ROZSUDEK SOUDU (druhého senátu)

14. prosince 2006 *

Ve spojených věcech T-259/02 až T-264/02 a T-271/02,

Raiffeisen Zentralbank Österreich AG, se sídlem ve Vídni (Rakousko), zastoupená S. Völckerem, advokátem,

žalobkyně ve věci T-259/02,

Bank Austria Creditanstalt AG, se sídlem ve Vídni, zastoupená C. Zschockem a J. Benincou, advokáty,

žalobkyně ve věci T-260/02,

Anteilsverwaltung BAWAG PSK AG, dříve Bank für Arbeit und Wirtschaft AG, se sídlem ve Vídni, původně zastoupená H.-J. Niemeyerem a M. von Hindenem, poté H.-J. Niemeyerem, advokáty,

žalobkyně ve věci T-261/02,

* Jednací jazyk: němčina.

Raiffeisenlandesbank Niederösterreich-Wien AG, se sídlem ve Vídni, zastoupená H. Wollmannem, advokátem,

žalobkyně ve věci T-262/02,

BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG, dříve Österreichische Postsparkasse AG, se sídlem ve Vídni, původně zastoupená H.-J. Niemeyerem a M. von Hindenem, poté H.-J. Niemeyerem, advokáty,

žalobkyně ve věci T-263/02,

Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG, se sídlem ve Vídni, původně zastoupená W. Kirchhoffem, F. Montagem, G. Bauerem a A. Wegnerem, poté F. Montagem a A. Wegnerem, advokáty,

žalobkyně ve věci T-264/02,

Österreichische Volksbanken AG, se sídlem ve Vídni,

Niederösterreichische Landesbank-Hypothekenbank AG, se sídlem v St. Pölten (Rakousko),

zastoupené R. Ronigerem, A. Ablasserem, R. Bierwagenem a F. Neumayrem, advokáty,

žalobkyně ve věci T-271/02,

proti

Komisi Evropských společenství, původně zastoupené S. Ratingem, poté A. Bouquetem, jako zmocněnci, ve spolupráci s D. Waelbroeckem a U. Zinsmeisterem, advokáty,

žalované,

jejichž předmětem jsou návrhy na zrušení rozhodnutí 2004/138/ES Komise ze dne 11. června 2002 o řízení podle článku 81 Smlouvy o ES (Věc COMP/36.571/D-1, rakouské banky – „Lombardský klub") (Úř. věst. 2004, L 56, s. 1) v plném rozsahu nebo na jeho částečné zrušení a podpůrně návrhy na snížení pokut uložených žalobkyním,

SOUD PRVNÍHO STUPNĚ
EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ (druhý senát),

ve složení J. Pirrung, předseda, N. J. Forwood a S. Papasavvas, soudci,

vedoucí soudní kanceláře: C. Kristensen, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 11. října 2005,

vydává tento

Rozsudek

Skutečnosti předcházející sporu

I – *Předmět sporu*

1 Rozhodnutím 2004/138/ES ze dne 11. června 2002 o řízení podle článku 81 ES (věc COMP/36.571/D-1, Rakouské banky – „Lombardský klub") (Úř. věst. 2004, L 56, s. 1, dále jen „napadené rozhodnutí" nebo „rozhodnutí") Komise konstatovala účast různých podniků na řadě dohod a jednání ve vzájemné shodě ve smyslu čl. 81 odst. 1 ES.

2 Jednalo se zejména o osm následujících bank, které jsou adresáty napadeného rozhodnutí:

— Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG (dále jen „Erste");

— Raiffeisen Zentralbank Österreich AG (dále jen „RZB“);

— Bank Austria AG, nazývaná ode dne 13. srpna 2002, Bank Austria Creditanstalt AG (dále jen „BA-CA“);

— Bank für Arbeit und Wirtschaft AG (dále jen „BAWAG“);

— Österreichische Postsparkasse AG (dále jen „PSK“);

— Österreichische Volksbanken-AG (dále jen „ÖVAG“);

— Niederösterreichische Landesbank-Hypothekenbank AG (dále jen „NÖ-Hypo“);

— Raiffeisenlandesbank Niederösterreich-Wien AG (dále jen „RLB“).

3 Komise hlavně vytýká adresátkám napadeného rozhodnutí, že zavedly to, co označuje za „Lombardskou síť“, to znamená soubor pravidelných setkání (dále jen „kulaté stoly“), stejně vyčerpávajících co do podstaty jako úzce spojených formou, v jejichž rámci se pravidelně dohadovaly na svém jednání, pokud jde o základní parametry týkající se hospodářské soutěže na trhu s bankovními produkty a službami v Rakousku.

4 Na základě skutkových konstatování a právních posouzení provedených v napadeném rozhodnutí Komise uložila dotčeným podnikům pokuty.

5 Předmětem těchto žalob není zpochybnit věcnou správnost skutkového stavu v napadeném rozhodnutí. Žaloby se v podstatě týkají pouze některých aspektů právního posouzení vztahujícího se k těmto skutkovým okolnostem, jakož i výše pokut uložených žalobkyním.

II – *Žalobkyně*

6 V Rakousku se činí rozdíl mezi bankami majícími jednoúrovňovou strukturu a bankovními seskupeními majícími víceúrovňovou strukturu, rovněž nazývanými „decentralizovanými". Spořitelny a lidové banky tak mají dvouúrovňovou strukturu, zemědělské úvěrové banky (banky Raiffeisen) tříúrovňovou strukturu. V každé z těchto víceúrovňových struktur (dále jen „sektoru spořitelen", „sektoru Raiffeisen" a „sektoru lidových bank" a dohromady v „decentralizovaném sektoru") vykonává ústřední instituce, nazývaná v obecném jazyce „zastřešující společnost" (dále jen „ústřední instituce" nebo „zastřešující společnost"), funkce podpory a služeb pro banky sektoru. Erste, RZB a ÖVAG jsou ústředními institucemi sektoru spořitelen, sektoru Raiffeisen a sektoru lidových bank. Komplexní vztahy spojující tyto instituce s ostatními členy struktury, jakož i jejich vzájemná práva a povinnosti jsou upraveny Bundesgesetz über das Bankwesen (Bankwesengesetz – BWG) [BGBl. 1993, s. 3903 (zákonem o bankovním systému), vyhlášeném dne 30. července 1993 a vstoupivším v účinnost dne 1. ledna 1994].

A – *Erste (věc T-264/02)*

7 Erste je akciová společnost, která se v roce 1993 stala právním nástupcem spořitelny založené ve Vídni v roce 1819 pod názvem „Erste österreichische Spar-Cassa". V 80. letech a ještě více od roku 1990 posledně uvedená rozšířila své aktivity za hranice svého domácího trhu. Nejprve se žalující společnost nazývala „Die Erste Österreichische Spar-Casse-Bank AG" (dále jen „EÖ"). V květnu 1997 znovu odkoupila 53 % akcií GiroCredit Bank der österreichischen Sparkassen AG (dále jen „GiroCredit"), která plnila roli zastřešující společnosti spořitelen. Od roku 1994 do odkupu podílů žalující společností (tehdy nazývanou EÖ) byly akcie GiroCredit většinově drženy skupinou Bank Austria.

8 GiroCredit zůstala samostatnou právní osobou a nadále plnila roli zastřešující společnosti spořitelen až do října roku 1997, k datu, ke kterému se GiroCredit a Erste spojily a ke kterému se obchodní firma Erste stala „Erste Bank der österreichischen Sparkassen AG". Při spojení v říjnu 1997 Erste převzala funkci zastřešující společnosti asi 70 spořitelen existujících v Rakousku v dotyčném období. Jednání GiroCredit bylo napadeným rozhodnutím přičítáno Erste.

B – *RZB (věc T-259/02)*

9 RZB je zastřešující společností sektoru Raiffeisen, jehož první úroveň se skládá z přibližně 615 místních nezávislých bank s jejich pobočkami. Osm regionálních bank (Raiffeisen-Landesbanken) tvoří druhou úroveň. Místní banky Raiffeisen stejné spolkové země jsou vlastníky své regionální banky. RZB, které jsou svěřeny ústřední úkoly poskytování služeb, tvoří třetí úroveň. RZB je z 80 % vlastněna regionálními bankami.

C – *RLB (věc T-262/02)*

10 RLB je jednou z regionálních bank sektoru Raiffeisen. V roce 1997 se sloučila s Raiffeisenbank Wien AG (dále jen „RBW"), jejímž byla hlavním akcionářem. Posledně uvedená instituce se účastnila jednání u kulatých stolů a její protiprávní jednání je přičítáno RLB.

D – *BA-CA (věc T-260/02)*

11 BA-CA je úvěrovou institucí vzešlou ze spojení, v srpnu 1998, Bank Austria AG (dále jen „BA") s Creditanstalt AG (dále jen „CA"). Obchodní firma BA-CA byla změněna a stala se „Bank Austria Creditanstalt AG" až 13. srpna 2002, tedy po přijetí napadeného rozhodnutí, ale před podáním žaloby. Jednání CA před spojením bylo přičítáno BA-CA.

E – *Anteilsverwaltung BAWAG PSK AG (věc T-261/02) a BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG (věc T-263/02)*

12 Anteilsverwaltung BAWAG PSK AG (žalobkyně ve věci T-261/02, dále jen „AVB") je od restrukturalizace skupiny společností, ke které náležely BAWAG a PSK, k níž došlo v roce 2005, názvem úvěrové instituce BAWAG, která s účinností k 1. říjnu 2005 převedla všechny své bankovní činnosti na BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG (žalobkyně ve věci T-263/02, dále jen „BAWAG PSK"). Až k tomuto datu byla BAWAG úvěrovou institucí a od prosince 2000 hlavním akcionářem PSK. Ta byla úvěrovou institucí mající formu akciové společnosti, která se stala v roce 1997 právním nástupcem

Österreichische Postsparkasse, právnické osoby veřejného práva. PSK měla většinovou účast v Bank der Österreichischen Postsparkasse AG (dále jen „PSK-B"), se kterou se spojila v roce 1998 a jejíž jednání je jí napadeným rozhodnutím přičítáno. Až do spojení PSK s BAWAG PSK, s účinností k 1. říjnu 2005, byly BAWAG a PSK akciovými společnostmi a právně nezávislými bankami.

F – *ÖVAG a NÖ-Hypo (věc T-271/02)*

13 ÖVAG je rakouskou úvěrovou institucí, která jakožto obchodní banka poskytuje na regionální úrovni na rakouském trhu bankovní služby, zaměřené hlavně na malé a střední podniky (MSP) a na jednotlivce. Ze zeměpisného hlediska se její činnost omezuje na Vídeň a její předměstí, po období, na něž se vztahuje napadené rozhodnutí, řídila 26 dceřiných společností ve Vídni a 2 dceřiné společnosti v Dolním Rakousku. Vedle své funkce obchodní banky ÖVAG plní roli zastřešující společnosti rakouské federace lidových bank. Tyto instituce drží díky holdingu většinu podílů v ÖVAG. Mimoto ÖVAG mají účast v menších podnicích, které poskytují bankovní a finanční služby, mezi které patří zejména NÖ-Hypo.

14 NÖ-Hypo byla založena v roce 1888 jako regionální hypoteční úvěrová instituce. Až do roku 1992 byla právnickou osobou veřejného práva závislou na spolkové zemi Dolní Rakousy. V srpnu 1992 byla vkladem změněna na akciovou společnost. Od 1. ledna 1997 je NÖ-Hypo součástí skupiny ÖVAG. Řídí 27 obchodních zastoupení, z toho 20 v Dolních Rakousích a 7 ve Vídni. NÖ-Hypo provádí svou činnost především ve veřejném sektoru. Ze zeměpisného hlediska je činnost NÖ-Hypo omezena na spolkové země Dolní Rakousy a Vídeň.

III – *Správní řízení*

15 Vzhledem k tomu, že v dubnu roku 1997 věděla o dokumentu, který vzbuzoval podezření o existenci dohod nebo jednání ve vzájemné shodě v rozporu s článkem 81 na rakouském trhu, Komise zahájila formální vyšetřovací řízení. Dne 30. června 1997 v souladu s článkem 3 nařízení Rady č. 17 ze dne 6. února 1962, prvního nařízení, kterým se provádějí články 81 a 82 Smlouvy (Úř. věst. 1962, 13, s. 204; Zvl. vyd. 08/01, s. 3), politická strana Freiheitliche Partei Österreichs (dále jen „FPÖ") podala stížnost proti osmi rakouským úvěrovým institucím podezřelým z toho, že se účastnily dohod a jednání ve vzájemné shodě omezujícím hospodářskou soutěž.

16 Ve dnech 23. a 24. června 1998 Komise podrobila několik bank, mezi které patří většina adresátek napadeného rozhodnutí, neoznámeným šetřením. Dne 21. září 1998 Komise zaslala v souladu s čl. 11 odst. 2 uvedeného nařízení č. 17 žádost o informace mnoha úvěrovým institucím podezřelým z toho, že se účastnily těchto dohod nebo jednání.

17 Ihned poté, co obdržely žádost o informace, hlavní dotyčné banky nabídly Komisi svou „spolupráci" při přezkoumání věci, dokonce nabídly vysvětlení skutkového stavu „z vlastní vůle" (namísto toho, aby odpovídaly na žádost o informace) a vzdaly se slyšení; za to by generální ředitelství pro hospodářskou soutěž Komise zrušilo svou žádost o informace a uložilo pouze „mírnou" správní pokutu. Přestože uvítala rychlost, s jakou banky nabídly svou spolupráci, Komise v tomto ohledu odmítla jakoukoli dohodu.

18 Všechny adresátky tedy odpověděly na žádost o informace. Při této příležitosti některé nicméně tvrdily, že ve většině položených otázek nejsou povinny odpovídat a že mohou takovou odpověď poskytnout, stejně jako předat příslušné dokumenty, dobrovolně, v rámci výše uvedené spolupráce. Komise takový právní názor odmítla.

19 Nedlouho poté hlavní dotyčné banky, mezi které patřily žalobkyně, vyjma RLB, zaslaly Komisi dokument o 132 stranách, nazvaný „Společný výklad skutkového stavu", ve kterém podrobně popisovaly historický kontext své kartelové dohody, posléze krátce shrnuly a poskytly své posouzení obsahu svých kulatých stolů, tak jak vyplývalo ze shromážděných dokumentů, jakož i z dokumentů, které po nich byly požadovány. Paralelně předložily šestnáct složek obsahujících dokumenty zařazené podle jednotlivých kulatých stolů a doprovázené podrobnými obsahy. Aby mohla zvážit případnou přidanou hodnotu písemností předaných se společným výkladem skutkového stavu, Komise požádala banky, aby jí sdělily, zda některé z těchto písemností jí dosud byly neznámé a případně které. Její partnerky nepovažovaly za možné ani nutné této žádosti vyhovět.

20 Dne 13. září 1999 Komise předala osmi bankám oznámení námitek přijaté dne 11. září 1999. Po jejich seznámení se spisem a předložení jejich písemných vyjádření, se konalo slyšení ve dnech 18. a 19. ledna 2000. Dne 22. listopadu 2000 Komise odeslala bankám doplňující oznámení námitek. Poté, co se dotyčné podniky znovu mohly seznámit se spisem, a poté, co předložily nová písemná vyjádření Komisi, se konalo dne 27. února 2001 druhé slyšení.

21 Dne 11. června 2002 Komise přijala napadené rozhodnutí.

IV – *Napadené rozhodnutí*

A – *Obecně*

22 V článku 1 napadeného rozhodnutí Komise uvádí, že osm bank, kterým je adresováno toto rozhodnutí, porušilo čl. 81 odst. 1 ES tím, že se účastnilo dohod a jednání ve vzájemné shodě o cenách, bankovních provizích a jiných parametrech hospodářské soutěže, jejichž účelem bylo od 1. ledna 1995 do 24. června 1998 omezit hospodářskou soutěž na bankovním trhu produktů a služeb v Rakousku.

23 Článek 2 napadeného rozhodnutí ukládá podnikům uvedeným v článku 1 povinnost ukončit bezodkladně dotčené protiprávní jednání, pokud to dosud neučinily, a v budoucnu se vyvarovat jakékoli činnosti nebo jednání, jež by měly cíl nebo účinek podobný těm v tomto protiprávním jednání.

24 Článek 3 napadeného rozhodnutí ukládá jeho adresátům následující pokuty:

— Erste: 37,69 milionu eur;

— RZB: 30,38 milionu eur;

— BA-CA: 30,38 milionu eur;

— BAWAG: 7,59 milionu eur;

— PSK: 7,59 milionu eur;

— ÖVAG: 7,59 milionu eur;

— NÖ-Hypo: 1,52 milionu eur;

— RLB: 1,52 milionu eur.

B – *Zjištění týkající se kontextu kartelové dohody, různých kulatých stolů, jejich vztahů a role zastřešujících společností*

25 Napadené rozhodnutí uvádí, že v Rakousku dohody mezi bankami, zvláště o úrokových sazbách a provizích, vyplývají ze staré tradice, až do 80. let částečně založené na právním základě, která však byla zrušena nejpozději 1. ledna 1994, když Rakouská republika přistoupila k Evropskému hospodářskému prostoru (EHP) a když vstoupil v platnost BWG.

26 Úvěrové instituce přesto pokračovaly v rámci utvořené sítě v uzavírání dohod, zejména o úrokových sazbách z vkladů a půjček.

27 Napadené rozhodnutí uvádí ve své kapitole 5, že uzavřené dohody byly velmi úplné co do svého obsahu, z velké části institucionalizované, jakož i v úzkém vzájemném vztahu a vztahovaly se na celé rakouské území. Každý bankovní produkt byl předmětem zvláštního kulatého stolu, jehož se účastnili příslušní zástupci druhého nebo třetího hierarchického stupně dotyčných bank. V praxi toto teoretické rozdělení nebylo přísně dodržováno: čas od času byly související otázky, spadající do různých kulatých stolů upraveny jedinou instancí. Konečně, tyto různé kulaté stoly byly nedílnou součástí organického celku.

28 Jako nejvyšší instance (nazývaná „Lombardský klub“) se členové vedení hlavních rakouských bank scházeli jednou za měsíc, vyjma srpna. Vedle témat obecného zájmu, neutrálních z hlediska hospodářské soutěže, se tato instance zabývala změnami úrokových sazeb, opatřeními v oblasti reklamy atd. Na některých z těchto jednání byli přítomni zástupci rakouské centrální banky (dále jen „OeNB“).

29 Na bezprostředně nižší úrovni zasedaly technické kulaté stoly spojené se zvláštními produkty. Nejdůležitější byly v tomto ohledu kulaté stoly o aktivech, tj. úvěrech, a jednání o pasivech, tj. úsporách. Jak naznačuje jejich jméno, jejich cílem bylo stanovení podmínek (tj. úrokových sazeb) úvěrů a úspor a konala se buď samostatně, nebo společně. Mezi „Lombardským klubem“ a těmito kulatými stoly byla mimořádně intenzivní výměna informací.

30 Regionální kulaté stoly, početné a různorodé, se pravidelně konaly ve všech rakouských spolkových zemích. V některých spolkových zemích byla dokonce převzata hierarchická struktura „Lombardského klubu“ a technických kulatých stolů.

31 Během federálních kulatých stolů o aktivech nebo pasivech se zástupci vídeňských institucí setkávali se svými regionálními protějšky zejména za účelem rozšíření svých rozhodnutí na celé rakouské území.

32 Nadto existovaly specializované kulaté stoly věnované operacím uskutečněným s podniky, operacím uskutečněným s jednotlivci v segmentu „svobodná povolání", hypotečním úvěrům a úvěrům na výstavbu (nazývané „Minilombard", „kulaté stoly osob odpovědných za velké účty", „kulaté stoly ‚svobodná povolání' ", „lóže hypoteční úvěr" a „kulatý stůl o pasivech bank poskytujících úvěr na výstavbu").

33 Konečně se konalo pravidelně mnoho jiných kulatých stolů o tématech hospodářské soutěže: kulatý stůl finančních ředitelů (Treasurerrunde) se zabýval úvěry federálnímu státu a otázkami o sazbách, různé kulaté stoly o platebních operacích (zvláště kulatý stůl nesoucí tento název, kulatý stůl „Zahraničí" a organizační výbor rakouských federací úvěrových institucí nebo Organisationskomitee der österreichischen Kreditinstitutsverbände), provizích a nákladech souvisejících s těmito operacemi, klub „Vývoz" (Exportklub) o financování vývozů a kulatý stůl o cenných papírech (Bankenrunde Wertpapiere) o minimálních nákladech, provizích a úrokových sazbách použitelných na tyto produkty.

34 Mezi těmito specializovanými kulatými stoly zaujímaly významné místo stoly orgánů kontroly správy (Controllerrunde), které seskupovaly zástupce příslušných služebních útvarů hlavních rakouských bank. V jeho rámci byly definovány základy jednotných výpočtů a vypracovány společné návrhy za účelem vylepšení zisků. Tak banky posilovaly mezibankovní transparentnost z hlediska výpočtů a nákladů.

35 Mezi všemi těmito kulatými stoly, jejichž hlavním předmětem tedy byly podmínky úvěru a úspor, jakož i bankovní provize, probíhala pravidelná výměna informací. Často se přihodilo, že konzultace zahájené v rámci jedné instance byly odloženy, dokud nebyla přijata dohoda v rámci jiné. Konečně, svrchovanost „Lombardského klubu" měla za následek, že v případě sporu se očekávala jeho arbitráž.

36 Za účelem zavedení dohod uzavřených na vídeňských kulatých stolech (nebo za účelem přizpůsobení se těmto dohodám) byly rovněž pravidelně předávány informace kulatým stolům spolkových zemí nebo naopak těmito předávány ústředním kulatým stolům zasedajícím v hlavním městě. Čas od času vysílaly regionální instance zástupce na federální kulaté stoly o aktivech nebo pasivech.

37 Komise v napadeném rozhodnutí konstatuje, že během období, na které se vztahovalo šetření (tedy od 1. ledna 1994 do konce června roku 1998), se pouze ve Vídni konalo nejméně 300 setkání, bez ohledu na mnohé regionální kulaté stoly. Vztaženo k počtu pracovních dnů toto číslo znamená, že pouze v hlavním městě se konalo jednání přibližně každé čtyři dny. Poukazuje na to, že mimo tuto institucionalizovanou síť zástupci dotyčných institucí udržovali početné kontakty – někdy na nejvyšší úrovni – o úrokových sazbách a provizích.

38 Komise zdůrazňuje zvláštní roli, kterou hrají v „Lombardské síti" zastřešující společnosti z hlediska koordinace a zastupování jejich příslušných seskupení, tedy co se týče Erste (dříve GiroCredit), sektoru spořitelen, co se týče RZB, sektoru Raiffeisen, a co se týče ÖVAG, sektoru lidových bank. Podle ní tato role přímo sloužila ke správnému fungování „Lombardské sítě". Na jedné straně zastřešující

společnosti organizovaly vzájemné výměny informací mezi Vídní a spolkovými zeměmi v samotném rámci skupin, na druhé straně obhajovaly úroky své vlastní skupiny vůči ostatním členským skupinám kartelu. Podle Komise tak byly jinými účastníky vnímány jako zástupkyně těchto skupin. V důsledku toho nedocházelo k uzavírání dohod pouze mezi těmito institucemi, ale rovněž mezi skupinami.

39 Komise dále v kapitolách 6 až 12 napadeného rozhodnutí podrobně uvádí, jak tento celek, institucionalizovaný a úzce propojený řetězcem kulatých stolů, tak rozdílných co do formy jako rozsáhlých co do podstaty věci, umožňoval členským institucím se pravidelně dohadovat, pokud jde o jejich chování na trhu, zejména co se týče úrokových sazeb a bankovních provizí.

C – *Přezkum argumentů bank a právní posouzení*

40 Poté, co poukázala na to, že dotyčné banky nezpochybňovaly skutkové okolnosti zjištěné Komisí, pokud jde o průběh a obsah kulatých stolů, Komise v kapitole 13 napadeného rozhodnutí odmítá jednak argumenty předložené bankami, co se týče zvláštních historických, společnostních, hospodářských a sociálních aspektů kartelové dohody, a jednak jejich tezi opřenou o hospodářský znalecký posudek zhotovený profesorem von Weizsäckerem, podle kterého dohody neměly vliv na rakouský bankovní trh.

41 Kapitola 14 napadeného rozhodnutí je věnována právnímu posouzení kartelové dohody. Komise nejprve vyvrací tezi bank, podle které zvláštní hospodářský kontext, ve kterém se nachází bankovní sektor, je v rozporu s neomezeným uplatněním práva hospodářské soutěže na tento sektor.

42 Poté, co banky zpochybnily příslušnost Komise stíhat porušení článku 53 dohody o EHP (dále jen „Dohoda o EHP"), ke kterému došlo v roce 1994, Komise sice prohlásila, že tento názor je v rozporu s užitečným účinkem dohody o EHP, avšak ustoupila od zjištění existence porušení článku 53 dohody o EHP v dotčeném roce.

43 Komise kvalifikuje zjištěný skutkový stav jako komplexní dlouhotrvající protiprávní jednání zahrnující jak dohody, tak jednání ve vzájemné shodě. Zdůrazňuje, že cílem dotyčných podniků bylo omezit hospodářskou soutěž, a mimoto uvádí, že jednání ve vzájemné shodě vyvolala skutečné účinky na rakouském bankovním trhu i přes skutečnost, že převzaté závazky nebyly bankami vždy dodržovány.

44 V rámci této kapitoly jsou body 438 až 469 odůvodnění napadeného rozhodnutí věnovány výkladu týkajícímu se dopadům konstatovaných jednání na obchod mezi členskými státy.

45 Co se týče skutečnosti, že napadené rozhodnutí bylo adresováno pouze části z velkého počtu bank, které se účastnily těchto jednání, Komise zdůrazňuje, že banky, jimž je určeno napadené rozhodnutí, byly vybrány na základě častosti své účasti na hlavních kulatých stolech a že mimoto, s výjimkou NÖ-Hypo a RLB, hrají v důsledku jejich velikosti významnou roli na rakouském bankovním trhu.

46 Co se konečně týče délky trvání protiprávního jednání, napadené rozhodnutí uvádí, že dotčená jednání spadala ode dne 1. ledna 1995 do působnosti čl. 81 odst. 1 ES a že se Komise domnívala, že se již nekonal žádný kulatý stůl po šetřeních z června roku 1998, a že tudíž protiprávní jednání bylo tehdy ukončeno.

D – *Příkaz ukončit protiprávní jednání a stanovení pokut*

47 Kapitola 16 napadeného rozhodnutí je věnována „nápravným opatřením" přijatým Komisí.

48 Jednak Komise vyžaduje v souladu s článkem 3 nařízení č. 17 od dotyčných podniků, aby ukončily protiprávní jednání.

49 Krom toho, co se týče uložených pokut, Komise poukazuje nejprve na to, že protiprávní jednání bylo spácháno na základě uváženého rozhodnutí.

50 Výše uložených pokut adresátkám napadeného rozhodnutí (viz výše uvedený bod 24) byla stanovena s přihlédnutím k metodě uvedené v pokynech o metodě pro stanovování pokut uložených podle čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 a čl. 65 odst. 5 Smlouvy ESUO (Úř. věst. 1998, C 9, s. 3; Zvl. vyd. 08/01, s. 171, dále jen „pokyny"), jakož i sdělení o neuložení nebo snížení pokut v případech kartelových dohod (Úř. věst. 1996, C 207, s. 4, dále jen „sdělení o spolupráci").

51 V tomto ohledu Komise kvalifikuje setkání bank jako „velmi závažné porušení" článku 81 ES, aniž by relativně omezená velikost zeměpisného trhu toto posouzení změnila. Dále rozděluje účastníky dohod v závislosti na jejich příslušném podílu na trhu do pěti kategorií. Činíc tak, přičítá zastřešujícím společnostem podíl na trhu bank sektoru, v jehož čele se nacházejí. Například podíly na trhu veškerých bank Raiffeisen byly přičteny RZB, která tím tak byla zařazena do první z pěti kategorií, pro kterou byla počáteční výše pokuty stanovena na 25 milionů eur.

52 Komise pro určení délky trvání protiprávního jednání vycházela z období jdoucího od 1. ledna 1995 do konce června roku 1998. Vzhledem k této délce trvání zvýšila výchozí výši o 35 %.

53 Komise nepřiznává žádné bance polehčující okolnosti; zvláště se domnívá, že rozdělení rolí v rámci setkání bank není v tomto ohledu relevantní skutečností.

54 Konečně, Komise přiznává podle sdělení o spolupráci adresátkám napadeného rozhodnutí snížení pokuty o 10 % za „nezpochybňování" skutkového stavu.

Řízení a návrhová žádání účastnic řízení

55 Samostatnými návrhy došlými kanceláři Soudu 30. srpna a 2. září 2002 podaly podniky, kterým je určeno napadené rozhodnutí projednávané žaloby.

56 Po vyslechnutí účastnic řízení k tomuto bodu předseda druhého senátu Soudu spojil v souladu s článkem 50 jednacího řádu Soudu prvního stupně usnesením ze dne 12. září 2005 všech těchto sedm věcí pro účely ústní části řízení a rozsudku.

57 Na základě zprávy soudce zpravodaje Soud (druhý senát) rozhodl zahájit ústní část řízení a v rámci organizačních procesních opatření stanovených v článku 64 jednacího řádu vyzval účastnice řízení, aby předložily některé dokumenty, a položil jim otázky. Účastnice řízení vyhověly těmto žádostem ve stanovené lhůtě.

58 Komise požádala o důvěrné zacházení s některými údaji nacházejícími se v dokumentech, které předložila, vzhledem k jiným žalujícím účastnicím řízení, než je BA-CA, z důvodu, že se jednalo o obchodní tajemství posledně uvedené, a předložila nedůvěrné verze dotyčných dokumentů. Vzhledem k tomu, že důvěrné údaje nebyly relevantní pro účely přezkumu žalobních důvodů BA-CA, ale týkaly se žalobních důvodů uplatněných dalšími žalobkyněmi, Soud rozhodl, že do spisu vloží pouze nedůvěrné verze dotyčných dokumentů, vzhledem k tomu, že v souladu s čl. 67 odst. 3 jednacího řádu nemohlo být přihlédnuto k důvěrným údajům.

59 Na jednání dne 11. října 2005 byly vyslechnuty řeči účastnic řízení a jejich odpovědi na otázky Soudu. V odpověď na jeho otázku Erste předložila dokumenty o svém podílu na trhu. Jelikož se ostatní účastnice řízení k tomuto dokumentu vyjádřily písemně, byla dne 7. listopadu 2005 ústní část řízení ukončena.

60 RZB (žalobkyně ve věci T-259/02) navrhuje, aby Soud:

— zrušil napadené rozhodnutí v rozsahu, v kterém se jí dotýká;

— podpůrně, snížil pokutu, která jí byla uložena;

— uložil Komisi náhradu nákladů řízení.

61 BA-CA (žalobkyně ve věci T-260/02) navrhuje, aby Soud:

— zrušil napadené rozhodnutí v rozsahu, v kterém se jí dotýká;

— podpůrně, snížil odpovídajícím způsobem pokutu, která jí byla uložena;

— uložil Komisi náhradu nákladů řízení.

62 AVB (žalobkyně ve věci T-261/02, dříve BAWAG) navrhuje, aby Soud:

— zrušil články 1 až 3 napadeného rozhodnutí v rozsahu, v kterém se dotýkají BAWAG;

— podpůrně, snížil pokutu uloženou BAWAG na spravedlivou výši;

— uložil Komisi náhradu nákladů řízení.

63 RLB (žalobkyně ve věci T-262/02) navrhuje, aby Soud:

— zrušil napadené rozhodnutí;

— podpůrně, zrušil články 3 a 4 napadeného rozhodnutí v rozsahu, v kterém se jí dotýkají;

— uložil Komisi náhradu nákladů řízení.

64 BAWAG PSK (žalobkyně ve věci T-263/02, dříve PSK) navrhuje, aby Soud:

— zrušil články 3 a 4 napadeného rozhodnutí v rozsahu, v kterém se dotýkají PSK;

— podpůrně, omezil pokutu uloženou PSK na přiměřenou výši;

— uložil Komisi náhradu nákladů řízení.

65 Erste (žalobkyně ve věci T-264/02) navrhuje, aby Soud:

— zrušil napadené rozhodnutí v rozsahu, v kterém se jí dotýká;

— podpůrně, zrušil pokutu, která jí byla uložena;

— podpůrněji, snížil uvedenou pokutu jejím omezením na přiměřenou výši;

— uložil Komisi náhradu nákladů řízení.

66 ÖVAG a NÖ-Hypo (žalobkyně ve věci T-271/02) navrhují, aby Soud:

— zrušil článek 1 napadeného rozhodnutí v rozsahu, v kterém se jich dotýká;

— zrušil článek 2 první větu rozhodnutí v rozsahu, v kterém se jich dotýká;

— zrušil článek 3 rozhodnutí v rozsahu, v kterém se jich týká, nebo, podpůrně, snížil pokutu, která jim byla tímto článkem uložena;

— podpůrně k prvnímu bodu návrhových žádání, zrušil rozhodnutí povolit FPÖ vystupovat jako stěžovatelka a předat jí oznámení námitek;

— uložil Komisi náhradu nákladů řízení.

67 Ve věci T-259/02 Komise navrhuje, aby Soud:

— zamítl žalobu;

— zvýšil výši pokuty uložené RZB a stanovil ji na 33,75 milionů eur;

— uložil žalobkyni náhradu nákladů řízení.

68 Ve věcech T-260/02 až T-264/02 a T-271/02 Komise navrhuje, aby Soud:

— zamítl žalobu;

— uložil žalobkyním náhradu nákladů řízení.

K dopadu restrukturalizace týkající se BAWAG (věc T-261/02) a PSK (věc T-263/02)

69 Dopisem ze dne 16. ledna 2006 poradce BAWAG a PSK informoval Soud, že v rámci restrukturalizace seskupení podniků, jehož součástí byly tyto dvě úvěrové instituce, je BAWAG PSK napříště oprávněnou osobou jako právní nástupkyně žalobkyní ve věcech T-261/02 a T-263/02.

70 Z dokumentů připojených k tomuto dopisu jednak vyplývá, že BAWAG převedla své bankovní činnosti na BAWAG PSK a že změnila svůj název, když se stala AVB, a jednak, že PSK se spojila s BAWAG PSK. V dopise ze dne 16. ledna 2006 poradce BAWAG a PSK ujistil, že BAWAG PSK je jedinou právní nástupkyní BAWAG, co se týče bankovních činností posledně uvedené.

71 Soudy Společenství jistě mohou vzít na vědomí změnu názvu účastníka řízení. Mimoto v řízení o žalobě na neplatnost zahájeném adresátem aktu může pokračovat jeho univerzální právní nástupce, zejména v případě smrti fyzické osoby nebo v případě zániku právnické osoby, pokud všechna její práva a povinnosti přešly na nového nositele (viz v tomto smyslu rozsudky Soudního dvora ze dne 20. října 1983, Gutmann v. Komise, 92/82, Recueil, s. 3127, bod 2, a ze dne 23. dubna 1986, Les Vertes v. Parlament, 294/83, Recueil, s. 1339, body 13 až 18). Je namístě připomenout, že v takové situaci nutně vstupuje právní nástupce na základě univerzální sukcese v plném rozsahu do právního postavení svého předchůdce, jakožto adresáta napadeného aktu.

72 Naproti tomu soudce Společenství není oprávněn ani v kontextu žaloby na neplatnost podané na základě článku 230 ES, ba ani v rámci výkonu soudního přezkumu v plné jurisdikci na základě článku 229 ES, jde-li o sankce, měnit rozhodnutí orgánu Společenství záměnou jeho adresáta za jinou fyzickou nebo

právnickou osobu, pokud uvedený adresát dosud existuje. Tato pravomoc náleží pouze orgánu, který přijal dotyčné rozhodnutí. Jakmile tak příslušný orgán přijal rozhodnutí, a tudíž určil totožnost osoby, které je namístě rozhodnutí adresovat, Soudu nepřísluší nahrazovat adresáta rozhodnutí jinou osobou (viz v tomto smyslu rozsudek Soudu prvního stupně ze dne 8. července 2004, JFE Engineering a další v. Komise, T-67/00, T-68/00, T-71/00 a T-78/00, Sb. rozh. s. II-2501, bod 47).

73 Dále je třeba mít za to, že žaloba podaná osobou jakožto adresátem právního aktu za účelem uplatnění svých práv v kontextu návrhu na zrušení právního aktu v souladu s článkem 230 ES nebo návrhu na jeho změnu v souladu s článkem 229 ES, nemůže být převedena na třetí osobu, jež není adresátem rozhodnutí. V případě, že by totiž takové převedení bylo přípustné, existoval by nesoulad mezi aktivní legitimací, na základě níž byla žaloba podána, a aktivní legitimací, na základě níž by v ní mělo být údajně pokračováno. Navíc by takové převedení vedlo k nesouladu mezi totožností adresáta právního aktu a totožností osoby, která v soudním řízení vystupuje jak adresát právního aktu (rozsudek JFE Engineering a další v. Komise, bod 72 výše, bod 48).

74 Je tedy třeba vzít na vědomí změnu názvu BAWAG na AVB, jakož i skutečnost, že v důsledku výše uvedeného spojení se stala BAWAG PSK právním nástupcem PSK. Naproti tomu není namístě ve věci T-261/02 přistoupit k nahrazení AVB BAWAG PSK, ať již jsou účinky uskutečněné restrukturalizace podle rakouského práva jakékoli. Tudíž BAWAG (napříště nazývaná AVB) zůstává žalobkyní ve věci T-261/02, zatímco BAWAG PSK se stala bez dalšího žalobkyní ve věci T-263/02.

75 Vzhledem k tomu, že napadené rozhodnutí bylo určeno BAWAG a PSK a že tyto předložily své písemné a ústní argumenty Soudu pod svými dřívějšími názvy, budou tyto názvy užívány pro označení žalobkyní v dalším pokračování tohoto rozsudku.

Právní otázky

I – *K návrhům zrušit napadené rozhodnutí jako celek*

A – *K žalobním důvodům vycházejícím z porušení procesních pravidel*

1. Ke konečné zprávě úředníka pro slyšení (věci T-260/02, T-61/02 a T-263/02)

a) Argumenty žalobkyň

76 BA-CA, BAWAG a PSK uvádějí, že exemplář konečné zprávy úředníka pro slyšení předané žalobkyním v souladu s čl. 16 odst. 3 rozhodnutí Komise 2001/462/ES, ESUO ze dne 23. května 2001 o mandátu úředníků pro slyšení v určitých řízeních ve věcech hospodářské soutěže (Úř. věst. L 162, s. 21; Zvl. vyd. 08/02, s. 151) (dále jen „mandát") není podepsán. Jsou toho názoru, že se jedná o porušení podstatných formálních náležitostí odůvodňující zrušení napadeného rozhodnutí.

77 BAWAG a PSK (věci T-261/02 a T-263/02) tvrdí, že nejistota v tom, zda exemplář konečné zprávy, která jim byla předána, skutečně představovala definitivní verzi poškodila jejich možnost se přiměřeně bránit proti napadenému rozhodnutí.

78 BA-CA (věc T-260/02) uplatňuje, že přijetí napadeného rozhodnutí Komise je stiženo vadami, protože konečná zpráva úředníka pro slyšení nebyla ověřena.

Mimoto poznámka „návrh" nacházející se na kopiích předložených poradnímu výboru a sboru mohla ovlivnit posouzení zprávy těmito orgány, a tedy výsledek správního řízení. Navíc má podezření, že konečná zpráva byla předložena sboru Komise pouze v němčině, což představuje porušení čl. 6 čtvrtého pododstavce jednacího řádu Komise ze dne 29. listopadu 2000 (Úř. věst. L 308, s. 26; Zvl. vyd. 01/03, s. 213–221, dále jen „jednací řád"). Žádá Soud, aby přijal organizační procesní opatření, jehož cílem je poskytnout jí úplný přístup ke spisu Komise.

b) Závěry Soudu

79 Článek 15 první pododstavec mandátu stanoví:

„Úředník pro slyšení na základě návrhu rozhodnutí, které se má předložit poradnímu výboru v příslušném případě, připraví konečnou písemnou zprávu o dodržování práva na slyšení uvedenou v čl. 13 odst. 1. Tato zpráva také vezme v úvahu, zda se návrh rozhodnutí zabývá pouze námitkami, u kterých byla stranám poskytnuta příležitost oznámit svá stanoviska, a popřípadě objektivitu šetření ve smyslu článku 14."

80 Podle článku 16 mandátu:

„1. Konečná zpráva úředníka pro slyšení se připojí k návrhu rozhodnutí předloženému Komisi, aby se zajistilo, že při přijímání rozhodnutí v příslušném případě je Komise plně informována o všech důležitých informacích týkajících se průběhu řízení a dodržování práva na slyšení.

2. Úředník pro slyšení může konečnou zprávu upravit ve světle jakýchkoli doplňků návrhu rozhodnutí až do doby přijetí rozhodnutí Komisí.

3. Komise sděluje konečnou zprávu úředníka pro slyšení společně s rozhodnutím adresátům rozhodnutí. Zveřejní konečnou zprávu úředníka pro slyšení v *Úředním věstníku Evropských společenství* společně s rozhodnutím, přičemž dbá na oprávněný zájem podniků na ochraně jejich obchodních tajemství."

81 Co se zaprvé týče námitky, podle které konečná zpráva nebyla podepsána, je třeba poukázat na to, že Komise předložila v příloze žalobní odpovědi tři kopie uvedené zprávy (v němčině), tedy:

— kopii předanou adresátům napadeného rozhodnutí;

— kopii předanou poradnímu výboru;

— kopii předanou sboru Komise,

jejichž text je totožný, ale pouze druhá je opatřena podpisem. Navíc dvě poslední kopie jsou opatřeny poznámkou „Entwurf" (návrh) a „Intern" (pro vnitřní účely).

82 Z těchto dokumentů vyplývá, že úředník pro slyšení připojil svůj podpis na nejméně jeden exemplář konečné zprávy, což ukazuje, že tento text byl definitivní a že se jednalo o text, jehož předání příslušným orgánům bylo v souladu se záměry úředníka pro slyšení. Za těchto podmínek skutečnost, že ostatní exempláře této zprávy, totožné s podepsanou verzí (v některých případech s výjimkou vynechání poznámky „návrh"), byly předány jejich adresátům, aniž by k nim byl připojen podpis, nelze kvalifikovat jako porušení podstatných formálních náležitostí, které mohou odůvodnit zrušení napadeného rozhodnutí.

83 Žalobní důvod BAWAG a PSK, podle kterého se nedostatek podpisu na kopii konečné zprávy, která jim byla předána současně s oznámením napadeného rozhodnutí, dotkl jejich práv obhajoby tím, že ztížil vypracování jejich obhajoby proti uvedenému rozhodnutí, je irelevantní. Absence podpisu totiž nemůže porušit práva na obhajobu žalobkyň během správního řízení. Vzhledem k tomu, že cílem argumentu žalobkyň je uplatnit, že absence podpisu mohla vyvolat nerozhodnost, zda jde, nebo nejde o definitivní podobu uvedené zprávy, což způsobilo, že kritika této zprávy, a tedy jejich obhajoba před Soudem, byla spojena s nejistotou, je nutno konstatovat, že takové pochyby bylo možné odstranit prostřednictvím organizačních procesních opatření a že čl. 48 odst. 2 jednacího řádu umožňuje účastníkům řízení hájit svá práva s ohledem na výsledek podobných opatření případným vznesením nových žalobních důvodů.

84 Zadruhé je třeba zamítnout námitku BA-CA vycházející z porušení údajné povinnosti ověření konečné zprávy úředníkem pro slyšení. Konečná zpráva úředníka pro slyšení totiž nepatří mezi akty, jež mají jednu z forem stanovených v článku 14 ESUO, článku 249 ES a v článku 161 ESAE, jejichž ověření je vyžadováno v souladu s čl. 18 pátým pododstavcem jednacího řádu.

85 Co se zatřetí týká poznámky „návrh" nacházející se v exemplářích konečné zprávy předložené poradnímu výboru a sboru Komise, je třeba připomenout, že čl. 16

odst. 2 mandátu stanoví, že úředník pro slyšení může konečnou zprávu upravit ve světle jakýchkoli doplňků návrhu rozhodnutí až do doby přijetí rozhodnutí Komisí. Není tedy protiprávní, aby se poznámka „návrh" nacházela na zprávě v okamžiku jejího předání příslušným orgánům. Skutečnost, že tento „návrh" pokud není změněn, není nahrazen definitivní verzí, nemůže učinit rozhodnutí přijaté na jeho základě protiprávním. Nelze totiž předpokládat, že členové Komise projednávající rozhodnutí ukládající pokuty by zanedbali povinnost vzít v úvahu konečnou zprávu úředníka pro slyšení stanovenou v čl. 16 odst. 1 mandátu v důsledku poznámky „návrh", který se na ní nachází.

86 Začtvrté je třeba konstatovat, že podezření, které zmiňuje BA-CA, která prohlašuje, že pochybuje, že konečná zpráva byla předložena příslušným orgánům ve všech požadovaných jazycích, není opodstatněné. V tomto ohledu čl. 6 čtvrtý pododstavec jednacího řádu stanoví:

„Pořad jednání a nezbytné pracovní dokumenty jsou členům Komise poskytnuty ve lhůtách a v pracovních jazycích stanovených Komisí v souladu s článkem 25."

87 Je obecně známo, že pracovní dokumenty Komise jsou zpravidla předloženy v němčině, angličtině a francouzštině.

88 Komise přitom v rámci organizačních procesních opatření předložila německou, anglickou a francouzskou verzi konečné zprávy s poznámkami ze dne 4. června 2002 pocházejícími od generálního sekretariátu Komise, z nichž vyplývá, že tyto verze byly předány členům Komise. V důsledku toho není námitka BA-CA skutkově podložená.

89 Je rovněž namístě zamítnout žádost BA-CA poskytnout jí úplný přístup k správnímu spisu Komise. Z předcházejícího totiž vyplývá, že toto opatření není nezbytné pro to, aby jí bylo umožněno ověřit, zda konečná zpráva úředníka pro slyšení byla předložena v nezbytných jazykových verzích. Krom toho BA-CA neupřesnila, v rámci jakých jiných žalobních důvodů jí vznesených je nezbytné předložit správní spis Komise.

90 Z toho vyplývá, že k žalobním důvodům týkajícím se konečné zprávy úředníka pro slyšení vzneseným BA-CA, BAWAG a PSK nelze přihlédnout.

2. K postavení přiznanému politické straně FPÖ během správního řízení (věci T-260/02 a T-271/02)

a) Argumenty účastnic řízení

91 BA-CA, ÖVAG a NÖ-Hypo vytýkají Komisi, že se dopustila pochybení, jednak připuštěním FPÖ jako stěžovatelky na základě článku 3 nařízení č. 17, a jednak předáním nedůvěrných verzí oznámení námitek této politické straně. Uplatňují, že tato rozhodnutí porušila články 3 a 20 nařízení č. 17 a jejich práva obhajoby, zaprvé proto, že stížnost FPÖ, vzhledem k tomu, že byla předložena po zahájení řízení Komisí, nebyla původem tohoto řízení, zadruhé proto, že FPÖ se nemohla dovolávat oprávněného zájmu na předložení návrhu na základě článku 3 nařízení č. 17 vzhledem k tomu, že její postavení bankovního zákazníka bylo v tomto ohledu nedostatečné, zatřetí proto, že ústní slyšení se v okamžiku přijetí těchto dvou rozhodnutí již konala, a začtvrté proto, že Komise od FPÖ nezískala závazek dodržovat povinnosti stěžovatelky. Podle nich důsledkem těchto pochybení musí být zrušení napadeného rozhodnutí.

92 Mimoto BA-CA namítá, že Komise porušila její práva obhajoby tím, že jí – přes mnohé žádosti v tomto smyslu – neposkytla v tomto ohledu rozhodnutí napadnutelné před soudem, a tím, že ji tak zbavila možnosti podat žalobu proti předání oznámení námitek. Navíc uplatňuje, že Komise porušila Smlouvu o ES tím, že neučinila vše, co bylo v její pravomoci, aby přestala FPÖ zneužívat oznámení námitek, a že opomněla vznést námitky proti neoprávněnému používání předaných dokumentů stranou FPÖ a zejména žádat jejich navrácení.

93 Komise je toho názoru, že námitky vznesené s ohledem na předání oznámení námitek FPÖ nemají žádný vztah k předmětu tohoto řízení. Tvrdí, že umožnění FPÖ vystupovat jako stěžovatelka nemělo nejmenší vliv na napadené rozhodnutí a že rozhodnutí umožňující předání oznámení námitek FPÖ mělo být předmětem odlišného řízení, když přezkum a *posteriori* v rámci tohoto sporu již není možný, a to již z důvodů prekluze.

94 V duplice Komise dodává, že žalobkyně nejsou aktivně legitimovány ve smyslu čl. 230 čtvrtého pododstavce ES proti umožnění FPÖ vystupovat jako stěžovatelka a předání oznámení námitek, protože jejich právní postavení není těmito opatřeními dotčeno. Navíc Komise uplatňuje, že dotčení, na které si stěžují a škoda, o které se domnívají, že ji utrpěly, nevyplývají z aktů Komise, ale z jednání, kterého se později a zcela samostatně dopustila FPÖ. Mimoto je Komise toho názoru, že bezesporu měla právo umožnit FPÖ vystupovat jako stěžovatelka, a tudíž povinnost předat jí oznámení námitek.

b) Závěry Soudu

95 Článek 3 odst. 1 nařízení č. 17 stanoví, že pokud Komise zjistí „na návrh nebo z vlastního podnětu", že je porušován článek 81 ES nebo článek 82 ES, může

prostřednictvím rozhodnutí požadovat na dotyčných podnicích nebo sdruženích podniků, aby je přestaly porušovat. Podle čl. 3 odst. 2 nařízení č. 17 takový návrh může být podán fyzickou nebo právnickou osobou, která za tím účelem prokáže oprávněný zájem. Z článků 6 až 8 nařízení Komise (ES) č. 2842/98 ze dne 22. prosince 1998 o slyšení stran v určitých jednáních podle článku 85 a 86 Smlouvy o ES (Úř. věst. L 354, s. 18; Zvl. vyd. 07/04, s. 204) vyplývá, že osoby, které takový návrh podaly, mají určitá procesní práva, mezi které patří zejména právo získat kopii nedůvěrné verze oznámení námitek.

96 Zaprvé, co se týče toho, zda Komise porušila článek 3 nařízení č. 17 tím, že umožnila přistoupit FPÖ k řízení, je třeba zamítnout tezi žalobkyň, podle které nelze takový návrh platně podat, jakmile bylo zahájeno z vlastního podnětu Komise řízení o porušení. Nařízení č. 17 a č. 2842/98 totiž nevyžadují pro účely uznání postavení žadatele, aby dotčený návrh byl základem pro to, aby Komise zahájila řízení o porušení a aby šetření oznámeného protiprávního jednání dosud nebylo zahájeno. Kdyby tomu bylo jinak, osoby mající oprávněný zájem na tom, aby bylo konstatováno porušení pravidel hospodářské soutěže, by nemohly vykonávat v průběhu řízení procesní práva spojená s tímto postavením v souladu s články 6 až 8 nařízení č. 2842/98.

97 Zadruhé je třeba konstatovat, že Komise správně rozhodla, že FPÖ se mohla platně dovolávat svého postavení zákazníka bankovních služeb v Rakousku a skutečnosti, že byla poškozena ve svých hospodářských zájmech protisoutěžními jednáními, aby odůvodnila oprávněný zájem na podání návrhu s cílem, aby Komise konstatovala, že uvedená jednání představují porušení článků 81 ES a 82 ES.

98 V tomto ohledu nic nebrání tomu, aby konečný zákazník, kupující zboží nebo příjemce služeb, mohl vyhovět pojmu „oprávněný zájem“ ve smyslu článku 3

nařízení č. 17. Soud se totiž domnívá, že konečný zákazník, který doloží, že byl poškozen nebo že může být poškozen ve svých hospodářských zájmech z důvodu omezení dotčené hospodářské soutěže má oprávněný zájem ve smyslu tohoto ustanovení na podání návrhu nebo stížnosti, aby Komise konstatovala porušení článku 81 ES a 82 ES.

99 V tomto ohledu je třeba připomenout, že konečným účelem pravidel, jejichž cílem je zajistit, aby hospodářská soutěž na vnitřním trhu nebyla narušena, je zvýšit blahobyt spotřebitele. Tento účel zvláště vyplývá ze znění článku 81 ES. Jestliže totiž lze zákaz stanovený v odstavci 1 tohoto ustanovení prohlásit za nepoužitelný na dohody, které přispívají ke zlepšení výroby nebo distribuce dotčených výrobků anebo k podpoře technického nebo hospodářského pokroku, tato možnost stanovená v čl. 81 odst. 3 ES je zejména vázána na podmínku, že přiměřený podíl na výhodách z toho vyplývajících je vyhrazen spotřebitelům uvedených výrobků. Právo a politika hospodářské soutěže tak mají nepopiratelný dopad na konkrétní hospodářské zájmy konečných klientů, kupujících zboží nebo příjemců služeb. Přiznat takovým klientům – kteří uplatňují, že utrpěli hospodářskou škodu z důvodu smlouvy nebo jednání, které může omezit nebo narušit hospodářskou soutěž – oprávněný zájem na tom, aby Komise konstatovala porušení článků 81 ES a 82 ES, přitom přispívá k uskutečnění cílů práva hospodářské soutěže.

100 Tento závěr nelze vyvrátit skutečností, že se FPÖ nejdříve dovolávala obecného zájmu, který chtěla obhajovat jako opoziční politická strana, a že až později tvrdila, že byla jako konečný zákazník rakouských bankovních služeb oznámenou kartelovou dohodou hospodářsky poškozena. Její první stanovisko ji totiž nemohlo zbavit možnosti posléze uplatnit za účelem odůvodnění oprávněného zájmu ve smyslu nařízení č. 17 své postavení zákazníka bank, proti kterým bylo zahájeno řízení, jakož i hospodářskou škodu, kterou údajně utrpěla z důvodu těchto dohod.

101 Zatřetí, připuštění zúčastněné strany jako stěžovatele a předání oznámení námitek této straně nelze vázat na podmínku, aby k tomu došlo před ústním slyšením před Komisí. Nařízení č. 17 a č. 2842/98 totiž nestanoví zvláštní lhůtu k tomu, aby třetí osoba-navrhovatel nebo stěžovatel prokazující oprávněný zájem vykonala své právo obdržet oznámení námitek a být slyšena v rámci řízení o porušení. Články 7 a 8 nařízení č. 2842/98 se tak omezují pouze na stanovení, že Komise předává námitky uvedenému žadateli nebo stěžovateli a stanoví lhůtu, ve které se může písemně vyjádřit, přičemž tato třetí osoba může rovněž ústně vyjádřit své stanovisko, pokud to navrhne. Z toho vyplývá, že právo žadatele nebo stěžovatele na předání námitek a na to, aby byl slyšen ve správním řízení o prokázání porušování článků 81 ES a 82 ES, může být uplatněno, dokud probíhá řízení.

102 Pokud jde začtvrté o argumenty týkající se použití dokumentů, které jí byly předány, stranou FPÖ, je třeba připomenout, že v souladu s článkem 7 nařízení č. 2842/98 tato politická strana jako žadatelka měla právo získat nedůvěrnou verzi oznámení námitek. Komise přitom nemůže omezit, na základě pouhých podezření týkajících se případného neoprávněného používání uvedených dokumentů, právo na předání oznámení námitek stanovené v článku 7 nařízení č. 24842/98 ve prospěch třetí osoby-žadatele, která platně prokáže oprávněný zájem. Konečně, to, jak FPÖ mohla použít dokumenty, které jí byly předány, nelze přičítat Komisi, a nemůže se tedy dotknout legality napadeného rozhodnutí.

103 Z toho vyplývá, že k žalobním důvodům žalobkyň týkajícím připuštění FPÖ do řízení nelze jako k neopodstatněným přihlédnout, aniž by se Soud nezbytně musel vyjádřit k jejich přípustnosti.

3. Závěr

104 K žádnému z žalobních důvodů vycházejících z porušení procesních pravidel tedy nelze přihlédnout.

B – *K žalobním důvodům vycházejícím z nesprávného posouzení dohod*

1. Úvodní poznámky

105 Aniž by zpochybňovaly existenci kulatých stolů, BAWAG a PSK (věci T-261/02 a T-263/02) se domáhají zrušení napadeného rozhodnutí v celém rozsahu, když uplatňují žalobní důvod vycházející z porušení čl. 81 odst. 1 ES z důvodu nesprávného posouzení dohod.

106 Na jedné straně v podstatě zpochybňují kvalifikaci jako jediné kartelové dohody přisouzenou kulatým stolům. Aniž by uplatňovaly samostatný žalobní důvod, RLB, ÖVAG a NÖ-Hypo (věci T-262/02 a T-271/02) zpochybňují kvalifikaci jako jediné kartelové dohody v rámci žalobních důvodů vycházejících z absence přeshraničních účinků dohod, aby uplatnily, že schopnost kulatých stolů ovlivnit obchod mezi členskými státy musí být předmětem samostatného přezkumu u každého z nich. Tyto argumenty budou přezkoumány v rámci tohoto žalobního důvodu.

107 Na druhé straně BAWAG a PSK uplatňují, že výsledkem kulatých stolů nebyl vysoký stupeň jednání ve vzájemné shodě mezi bankami, které se pustily do urputné soutěže. Tato poslední námitka se v podstatě týká posouzení závažnosti protiprávního jednání a jejím výsledkem nemůže být, za předpokladu, že by byla opodstatněná, zrušení napadeného rozhodnutí v celém rozsahu. Bude tedy přezkoumána dále společně s ostatními námitkami týkajícími se závažnosti protiprávního jednání, v kontextu návrhů směřujících ke snížení pokut.

2. Ke kvalifikaci jakožto jediného protiprávního jednání přisouzené kulatým stolům (věci T-261/02 až T-263/02 a T-271/02)

a) Argumenty účastnic řízení

108 Žalobkyně v těchto věcech tvrdí, že Komise se nesprávně domnívala, že kulaté stoly představovaly jedinou globální kartelovou dohodu. Uplatňují, že různé kulaté stoly jednaly samostatně a že „Lombardský klub" neměl vzhledem k nim koordinační ani řídicí funkci.

109 RLB (věc T-262/02) nezpochybňuje, že mezi kulatými stoly docházelo k výměně informací týkající se vkladů a úvěrů (kulaté stoly o aktivech a pasivech, „Lombardský klub", kulatý stůl orgánů kontroly), ale uplatňuje, že „Lombardský klub" se nikdy nezabýval službami majícími přeshraniční povahu. Navíc tvrdí, že Komise se poprvé dovolávala existence globální dohody ve své žalobní odpovědi.

110 Komise tvrdí, že kvalifikace globální kartelové dohody přisouzená kulatým stolům je odůvodněná. V příloze dupliky předkládá řadu dokumentů, které jsou součástí správního spisu, aby prokázala úzkou provázanost kulatých stolů.

b) Závěry Soudu

111 Porušení čl. 81 odst. 1 ES může vyplývat nejen z jediného aktu, ale rovněž z řady aktů, anebo i z pokračujícího jednání. Tento výklad nelze zpochybnit z důvodu, že

jeden nebo více prvků z této řady aktů nebo tohoto pokračujícího jednání může rovněž sám o sobě a nahlížen izolovaně představovat porušení uvedeného ustanovení. Pokud se jednotlivé skutky začleňují do „jednotného záměru" z důvodu svého totožného cíle narušujícího hospodářskou soutěž uvnitř společného trhu, má Komise právo přičítat odpovědnost za tyto skutky v závislosti na účasti na protiprávním jednání nahlíženém jako celek (rozsudek Soudního dvora ze dne 7. ledna 2004, Aalborg Portland a další v. Komise, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, Recueil, s. I-123, bod 258).

112 K tomu bod 73 odůvodnění napadeného rozhodnutí uvádí následující: „[...] Cílem dotčených dohod bylo s ohledem na témata jimi projednávaná omezit a narušit hospodářskou soutěž mezi institucemi účastnícími se kulatých stolů. Tyto dohody (a dohodnutá prováděcí opatření) měly umožnit bankám zlepšit jejich zisky. Jakákoli odchylka od těchto dohod – které podle bank zaručovaly ‚rozumnou hospodářskou soutěž' – by naproti tomu vedla k ‚erozi marží'." Komise tedy na tomto místě tvrdí, pokud jde o to hlavní, že existoval globální záměr, který sledoval cíl odstranění hospodářské soutěže prostřednictvím cen s ohledem na všechny bankovní služby, jež byly předmětem kulatých stolů. Je tedy namístě zamítnout žalobní důvod RLB, podle kterého se Komise poprvé dovolávala existence jediné globální kartelové dohody až ve své žalobní odpovědi.

113 Za účelem ověření, zda Komise mohla na základě důkazů, jež měla k dispozici, učinit legálně závěr, že vzájemná shoda v rámci různých kulatých stolů byla součástí globálního plánu, jehož cílem bylo omezit hospodářskou soutěž, je třeba analyzovat části napadeného rozhodnutí obsahující některá zjištění, o která se opírá její závěr, pokud jde o existenci jediné kartelové dohody, na které odkázala ve svých duplikách předložených ve věcech T-261/02 až T-263/02 a T-271/02 a dokumenty, na kterých jsou tato zjištění založena, předložené v příloze uvedených duplik.

114 Komise se zaprvé za tím účelem, aby prokázala, že „Lombardský klub" jako nejvyšší orgán všech ostatních kulatých stolů projednával otázky, na něž se vztahovaly mnohé specifické kulaté stoly, odvolává na dokumenty o setkáních uvedeného orgánu konajících se dne 7. června 1995 a 8. května 1996.

115 Co se týče prvního z těchto setkání, bod 167 odůvodnění napadeného rozhodnutí uvádí „důvěrný zápis" vyhotovený ředitelem CA a týkající se neformálního rozhovoru ze dne 24. května 1995 mezi zástupci BA, CA, BAWAG, GiroCredit, RZB a PSK, jehož předmětem byly otázky, které měly být přezkoumány a rozhodnuty během setkání „Lombardského klubu" dne 7. června 1995. Tento dokument prokazuje, že „Lombardský klub" skutečně jednal o otázkách spadajících do působnosti kulatých stolů s jiným předmětem, včetně služeb majících přeshraniční charakter, jako jsou jednání ve vzájemné shodě o úrokových sazbách z vkladů a úvěrů, co se týče jak soukromých osob, tak podniků, a o ostatních podmínkách úvěrů, včetně vývozních úvěrů.

116 Pokud jde o setkání „Lombardského klubu" ze dne 8. května 1996, bod 248 odůvodnění napadeného rozhodnutí se odvolává na tři dokumenty, z nichž první je zápis přiložený ke spisu NÖ-Hypo ze dne 10. května 1996 určený, mj. generálním ředitelům této banky, podle kterého během setkání „Lombardského klubu" ze dne 8. května 1996 se „generální ředitelé dohodli o některých základních otázkách" týkajících se zejména marže obvyklých bank (Hausbankspanne) při financování vývozů, úrokových sazeb a jiných podmínek různých typů půjček, reklamy na úrokové sazby a nákladů zpracování. Druhý dokument dodává, že „by měl být vypracován návrh minimální provize z operací s cennými papíry a platebními operacemi", zatímco třetí dokument obsahuje návrhy přijaté během tohoto setkání „Lombardského klubu". Tyto dokumenty rovněž potvrzují, že „Lombardský klub" se zabýval mnoha věcmi, na něž se vztahovaly četné zvláštní kulaté stoly, a o těchto věcech rozhodoval. První dva z nich zvláště potvrzují zjištění, že „Lombardský klub" byl považován za příslušný pro to, aby se vyslovil ke stanovení cen některých významných přeshraničních operací, jako jsou vývozní úvěry, platby a transakce s cennými papíry.

117 Zadruhé, z dokumentů uvedených Komisí v bodech 216 a 284 odůvodnění napadeného rozhodnutí vyplývá, že „Lombardský klub" přijímal základní rozhodnutí. Bod 216 odůvodnění napadeného rozhodnutí se tak odvolává na zápis ve spisu o setkání vídeňského kulatého stolu o pasivech a úvěrech soukromým osobám ze dne 6. února 1996, určený generálnímu řediteli jedné z dotyčných bank, jehož cílem bylo připravit setkání „Lombardského klubu" stanovené na následující den. Podle tohoto zápisu „se očekávalo, že ‚Lombardský klub' dne 7. února [1996] přijme základní rozhodnutí odpovídající" některým bodům probíraným během kulatého stolu. Bod 284 napadeného rozhodnutí uvádí zápis ve spise sepsaný zaměstnancem BAWAG týkající se setkání kulatého stolu „pasiva" dne 25. října 1996, během kterého byl probírán pokles úrokových sazeb vkladních knížek. Podle tohoto zápisu bylo na 12. listopadu 1996 stanoveno jednání u federálního kulatého stolu o pasivech, aby bylo možné formulovat „doporučení pro Lombard generálních ředitelů dne 13. listopadu 1996". Tyto dokumenty jasně ukazují, že autoři očekávali, že „Lombardský klub" přijme zásadní rozhodnutí o záležitostech probíraných během ostatních kulatých stolů.

118 Zatřetí, Komise prokázala, že „Lombardský klub" vykonával rozhodčí funkci a různé skupiny mu předkládaly případy disciplinárních problémů, zejména s odkazem, v bodě 166 odůvodnění napadeného rozhodnutí, na vnitřní zprávu PSK, která shrnuje „výměnu zkušeností mezi bankami" ze dne 24. května 1995, podle které „se předpoklá[dalo], že kázeň v oblasti podmínek [bude] probírána ‚Lombardským klubem' z června", a účastníci byli toho názoru, že lze očekávat větší kázeň pouze tehdy, „pokud udržení minimálních marží [se stane] pro zástupce vedení ‚věcí cti' ". Tento dokument prokazuje, že „Lombardský klub" byl chápán členy ostatních kulatých stolů jako vhodný orgán pro urovnání problémů „kázně", pokud jde o dodržování dohod.

119 Začtvrté, bod 67 odůvodnění napadeného rozhodnutí popisuje úzké propojení kulatých stolů a jejich rozhodovacího postupu tím, že uvádí, že „[p]ostup přijetí společného rozhodnutí často vyžadoval [...] konání více kulatých stolů (většinou vídeňských a federálních kulatých stolů o aktivech nebo pasivech, ‚Minilombardu' a ‚Lombardského klubu')". Toto zjištění je založeno na dvou dokumentech týkajících

se setkání vídeňského kulatého stolu o aktivech a pasivech dne 30. srpna 1995, z nichž vyplývá, že zástupci bank diskutovali o své reakci na pokles úrokových sazeb OeNB. S rozhodnutím týkajícím se úrokových sazeb z vkladů a půjček jednotlivcům se počítalo během následujícího setkání o aktivech a pasivech dne 7. září 1995, zatímco konečné rozhodnutí o případném přizpůsobení úrokových sazeb z úvěrů podnikům mělo být přijato „Lombardským klubem" dne 13. září 1995 na základě návrhu vypracovaného během setkání „Minilombardu" dne 8. září 1995. Z těchto shodujících se dokumentů vyplývá, že kulaté stoly o aktivních a pasivních úrokových sazbách pro jednotlivce a podniky byly součástí společného plánu, jehož cílem bylo globálně omezit hospodářskou soutěž úrokovými sazbami.

120 Zapáté, body 126, 130 a 237 odůvodnění napadeného rozhodnutí poskytují příklady osvětlující skutečnost, že kulaté stoly se někdy konaly na společných setkáních, že příslušnosti skupin se někdy překrývaly a že kulaté stoly se vzájemně informovaly o svých činnostech. Jestliže bod 126 odůvodnění popisuje kulatý stůl orgánů bankovní kontroly, který se konal v prosinci 1994, bod 130 odůvodnění naproti tomu odkazuje na kulatý stůl finančních ředitelů ze začátku ledna 1995. Pozvání k tomuto kulatému stolu, podle kterého na něm mělo být jednáno o úrokových sazbách z krátkodobých vkladů a půjček, napovídá, že účastníci, kteří neměli samotní přímý vliv na stanovení úrokových sazeb krátkodobých půjček s pevnou úrokovou sazbou své banky, museli pozvat osobu odpovědnou za „velké účty" (například člena kulatého stolu osob odpovědných za „velké účty"), aby je doprovázela. Bod 237 odůvodnění uvádí zprávu určenou sdružením regionálních hypotečních bank jejich členům, která je informovala o setkání „Minilombardu" dne 23. dubna 1996 a předpokládala postup přijetí rozhodnutí obdobný tomu popsanému výše v bodě 119.

121 Tyto skutečnosti jako celek odůvodňují závěr Komise, podle kterého existovala zásadní dohoda mezi všemi bankami účastnícími se kartelové dohody za účelem odstranění hospodářské soutěže v oblasti cen týkající se široké škály bankovních služeb určených jak jednotlivcům, tak podnikům, včetně „velkých účtů". Skutečnost,

že uvedené dokumenty výslovně neodkazují na všechny bankovní služby dotčené různými setkáními ani na všechny kulaté stoly, tento závěr neovlivňuje.

122 Jestliže je pravda, že Komise rovněž v tomto kontextu uplatnila některé dokumenty, které nejsou relevantní pro podpoření jejího závěru z důvodu, že neodkazují na dobu protiprávního jednání nebo se netýkají vídeňského „Lombardského klubu" (jak tomu je v případě dokumentů uvedených v bodech 66, 107 a 160 odůvodnění napadeného rozhodnutí týkajících se provedení rozhodnutí „Lombardského klubu" na úrovni různých kulatých stolů), tato skutečnost nemůže zpochybnit závěr, podle kterého kulaté stoly byly součástí globálního záměru sledujícího společný cíl.

123 Mimoto z dokumentů analyzovaných výše v bodech 114 až 121 vyplývá, že rozhodnutí „Lombardského klubu" se týkala především zásadních otázek a že byla podrobně připravována jinými kulatými stoly. Toto rozdělení úkolů snadno vysvětluje, na rozdíl od toho, co tvrdí RLB, jak generální ředitelé bank shromáždění v rámci „Lombardského klubu" tím, že se scházeli pouze jedenáctkrát za rok, mohli řídit kartelovou dohodu.

124 Mimoto je třeba nepřihlížet k tezi BAWAG a PSK, které chtějí minimalizovat průkaznou hodnotu těchto dokumentů tvrdíce, že „role ‚Lombardského klubu' byla účastníky ostatních setkání, zpravidla pracovníky na střední úrovni řízení, špatně chápána a přeceňována. Autory nebo adresáty části výše analyzovaných dokumentů totiž byli generální ředitelé některých bank, kteří se osobně účastnili setkání „Lombardského klubu", a kteří tedy dokonale znali roli, kterou klub hrál. Nelze tedy vytýkat Komisi, že přecenila průkaznou hodnotu těchto dokumentů.

125 Konečně, na rozdíl od toho, co tvrdí BAWAG a PSK, z analyzovaných dokumentů vyplývá, že odkazy na řídící roli „Lombardského klubu" v bodech 304 a 306 odůvodnění napadeného rozhodnutí nejsou izolovanými případy. Je to rovněž potvrzeno vnitřní zprávou CA předloženou BAWAG a PSK v příloze jejich žalob, informující adresáty o obsahu kulatého stolu o aktivech a pasivech ze dne 17. dubna 1996. Tato zpráva předpokládá přípravu návrhu, který má být nejprve schválen v rámci tohoto kulatého stolu, aby posléze byl předmětem diskuze a případně dohody v rámci „Lombardského klubu".

126 Z předcházejících úvah vyplývá, že žalobní důvody namířené proti kvalifikaci jediné globální kartelové dohody připisované kulatým stolům nejsou opodstatněné.

C – *K volbě adresátů napadeného rozhodnutí (věc* T-271/02*)*

1. Argumenty účastnic řízení

a) Argumenty žalobkyň

127 ÖVAG a NÖ-Hypo jsou toho názoru, že volba adresátů napadeného rozhodnutí je, co se jich týče, protiprávní. Nezpochybňují kritéria, která byla podle nich přijata, pro uskutečnění této volby, tedy častost účasti na hlavních kulatých stolech a velikost instituce na rakouském bankovním trhu. Nicméně uplatňují, že použití těchto kritérií je protiprávní, protože není dostatečně odůvodněné, spočívá na nesprávných skutkových zjištěních a nedodržuje zásadu rovného zacházení. ÖVAG a NÖ-Hypo

tvrdí, že napadené rozhodnutí neuvádí, z jakých důvodů a na základě jakých kritérií vídeňské kulaté stoly a federální kulaté stoly o aktivech nebo pasivech, včetně kulatých stolů o půjčkách jednotlivcům a o svobodných povoláních, „Minilombard" a kulaté stoly orgánů kontroly byly vybrány jako „nejdůležitější" kulaté stoly.

128 Mimoto vytýkají Komisi, že v napadeném rozhodnutí opomněla vyjádřit svůj postoj k jejich argumentu, podle kterého rozhodovací postup kulatých stolů byl určen „úzkým kruhem" velkých bank, ke kterým ony nepatřily a který byl podle nich z kulatých stolů nejdůležitější.

129 ÖVAG a NÖ-Hypo uznávají, že se účastnily několika kulatých stolů kvalifikovaných v rozhodnutí jako „nejdůležitější
", ale uplatňují, že častost jejich účasti na těchto kulatých stolech byla omezená a nejen zřetelně nižší než účast většiny ostatních bank, které byly adresáty rozhodnutí, ale rovněž než účast některých bank, kterým rozhodnutí nebylo určeno.

130 Uvádějí, že napadené rozhodnutí vícekrát připomíná účast bank CA, BA, RZB, Erste nebo GiroCredit, PSK a (méně často) BAWAG na „úzkém kruhu bank", v jehož rámci se shromažďovali zástupci největších rakouských bank zejména pro přípravu „Lombardského klubu". Uplatňují, že vlastní postup jednání ve vzájemné shodě byl určen uvedeným „úzkým kruhem", ke kterému nepatřily. Podle ÖVAG a NÖ-Hypo by byl okruh adresátů napadeného rozhodnutí zcela jiný, kdyby Komise správně kvalifikovala jako „hlavní kulaté stoly" „Lombardský klub" a zvláště setkání „úzkého kruhu", kde byla připravována všechna rozhodnutí.

131 ÖVAG a NÖ-Hypo jsou mimoto toho názoru, že jejich dotčení napadeným rozhodnutím není s ohledem na kritérium velikosti bank odůvodněné a že Komise tím, že je vybrala jako adresátky napadeného rozhodnutí, porušila zásadu rovného zacházení.

b) Argumenty Komise

132 Komise tvrdí, že velikost instituce na rakouském trhu nebyla přijata jako kritérium výběru a že adresátky napadeného rozhodnutí byly vybrány výlučně v závislosti na častosti jejich účasti na hlavních kulatých stolech. Zpochybňuje tezi, podle které se ÖVAG a NÖ-Hypo účastnily kulatých stolů zřetelně méně často než většina ostatních adresátek napadeného rozhodnutí.

133 Komise je toho názoru, že pro účely svého rozhodnutí neměla povinnost zohlednit existenci užšího bankovního kruhu. Uvádí, že jediná záležitost, která určila výběr ÖVAG a NÖ-Hypo jako adresátek rozhodnutí, byla jejich častá účast na hlavních kulatých stolech společně s ostatními bankami a skutečnost, že se v rámci těchto stolů dohodly o úrocích a podmínkách, které mají být použity. V duplice dodává, že jestliže se někteří členové „Lombardského klubu" mohli dohodnout na společném postupu a vyměňovat si předem informace, tato dílčí vzájemná shoda nicméně sloužila pouze k přípravě vzájemných shod v rámci různých kulatých stolů.

2. Závěry Soudu

a) Ke kritériím uplatněným Komisí a velikosti institucí

134 Je třeba nejprve uvést, že teze předložená ÖVAG a NÖ-Hypo, podle které velikost podniků byla přijata jako kritérium pro určení adresátů napadeného rozhodnutí, vychází z nesprávného výkladu bodu 470 odůvodnění napadeného rozhodnutí, který uvádí zejména následující:

„Adresáti tohoto ustanovení byli určeni na základě zvláště časté účasti na hlavních kulatých stolech: kulatých stolech ‚operace s aktiva nebo pasivy' ve Vídni a na federální úrovni (včetně kulatých stolů o úvěrech jednotlivcům a svobodným povoláním), kulatých stolech „Minilombard" a kulatých stolech orgánů kontroly. Mimoto s výjimkou NÖ-Hypo a RBW (RLB od [měsíce] července 1997), hrají významnou roli na rakouském bankovním trhu z důvodu své velikosti."

135 Poslední věta tohoto bodu odůvodnění totiž neformuluje kritérium použité Komisí, ale z hlediska velikosti uvažovaných podniků uvádí výsledek použití jediného použitého kritéria, jímž je kritérium časté účasti na hlavních kulatých stolech.

136 Žalobní důvody žalobkyň týkající se použití údajného kritéria velikosti podniků jsou tudíž irelevantní.

137 Za předpokladu, že ÖVAG a NÖ-Hypo chtějí mimoto uplatnit, že Komise měla použít velikost podniků jako kritérium pro volbu adresátů, nelze takovou tezi přijmout.

138 Podle ustálené judikatury totiž okolnost, že u subjektu, který se nacházel v situaci podobné situaci žalobce, nedošlo ze strany Komise ke zjištění protiprávního jednání, v žádném případě nemůže umožnit nepřihlédnout k protiprávnímu jednání shledanému u tohoto žalobce, jakmile bylo protiprávní jednání řádně prokázáno (rozsudek Soudního dvora ze dne 31. března 1993, Ahlström Osakeyhtiö a další v. Komise, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 a C-125/85 až C-129/85, Recueil, s. I-1307, bod 146).

139 Z této judikatury vyplývá, že Komise má právo adresovat každému podniku, u kterého je prokázáno protiprávní jednání, rozhodnutí konstatující toto protiprávní jednání a uložit mu sankci. Argumenty vycházející z porovnání situace adresáta takového rozhodnutí se situací jiných podniků (ať už jsou, nebo nejsou adresáty téhož rozhodnutí) nemohou v žádném případě zpochybnit legalitu rozhodnutí v rozsahu, v němž prokazuje a sankcionuje skutečně prokázané protiprávní jednání. Takové argumenty jsou tedy, co se týče volby ÖVAG a NÖ-Hypo jako adresátek rozhodnutí, irelevantní.

b) K určení hlavních kulatých stolů

K odůvodnění

140 Bod 470 odůvodnění napadeného rozhodnutí uvedený výše v bodě 134 označuje jako „hlavní kulaté stoly“ kulaté stoly „operace s aktivy nebo pasivy“ ve Vídni a na federální úrovni (včetně kulatých stolů o úvěrech jednotlivcům a svobodným povoláním), kulaté stoly „Minilombard“ a kulaté stoly orgánů kontroly.

141 Jednotlivé kulaté stoly jsou popsané v bodě 51 odůvodnění napadeného rozhodnutí, který jasně uvádí, s ohledem na většinu výše uvedených kulatých stolů, proč je jim přikládán zvláštní význam. Jistě, význam „Minilombardu" není výslovně v tomto bodě odůvodnění připomenut. Nicméně jak na to Komise správně poukazuje, rozumí se samo sebou, že kulatý stůl věnovaný úrokovým sazbám úvěrů přiznaných obchodním klientům (zákazníkům) je zvlášť významný. Tento význam musel být zřejmý bankám, kterým bylo napadené rozhodnutí určeno.

142 Poté, co Komise uvedla důvody, pro které kvalifikovala některé kulaté stoly jako zvlášť významné, neměla mimoto povinnost vysvětlovat, proč nepřikládala stejný význam jiným kulatým stolům.

143 Tudíž žalobní důvod vycházející z nedostatečného odůvodnění volby „hlavních kulatých stolů" není opodstatněný.

K posouzení významu kulatých stolů a k „úzkému kruhu bank"

144 Vzhledem k tak komplexní síti dohod, jako je ta, o kterou se jedná v projednávaném případě, měla Komise prostor pro uvážení, aby určila mezi různými jednáními ve vzájemné shodě ta, která považovala za zvlášť významná, přičemž tato volba může být předmětem pouze omezeného soudního přezkumu. V tomto ohledu Komise mohla, aniž by se dopustila zjevného omylu, přikládat větší význam kulatým stolům hlavního města s obecnou působností než regionálním nebo specializovaným jednáním ve vzájemné shodě, vzhledem k tomu, že první z nich mohly ovlivňovat druhé. Skutečnost, že tyto kulaté stoly, kvalifikované Komisí jako zvlášť významné,

zahrnovaly banky usazené ve Vídni více než banky usazené v jiných městech nebo krajích, nemůže vyvrátit závěr, podle kterého volba uskutečněná Komisí byla legitimní.

145 Komise rovněž nepřekročila meze svého prostoru pro uvážení tím, že odmítla zahrnout mezi nejvýznamnější kulaté stoly „úzký kruh bank", ve kterém se největší banky dohadovaly na společném postupu na kulatých stolech. Krom toho, ÖVAG a NÖ-Hypo se nemohou dovolávat situace jiných podniků, které se účastnily protiprávního jednaní, aby zpochybnily své vlastní zahrnutí mezi adresáty napadeného rozhodnutí.

c) K častosti účasti ÖVAG a NÖ-Hypo na hlavních kulatých stolech

146 Pokud jde o častost účasti ÖVAG a NÖ-Hypo na kulatých stolech, z tabulky předložené Komisí v příloze k její žalobní odpovědi, jejíž obsah není zpochybňován, vyplývá, že obě instituce se účastnily všech hlavních kulatých stolů. Zajisté, účast NÖ-Hypo na „Minilombardu" (3 setkání z 21) a na kulatých stolech orgánů kontroly (1 setkání z 40) se zdá málo významná. Naproti tomu NÖ-Hypo se účastnila 14 setkání federálních kulatých stolů z celkového počtu 15 a 32 vídeňských kulatých stolů z celkového počtu 50. Pokud jde o ÖVAG, z této tabulky vyplývá, že byla přítomna na všech setkáních federálních kulatých stolů, na 42 setkáních vídeňských kulatých stolů z celkového počtu 50, na 17 setkáních „Minilombardu" z celkového počtu 21 a na 14 setkáních kulatých stolů orgánů dozoru z celkového počtu 40. K žalobnímu důvodu, podle kterého Komise ponechala bez povšimnutí četnost účasti ÖVAG a NÖ-Hypo na hlavních kulatých stolech, tedy nelze přihlédnout.

d) Závěr

147 Z úvah, které předcházejí, vyplývá, že je namístě zamítnout žalobní důvody uvedené ÖVAG a NÖ-Hypo, pokud jde o volbu adresátů napadeného rozhodnutí.

D – *K dokazování prostřednictvím dokumentů pocházejících z roku 1994 (věc T-271/02)*

1. Argumenty účastnic řízení

148 ÖVAG a NÖ-Hypo vytýkají Komisi, že porušila povinnost uvést odůvodnění tím, že založila některá důležitá konstatování na dokumentech předcházejících období, ve vztahu k němuž bylo konstatováno protiprávní jednání. Mimoto uplatňují, že použití těchto dokumentů mohlo ovlivnit rozhodnutí o pokutách.

149 Komise uznává, že odkázala na tyto dokumenty z roku 1994, aby popsala globální kontext kartelové dohody. Nicméně uplatňuje, že její zjištění týkající se protiprávních jednání se opírají o dokumenty pocházející z roku 1995.

2. Závěry Soudu

150 Povinnost uvést odůvodnění nemůže být porušena použitím dokumentů z doby před obdobím, na něž se vztahuje napadené rozhodnutí. Je totiž legitimní, že Komise popisuje v rozhodnutí ukládajícím pokuty širší kontext, do kterého patří protiprávní jednání.

151 Krom toho ÖVAG a NÖ-Hypo tvrdí, že nezpochybňují obsah oznámení námitek. Také nezpochybňují správnost konkrétních zjištění nacházejících se v napadeném rozhodnutí z důvodu, že nejsou založena na důkazech pocházejících z rozhodného období.

152 Za těchto podmínek odkaz v napadeném rozhodnutí na dokumenty z doby před obdobím, pro které bylo konstatováno protiprávní jednání, nemůže ovlivnit platnost napadeného rozhodnutí.

E – *K žalobním důvodům vycházejícím z nedostatku účinku kulatých stolů na obchod*

1. Úvodní poznámky

153 Všechny žalobkyně uplatňují, že kulaté stoly „Lombardského klubu" nespadají pod zákaz čl. 81 odst. 1 ES, protože nemohly ovlivnit obchod mezi členskými státy.

154 V napadeném rozhodnutí Komise posoudila schopnost ovlivnit obchod mezi členskými státy globálně, pro kulaté stoly brané jako celek. Výsledek tohoto globálního přezkumu, uvedený v bodech 442, 451 a 469 napadeného rozhodnutí, lze shrnout následovně:

— síť vytvořená „Lombardským klubem" byla složena z velkého počtu kulatých stolů, úzce propojených mezi sebou, a pokrývala celé území Rakouska;

— zahrnovala skoro všechny rakouské úvěrové instituce;

— vztahovala se na celou škálu bankovních produktů a služeb nabízených v Rakousku;

— protisoutěžní cíl kulatých stolů není zpochybňován;

— kartelová dohoda měnila podmínky hospodářské soutěže v celém Rakousku;

— mohla tak mít z hlediska poptávky účinky na chování podniků a spotřebitelů spojené přímo, nebo nepřímo s přeshraničním obchodem;

— rovněž mohla ovlivnit rozhodnutí o vstupu zahraničních bank na trh;

— mohla tedy citelně ovlivnit obchod mezi členskými státy.

Tento závěr je osvětlen v bodech 454 až 465 odůvodnění řadou příkladů týkajících se jednak poptávky a jednak nabídky.

155 Žalobkyně zpochybňují toto posouzení. Zaprvé uvádějí některé obecné úvahy týkající se výkladu kritéria přeshraniční povahy a jeho použití v projednávaném případě, přičemž zejména uplatňují, že schopnost různých kulatých stolů ovlivnit obchod mezi členskými státy měla být přezkoumána pro každý z nich zvlášť. Zadruhé zpochybňují příklady možného ovlivnění obchodu mezi členskými státy poskytnuté Komisí v bodech 454 až 465 napadeného rozhodnutí. Zatřetí se RLB dovolává zvláštní situace RBW.

2. K výkladu kritéria schopnosti ovlivnit obchod mezi členskými státy a jeho uplatnění v projednávané věci

a) Argumenty účastnic řízení

156 Žalobkyně uplatňují, že dohody „Lombardského klubu" tvořily čistě vnitrostátní kartelovou dohodu, protože se jí účastnily pouze rakouské úvěrové instituce, a že jejím cílem bylo pouze poskytování služeb na rakouském vnitrostátním trhu, dokonce jen na regionálních nebo místních trzích.

157 RLB se dovolává zásady subsidiarity uvedené v článku 5 ES, který podle ní brání širokému výkladu podmínky mezistátního účinku v čl. 81 odst. 1 ES. Poukazuje na to, že cíl udržení nenarušené hospodářské soutěže může být v rozporu s jinými cíli hospodářské politiky, takovými, jako je měnová stabilita, přičemž řešení těchto rozporů je v konečném důsledku politické povahy. Připomíná, že Komise považovala přinejmenším až do roku 1986 dohody mezi bankami, které se týkaly pouze úrokových sazeb a které byly povolené nebo schválené vnitrostátními orgány, za legitimní nástroj měnové politiky členských států. Dovolávajíc se účasti OeNB na

dotčených kulatých stolech, RLB uplatňuje, že Komisi nepřísluší prosazovat svoji současnou představu vztahu mezi politikou hospodářské soutěže a měnovou politikou namísto představy rakouského orgánu bankovního dohledu ve věci, jejíž účinky se projevují pouze na rakouském území.

158 Všechny žalobkyně uplatňují, že schopnost kulatých stolů ovlivnit obchod mezi členskými státy musí být posouzena pro každý z nich zvlášť. Na podporu své teze, podle které neexistuje propojení mezi kulatými stoly odůvodňující globální posouzení jejich účinků, uplatňují jednak to, že kvalifikace kulatých stolů jako jediné globální kartelové dohody je nesprávná, a jednak to, že bankovní služby dotčené kulatými stoly spadají do různých trhů. RZB, ÖVAG a NÖ-Hypo tvrdí, že pokud žádná z dohod nahlížená individuálně nemůže vyvolat mezistátní účinek, přeshraniční povaha všech dohod nemůže vyplývat z globálního přezkumu. BAWAG, RLB, PSK a Erste zdůrazňují, že z přeshraniční povahy služeb, jichž se týkalo několik kulatých stolů, nelze vyvozovat takový účinek všech dohod. Konečně, RLB je toho názoru, že samostatný přezkum je jediný možný, pokud jde o mnohostranné mezibankovní sazebníky projednávané v rámci kulatých stolů týkajících se plateb, protože na dohody, které se k nim vážou, se může vztahovat výjimka na základě čl. 81 odst. 3 ES.

159 Žalobkyně jsou toho názoru, že nelze obecně tvrdit, že kartelová dohoda vztahující se na celé území členského státu může ze své podstaty citelně ovlivnit obchod mezi členskými státy. Z judikatury (rozsudek Soudního dvora ze dne 21. ledna 1999, Bagnasco a další, C-215/96 a C-216/96, Recueil, s. I-135) a z rozhodovací praxe Komise vyvozují [rozhodnutí Komise 1999/687/ES ze dne 8. září 1999 o řízení podle článku 81 ES (IV/34.010 Nederlandse Vereniging van Banken [dohoda GSA z roku 1991], IV/33.793 Nederlandse Postorderbond, IV/34.234 Verenigde Nederlandse Uitgeversbedrijven a IV/34.888 Nederlandse Organisatie van Tijdschriften Uitgevers/Nederlandse Christelijke Radio Vereniging) (Úř. věst. L 271, s. 28, dále jen „rozhodnutí Holandské banky II")], že to zvlášť platí pro dohody mezi úvěrovými institucemi. Podle nich jsou vedle územního rozšíření nezbytné dodatečné okolnosti

(které v projednávaném případě chybí), aby bylo možné konstatovat přeshraniční povahu „vnitrostátní" kartelové dohody. Podle části žalobkyň je pro tento účel nezbytné, aby kartelová dohoda způsobila oddělení trhu.

160 Žalobkyně v tomto ohledu tvrdí, že nebylo přijato ani zamýšleno žádné opatření, jehož cílem bylo vyloučit zahraniční soutěžitele z rakouského trhu. Na jedné straně uplatňují, že taková opatření nebyla nezbytná, protože bankovní služby dotčené nejdůležitějšími dohodami (spořicí vklady a úvěry jednotlivcům a malým podnikům) vůbec nebyly pro zahraniční banky zajímavé. Podle nich tomu tak bylo zaprvé proto, že překážky přístupu na trh byly vysoké (zejména upřednostňování místních bank zákazníky, jazykové problémy a nutnost mít velkou síť obchodních zastoupení), zadruhé proto, že tato poskytování služeb nevytvářela dostatečné zisky, a zatřetí proto, že trh těchto služeb v Rakousku byl nasycen. Na druhé straně tvrdí, že zahraniční banky byly na rakouském trhu přítomny.

161 Komise tyto argumenty zpochybňuje.

b) Závěry Soudu

K zásadám, jimiž se řídí posouzení schopnosti ovlivnit obchod mezi členskými státy

162 Cílem podmínky týkající se účinků na obchod mezi členskými státy, nacházející se v čl. 81 odst. 1 ES, je vymezit v oblasti právní úpravy hospodářské soutěže hranici mezi působností práva Společenství a působností práva členských států. Do působnosti práva Společenství tak spadá každá kartelová dohoda a každé jednání,

které mohou narušit svobodu obchodu mezi členskými státy takovým způsobem, který může narušit uskutečnění cílů jednotného trhu mezi členskými státy, zejména oddělováním vnitrostátních trhů nebo změnou struktury hospodářské soutěže na společném trhu. Naproti tomu jednání, jejichž účinky se projevují jen uvnitř jediného členského státu, spadají do oblasti vnitrostátního právního řádu (rozsudek Soudního dvora ze dne 31. května 1979, Hugin v. Komise, 22/78, Recueil, s. 1869, bod 17).

163 Podle ustálené judikatury k tomu, aby dohoda mezi podniky mohla ovlivnit obchod mezi členskými státy, musí na základě souhrnu objektivních skutkových nebo právních okolností umožnit předpokládat s dostatečnou pravděpodobností, že může přímo, nebo nepřímo, skutečně, nebo potenciálně ovlivnit obchod mezi členskými státy takovým způsobem, který může narušit uskutečnění cílů jednotného trhu mezi členskými státy (rozsudek Soudního dvora ze dne 11. července 1985, Remia a další v. Komise, 42/84, Recueil, s. 2545, bod 22). Ovlivnění obchodu uvnitř Společenství tedy obecně vyplývá ze spojení více faktorů, které samy o sobě nejsou nezbytně určující (rozsudky Soudního dvora ze dne 15. prosince 1994, DLG, C-250/92, Recueil, s. I-5641, bod 54; Bagnasco a další, bod 159 výše, bod 47, a ze dne 29. dubna 2004, British Sugar v. Komise, C-359/01 P, Recueil, s. I-4933, bod 27).

164 V tomto ohledu není důležité, že vliv kartelové dohody na obchod je nepříznivý, neutrální nebo příznivý. Omezení hospodářské soutěže je totiž schopno ovlivnit obchod mezi členskými státy, když může odklonit obchodní toky ze směru, který by jinak měly (rozsudek Soudního dvora ze dne 29. října 1980, Van Landewyck a další v. Komise, 209/78 až 215/78 a 218/78, Recueil, s. 3125, bod 172). K tezi uvedené některými žalobkyněmi v projednávaném případě, podle které mohou být pro vyvození závěru o schopnosti kartelové dohody ovlivnit obchod mezi členskými státy vzaty v úvahu pouze účinky oddělení trhů, tudíž nelze přihlédnout.

165 Tento široký výklad kritéria schopnosti ovlivnit obchod mezi členskými státy není v rozporu se zásadou subsidiarity dovolávanou RLB. Jak totiž správně poukazuje Komise, Smlouva stanoví, aby případné rozpory mezi udržením nezkreslené hospodářské soutěže a jinými legitimními cíli hospodářské politiky byly vyřešeny použitím čl. 81 odst. 3 ES. Ten tedy může být považován za zvláštní ustanovení provádějící zásadu subsidiarity v oblasti kartelových dohod. Tato zásada nemůže být tudíž dovolávána za účelem omezení oblasti působnosti článku 81 ES (viz v tomto smyslu rozsudek Soudu ze dne 23. října 2003, Van den Bergh Foods v. Komise, T-65/98, Recueil, s. II-4653, bod 197).

166 Dále je namístě zdůraznit, že schopnost kartelové dohody ovlivnit obchod mezi členskými státy, tj. její možný účinek, stačí k tomu, aby spadala do oblasti působnosti článku 81 ES, a že není nezbytné prokázat skutečné narušení obchodu (rozsudek Bagnasco a další, bod 159 výše, bod 48, a rozsudek Soudního dvora ze dne 17. července 1997, Ferriere Nord v. Komise, C-219/95 P, Recueil, s. I-4411, bod 19). Skutečnost, že se v projednávaném případě jedná o dodatečné posouzení minulého protiprávního jednání nemůže změnit toto kritérium, neboť i potenciální účinek kartelové dohody na obchod je v tomto případě dostatečný. V důsledku toho je třeba zamítnout argumenty uvedené Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo, podle kterých údajná absence účinků dohod na trh měla být zohledněna jako indicie neschopnosti dohod ovlivnit obchod mezi členskými státy.

167 Je nicméně nezbytné, aby potenciální účinek kartelové dohody na mezistátní obchod byl citelný nebo, jinými slovy, aby nebyl nevýznamný (rozsudek Soudního dvora ze dne 28. dubna 1998, Javico, C-306/96, Recueil, s. I-1983, body 12 až 17; rozsudek Soudu ze dne 19. března 2003, CMA CGM a další v. Komise, T-213/00, Recueil, s. II-913, dále jen „rozsudek FETTCSA“, bod 207).

Ke globálnímu přezkumu přeshraničního účinku kulatých stolů

168 Pokud jde o otázku, zda Komise měla právo posoudit tento potenciální vliv v projednávaném případě globálně pro všechna jednání ve vzájemné shodě, k nimž došlo v rámci kulatých stolů „Lombardské sítě", z judikatury vyplývá, že účinky na obchod mezi členskými státy dohod, mezi kterými existuje přímé propojení a které jsou nedílnou součástí celku, musejí být přezkoumány společně, zatímco dohody, mezi kterými neexistuje přímé propojení a které se týkají různých činností, musí být předmětem samostatného přezkumu (rozsudek Soudu ze dne 14. května 1997, VGB a další v. Komise, T-77/94, Recueil, s. II-759, body 126, 142 a 143).

169 Na rozdíl od toho, co tvrdí ÖVAG a NÖ-Hypo, není v tomto ohledu rozhodující, zda se jedná o jednotné smluvní úpravy týkající se výrobků, které jsou stejného druhu a jednoduché a jejichž důležitost pro mezistátní obchod je zjevná.

170 Vztah odůvodňující a vyžadující celkový přezkum schopnosti ovlivnit obchod mezi členskými státy totiž existuje zejména mezi dohodami nebo jinými jednáními spadajícími do jediného protiprávního jednání. Jak vyplývá z bodů 111 až 125 tohoto rozsudku, Komise mohla legálně učinit závěr, že jednání ve vzájemné shodě v rámci různých kulatých stolů „Lombardského klubu" byla součástí jediného protiprávního jednání z důvodu, že patřila do celkového plánu, jehož cílem bylo narušit hospodářskou soutěž.

171 Žalobkyně nemohou ze skutečnosti, že v rozsudku Bagnasco a další, bod 159 výše, Soudní dvůr přistoupil k samostatnému přezkumu doložek týkajících se dvou rozdílných bankovních operací, obsažených v jednotných bankovních podmínkách používaných členy sdružení italských bank, vyvodit obecné pravidlo zakazující globální přezkum schopnosti dohod, o které se jedná v projednávané věci, ovlivnit obchod mezi členskými státy. Ve věci, ve které byl vydán rozsudek Bagnasco a další, bod 159 výše, byl totiž Soudní dvůr vyzván, aby se vyjádřil na základě předběžné

otázky ke slučitelnosti uvedených doložek s článkem 85 Smlouvy o ES (nyní článek 81 ES). Konstatoval, že u jedné z dotyčných operací neměly jednotné bankovní podmínky za cíl nebo výsledek omezení hospodářské soutěže, zatímco druhá operace nemohla ovlivnit obchod mezi členskými státy. V této věci tedy nevyvstala otázka globálního přezkumu přeshraničních účinků bankovních podmínek, jichž byly uvedené doložky součástí.

172 Co se týče argumentu uvedeného BA-CA, BAWAG, PSK, Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo, podle kterého Komise ponechala bez povšimnutí skutečnost, že různé bankovní produkty, na něž se vztahovaly kulaté stoly, spadaly do různých trhů a že schopnost ovlivnit obchod mezi členskými státy měla být přezkoumána samostatně ve vztahu ke každému z těchto trhů, je namístě úvodem připomenout, že definice relevantního trhu nehraje tutéž roli podle toho, zda jde o použití článku 81 ES, nebo článku 82 ES. V rámci použití článku 81 je totiž třeba definovat relevantní trh pro účely určení, zda dohoda, rozhodnutí sdružení podniků nebo jednání ve vzájemné shodě může ovlivnit obchod mezi členskými státy a zda má za cíl nebo výsledek vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na společném trhu. To je důvod, pro který v rámci použití čl. 81 odst. 1 ES žalobní důvody vyjádřené vůči definici trhu použité Komisí nemohou mít samostatný rozměr ve vztahu k žalobním důvodům týkajícím se ovlivnění obchodu mezi členskými státy a narušení hospodářské soutěže. Zpochybnění definice relevantního trhu je tudíž neúčinné, jestliže Komise správně na základě dokumentů uvedených v napadeném rozhodnutí učinila závěr, že předmětná dohoda narušovala hospodářskou soutěž a mohla ovlivnit citelným způsobem obchod mezi členskými státy (rozsudek Soudu ze dne 11. prosince 2003, Adriatica di Navigazione v. Komise, T-61/99, Recueil, s. II-5349, bod 27). V projednávaném případě je přitom cílem žalobního důvodu týkajícího se definice trhů zpochybnit metodu použitou Komisí pro zhodnocení účinků na obchod, takže jej k němu nelze bez dalšího nepřihlédnout jako k irelevantnímu.

173 Podle judikatury trh, který má být vzat v úvahu, zahrnuje všechny výrobky, které mohou podle svých vlastností zvláště uspokojit konstantní potřeby a jsou málo zaměnitelné s jinými výrobky (rozsudek Soudního dvora ze dne 9. listopadu 1983, Michelin v. Komise, 322/81, Recueil, s. 3461, bod 37).

174 V projednávaném případě nejsou různé bankovní služby, na něž se vztahují dohody, zastupitelné jedny druhými. Nicméně většina zákazníků všeobecných bank požaduje celý balíček služeb, jako vklady, úvěry a platební operace, a hospodářská soutěž mezi těmito bankami se může týkat balíčku těchto služeb. Úzká definice relevantního trhu by tudíž v této oblasti činnosti byla umělá. Navíc samostatný přezkum neumožňuje plně postihnout účinky dohod, které, i když se týkají různých produktů nebo služeb a zákazníků (jednotlivců nebo podniků), nicméně spadají do stejné oblasti činnosti. Ovlivnění obchodu mezi členskými státy totiž může být nepřímé a trh, na kterém může nastat, není nezbytně totožný s trhem produktů nebo služeb, jejichž ceny jsou stanoveny kartelovou dohodou (rozsudky Soudního dvora ze dne 30. ledna 1985, BNIC, 123/83, Recueil, s. 391, bod 29, a Ahlström Osakeyhtiö a další v. Komise, bod 138 výše, bod 142). Jak Komise správně poukázala v bodech 456 až 459 napadeného rozhodnutí, stanovení cen pro široký rejstřík bankovních služeb nabízených jednotlivcům a podnikům může jako celek vyvolat dopady na jiných trzích.

175 V důsledku toho Komise neměla povinnost zvlášť přezkoumat trhy různých bankovních produktů, na něž se vztahovaly kulaté stoly, za účelem posouzení účinků na obchod mezi členskými státy v projednávaném případě (viz analogicky rozsudek Soudu ze dne 21. února 1995, SPO a další v. Komise, T-29/92, Recueil, s. II-289, body 76 až 83, který za relevantní trh považoval trh výstavby v Nizozemsku).

176 Je dále třeba zamítnout jako irelevantní argument uvedený RLB, podle kterého schopnost dohod o mezibankovních sazebnících projednávaných na kulatých stolech týkajících se mezinárodních plateb ovlivnit trh mezi členskými státy musí být přezkoumána odděleně od ostatních dohod, protože na tyto dohody se může vztahovat výjimka na základě čl. 81 odst. 3 ES. Nejprve, RLB neuplatňuje, že byla požadována výjimka pro tyto dohody. Dále, z rozsudku Soudního dvora ze dne 25. února 1986, Windsurfing International v. Komise (193/83, Recueil, s. 611, body 96 až 97), vyplývá, že skutečnost, že cílem nebo výsledkem některých doložek dohody není omezit hospodářskou soutěž, nebrání jejímu celkovému přezkumu. Tím spíše tomu tak je, když se na některé dohody v rámci jediné kartelové dohody může vztahovat výjimka.

177 Z toho vyplývá, že Komise může vzít v úvahu potenciální kumulovaný účinek všech kulatých stolů, aby určila, zda globální kartelová dohoda může ovlivnit obchod mezi členskými státy (rozsudek VGB a další v. Komise, bod 168 výše, bod 140). Naproti tomu není v tomto ohledu relevantní to, zda každý z kulatých stolů nahlížený izolovaně může ovlivnit obchod mezi členskými státy (viz analogicky rozsudek Windsurfing International v. Komise, bod 176 výše, bod 96). Z toho rovněž vyplývá, že není nezbytné prokázat, že jeden nebo druhý z různých kulatých stolů, nahlížený izolovaně, je schopný ovlivnit obchod mezi členskými státy, aby bylo možné konstatovat, že globální kartelová dohoda má tuto schopnost.

178 Schopnost kulatých stolů ovlivnit mezistátní obchod tudíž nepředpokládá, že jedno nebo druhé z jednání ve společné shodě se vztahovalo k plněním majícím přeshraniční povahu. Argument, podle kterého Komise nemůže vyvodit prostřednictvím celkového přezkumu přeshraniční účinek kartelové dohody z přeshraničního účinku několika kulatých stolů, velmi málo důležitých v porovnání se všemi dohodami jako celkem, je tedy irelevantní.

Ke schopnosti kartelové dohody pokrývající celé území členského státu ovlivnit obchod mezi členskými státy

179 Není zpochybňováno, že globální kartelová dohoda konstatovaná Komisí v projednávané věci pokrývala celé rakouské území.

180 Podle ustálené judikatury Soudního dvora a Soudu kartelová dohoda vztahující se na celé území členského státu má totiž ze své podstaty za účinek posílení oddělování vnitrostátních trhů, čímž narušuje vzájemné hospodářské prolínání, které je zamýšleno Smlouvu (rozsudky Soudního dvora ze dne 17. října 1972, Vereeniging van Cementhandelaren v. Komise, 8/72, Recueil, s. 977, bod 29; Remia a další v. Komise, bod 163 výše, bod 22; ze dne 18. června 1998, Komise v. Itálie, C-35/96, Recueil, s. I-3851, bod 48, a ze dne 19. února 2002, Wouters a další, C-309/99, Recueil, s. I-1577, bod 95; viz rovněž rozsudek Soudu ze dne 6. července 2000, Volkswagen v. Komise, T-62/98, Recueil, s. II-2707, bod 179). Navíc bylo rozhodnuto, že státní opatření, jímž byl schválen tarif odměn advokátů vztahující se na celé území členského státu může ovlivnit obchod mezi členskými státy ve smyslu čl. 81 odst. 1 ES (viz v tomto smyslu rozsudek Soudního dvora ze dne 19. února 2002, Arduino, C-35/99, Recueil, s. I-1529, bod 33).

181 Z této judikatury vyplývá, že přinejmenším existuje silný předpoklad, že restriktivní praktiky hospodářské soutěže použité na celé území členského státu mohou přispívat k oddělování trhů a ovlivnit obchod uvnitř Společenství. Tento předpoklad lze nepřijmout, pouze pokud analýza vlastností dohody a hospodářského kontextu, do kterého patří, prokáže opak.

182 V tomto ohledu, co se týče bankovního sektoru, z rozsudku Bagnasco a další, bod 159 výše (body 51 až 53), vyplývá, že mohou existovat dohody pokrývající celé území členského státu, které nevyvolávají v obchodě mezi členskými státy citelný účinek. Ostatně Komise zachovala podobný přístup v rozhodnutí Holandské banky II (bod 159 výše, bod 61 odůvodnění).

183 Komplexní protiprávní jednání, o které se jedná v projednávané věci, se nicméně odlišuje od dohod, k nimž se vztahují rozsudek a rozhodnutí citované v předcházejícím bodě, z nichž každá se týkala jedné specifické bankovní operace (jednak obecného ručení majícího zaručit kontokorentní úvěr, a jednak bankovního převodu se strukturovaným sdělením). Jednání ve vzájemné shodě v rámci „Lombardské sítě" totiž zahrnovala nejen téměř všechny úvěrové instituce v Rakousku, ale rovněž velmi širokou škálu bankovních produktů a služeb, zejména vklady a úvěry, a proto mohla měnit podmínky hospodářské soutěže v celém tomto členském státě.

184 Za těchto podmínek argument, podle kterého členové kartelové dohody nepřijali opatření, jejichž cílem je vyloučit zahraniční soutěžitele z trhu, neumožňuje učinit závěr o absenci přeshraničního účinku.

185 „Lombardská síť" totiž mohla přispívat k zachování překážek přístupu na trh popsaných žalobkyněmi (viz bod 160 výše) v rozsahu, v němž mohla umožnit zachování struktur rakouského bankovního trhu, jehož neefektivnost byla uznána samotnou BA-CA, a zvyků odpovídajících spotřebitelů.

186 Žalobkyně tudíž nevyvrátily předpoklad, podle kterého kartelová dohoda, uvažovaná jako celek a vztahující se na celé Rakousko, mohla mít účinky oddělení trhu a mohla ovlivnit mezistátní obchod.

c) Závěr

187 Vzhledem k tomu, že Komise v projednávaném případě oprávněně vyvodila schopnost globální kartelové dohody ovlivnit obchod mezi členskými státy ze skutečnosti, že pokrývala celé území členského státu, žalobní důvody uvedené žalobkyněmi vůči příkladům uvedeným v napadeném rozhodnutí jsou irelevantní.

3. Zvláštní případ RLB (věc T-262/02)

a) Argumenty účastnic řízení

188 RLB poukazuje na to, že RBW, jejíž jednání je jí přičítáno, se neúčastnila většiny kulatých stolů a že ty, kterých se účastnila, neměly žádný vztah k přeshraničním operacím. Je toho názoru, že nelze vytýkat RBW, že se účastnila kartelové dohody pokrývající bez rozdílu celou škálu bankovních produktů, a že schopnost ovlivnit obchod mezi členskými státy tedy musí být přezkoumán odděleně pro kulaté stoly, jichž se RBW účastnila.

b) Závěry Soudu

189 Za účelem prokázání účasti podniku na jediné dohodě musí Komise dokázat, že uvedený podnik svým jednáním zamýšlel přispět ke společným cílům sledovaným všemi účastníky a že znal faktické plánované nebo uplatňované jednání jiných podniků při sledování téhož cíle nebo ho mohl důvodně předvídat a byl připraven

podstoupit z toho plynoucí riziko (rozsudky Soudního dvora Aalborg Portland a další v. Komise, bod 111 výše, bod 83; ze dne 8. července 1999, Komise v. Anic Partecipazioni, C-49/92 P, Recueil, s. I-4125, bod 87, a ze dne 28. června 2005, Dansk Rørindustri a další v. Komise, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P až C-208/02 P a C-213/02 P, Sb. rozh. s. I-5425, bod 145).

190 RLB připouští, že RBW se účastnila kulatých stolů o aktivech a pasivech jak na federální úrovni, tak ve Vídni, to znamená nejvýznamnějších kulatých stolů týkajících se podmínek úvěrů a vkladů (viz body 140 a 144 výše). Komise v bodě 51 písm. b) odůvodnění napadeného rozhodnutí konstatuje, že tyto kulaté stoly udržovaly zvlášť úzké vztahy s „Lombardským klubem", což RLB nezpochybňuje.

191 RBW tedy nemohla nevědět, že kulaté stoly, kterých se účastnila, byly součástí širšího celku dohod a že její účast na vzájemné shodě ohledně podmínek aktiv a pasiv byla součástí sledování cílů globální kartelové dohody. Vzhledem k tomu, že kulaté stoly o aktivech a pasivech byly zvlášť významné pro kartelovou dohodu jako celek, věděla RBW, z důvodu své účasti na nich, o nejvýznamnějších jednáních plánovaných nebo uplatňovaných ostatními bankami při sledování cílů kartelové dohody, tedy koordinace podmínek vkladů a úvěrů.

192 RLB zvlášť trvá na nepřítomnosti RBW na kulatých stolech vztahujících se k přeshraničním operacím. Skutečnost, že podnik se neúčastnil všech faktorů naplňujících znaky kartelové dohody nebo že hrál menší roli při aspektech, kterých se účastnil, není relevantní pro prokázání existence protiprávního jednání z jeho strany. Vzít v úvahu tyto prvky je namístě pouze během posouzení závažnosti protiprávního jednání a případně při stanovení pokuty (viz v tomto smyslu rozsudky Komise v. Anic Partecipazioni, bod 189 výše, bod 90, a Aalborg Portland a další v. Komise, bod 111 výše, bod 86).

193 Rovněž ani skutečnost, že RBW neznala do podrobností vzájemnou shodu vzniklou v rámci mnoha kulatých stolů, kterých se neúčastnila, ani skutečnost, že nevěděla o existenci některých kulatých stolů, jako kulatých stolů týkajících se přeshraničních operací, nejsou takové povahy, i za předpokladu, že by byly prokázány, aby vyvrátily konstatování Komise, podle kterého se banka účastnila globální kartelové dohody. Z důvodu své účasti na federálních kulatých stolech o aktivech a pasivech nemohla RBW nevědět o obecném dosahu a základních vlastnostech kartelové dohody.

194 Komise tedy správně učinila závěr, že RBW se účastnila globální kartelové dohody, a nikoli pouze několika izolovaných dohod. Z toho vyplývá, že správně shledala, že jednání RBW spadá do působnosti článku 81 ES.

195 Navíc, jak vyplývá z bodu 178 výše, skutečnost, že globální kartelová dohoda se týkala zejména některých přeshraničních operací, není rozhodující pro učinění závěru o schopnosti ovlivnit obchod mezi členskými státy vzhledem k tomu, že dohody o podmínkách vkladů a úroků, které byly středem kartelové dohody a kterých se RBW účastnila, byly v tomto ohledu zdaleka nejvýznamnější.

196 Je třeba dodat, že jakmile Komise dostatečně právně prokázala, že porušení ustanovení čl. 81 odst. 1 ES, kterého se účastnil podnik, může ovlivnit obchod mezi členskými státy, není nezbytné, aby prokázala, že individuální účast tohoto podniku ovlivnila obchod mezi členskými státy (rozsudek Soudu ze dne 10. března 1992, ICI v. Komise, T-13/89, Recueil, s. II-1021, bod 305).

197 Tudíž k žalobnímu důvodu RLB vycházejícímu z omezené účasti RBW na kulatých stolech nelze přihlédnout.

II – *K návrhům směřujícím ke zrušení článku 2 napadeného rozhodnutí (věci T-259/02, T-264/02* a *T-271/02)*

A – *Argumenty žalobkyň*

198 RZB, Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo se domáhají zrušení příkazu ukončit protiprávní jednání, určeného bankám v článku 2 napadeného rozhodnutí. Podle nich je tento příkaz protiprávní, protože je nesporné, že banky ukončily protiprávní jednání již ke dni šetření v červnu 1998.

B – *Závěry Soudu*

199 Komise požívá široké posuzovací pravomoci, pokud se jedná o to rozhodnout, zda je nezbytné přijmout opatření na základě čl. 3 odst. 1 nařízení č. 17, aby splnila své poslání bdít nad dodržováním pravidel hospodářské soutěže. Tudíž stačí existence nejmenší pochybnosti, pokud jde o skutečné ukončení protiprávního jednání, aby mohla legálně nařídit podnikům ukončit protiprávní jednání.

200 Návrhy na zrušení článku 2 napadeného rozhodnutí podané RZB, Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo nejsou tedy opodstatněné.

III – *K návrhům na zrušení článku 3 napadeného rozhodnutí*

A – *Nedostatek zavinění (věci T-261/02 až T-263/02, T-264/02 a T-271/02)*

1. Argumenty účastnic řízení

201 BAWAG, RLB, PSK, Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo jsou toho názoru, že Komise porušila čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 tím, že jim uložila pokutu, protože porušení článku 81 ES, které je jim vytýkáno, i kdyby bylo prokázáno, nebylo spácháno ani úmyslně, ani z nedbalosti. Tvrdí především, že jim nemůže být vytýkáno žádné zavinění, co se týče schopnosti smluv ovlivnit obchod mezi členskými státy.

202 BAWAG, PSK, Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo uplatňují, že skutečnosti uvedené v bodech 29 až 50 odůvodnění napadeného rozhodnutí neprokazují, že rakouské banky věděly o neslučitelnosti kulatých stolů s článkem 81 ES. BAWAG, PSK, ÖVAG a NÖ-Hypo se rovněž odvolávají na rakouské právo kartelových dohod použitelné v rozhodné době, podle kterého kartelové dohody „vyplývající z jednání" (Verhaltenskartelle), to znamená dohody postrádající ve vztahu ke stranám závaznost, byly v Rakousku legální až do 1. ledna 2000, ledaže by byly zakázány rozhodnutím příslušného soudu. ÖVAG a NÖ-Hypo se mimoto dovolávají veřejného charakteru kulatých stolů a účasti veřejných orgánů na nich.

203 RLB tvrdí, že otázka zavinění nezávisí na znalosti zákazu kartelových dohod, ale na znalosti skutečností, které tento zákaz činí uplatnitelným v projednávaném případě, a že tato znalost chyběla, co se týče RBW (jejíž jednání je jí přičítáno), z důvodu jejích zeměpisně omezených činností. Na jednání uvedla, že za RBW se účastnila

kulatých stolů jediná osoba a že RBW neměla v době protiprávního jednání vnitřní právní oddělení. BAWAG, ÖVAG a NÖ-Hypo rovněž zdůrazňují regionální charakter svých činností a v tomto rámci málo důležitou roli přeshraničních operací.

204 Komise tyto argumenty zpochybňuje.

2. Závěry Soudu

205 Podle ustálené judikatury není nezbytné pro to, aby porušení pravidel hospodářské soutěže bylo považováno za spáchané úmyslně, aby si podnik byl vědom porušení těchto pravidel; stačí, že nemohl nevědět, že cílem jeho jednání je omezit hospodářskou soutěž na společném trhu (rozsudky Soudu ze dne 2. července 1992, Dansk Pelsdyravlerforening v. Komise, T-61/89, Recueil, s. II-1931, bod 157; SPO a další v. Komise, bod 175 výše, bod 356, a ze dne 14. května 1998, Mayr-Melnhof v. Komise, T-347/94, Recueil, s. II-1751, dále jen „rozsudek Mayr-Melnhof", bod 375).

206 V tomto ohledu není rozhodující, zda žalobkyně znaly výklad kritéria přeshraničního charakteru podávaný Komisí nebo judikaturou, zatímco je důležité, zda znaly okolnosti, z nichž konkrétně vyplývá schopnost kartelové dohody ovlivnit obchod mezi členskými státy, nebo je přinejmenším nemohly neznat.

207 Všechny žalobkyně věděly, z důvodu své účasti na hlavních kulatých stolech, že síť „Lombardského klubu" pokrývala celé území Rakouska a velmi širokou škálu důležitých bankovních produktů, zejména úvěry a vklady. Znaly tedy podstatné skutečnosti, z nichž v projednávaném případě vyplývá ovlivnění obchodu mezi členskými státy.

208 Naproti tomu, jak na to bylo poukázáno v bodě 178 výše, skutečnost, že se některé dohody, málo důležité ve vztahu ke globální kartelové dohodě jako celku, vztahovaly k operacím s přeshraničním charakterem, není ani nezbytná, ani sama o sobě dostačující, aby byla konstatována schopnost globální kartelové dohody ovlivnit obchod mezi členskými státy. Rovněž není určující, zda všechny banky byly informovány o skutečnosti, že dohody se týkaly zejména přeshraničních operací.

209 Není tedy v tomto kontextu relevantní, do jaké míry si byly žalobkyně vědomy neslučitelnosti svého jednání s článkem 81 ES. Rovněž skutečnost, že v rakouském právu některé kartelové dohody nebyly ze zákona zakázány, ale mohly být zakázány na návrh příslušným soudem (za předpokladu, že dohody „Lombardského klubu" byly součástí těchto kartelových dohod), nemá žádný dopad na úmyslnou povahu porušení článku 81 ES (viz v tomto smyslu rozsudek Mayr-Melnhof, bod 205 výše, body 373 až 376). Konečně, argumenty vycházejícími z veřejné povahy setkání a účasti vnitrostátních orgánů na nich nejsou dotčeny ani úmysl omezit hospodářskou soutěž, ani znalost okolností, z nichž vyplývá schopnost kartelové dohody ovlivnit obchod mezi členskými státy.

210 Co se konkrétněji týče věci T-262/02, účast RBW na více než 80 % vídeňských kulatých stolů a na více než 90 % federálních kulatých stolů o aktivech a pasivech prokazuje, že její zástupce nemohl nevědět, že vzájemná shoda ohledně těchto operací nebyla omezena na Vídeň, ale rovněž pokrývala velkou část nebo dokonce

celé Rakousko. Tudíž a nezávisle na tom, zda odpovědné osoby RBW byly informovány o vzájemných shodách v rámci „Lombardské sítě" u jiných bankovních operací, je nutno konstatovat, že RBW věděla o podstatných skutečnostech, z nichž vyplývá ovlivnění obchodu mezi členskými státy kartelovou dohodu, které se účastnila.

211 Tudíž nelze přihlédnout k žalobnímu důvodu, podle kterého protiprávní jednání nebylo spácháno úmyslně. Argumenty žalobkyň, jejichž cílem je prokázat absenci nedbalosti jsou irelevantní.

B – *Možnost výjimky pro dohody (věci T-262/02, T-271/02)*

1. Argumenty účastnic řízení

212 RLB, ÖVAG a NÖ-Hypo uplatňují, že Komise obyčejně neukládá pokuty, když se na dohody, o které se jedná, může vztahovat výjimka na základě čl. 81 odst. 3 ES. Jsou toho názoru, že to je případ předmětných dohod. RLB se dovolává čl. 4 odst. 2 bodu 1) nařízení č. 17, který podle ní znamená domněnku legality a umožňoval Komisi v projednávaném případě přiznat retroaktivní výjimku. ÖVAG a NÖ-Hypo rovněž uplatňují, že cílem sporných dohod bylo nabídnout rakouskému spotřebiteli celou škálu bankovních služeb nejlepší kvality s přijatelnými cenami a že některé z nich se týkaly stanovení mezibankovních provizí, na které se může vztahovat výjimka.

2. Závěry Soudu

213 Tento žalobní důvod nelze přijmout vzhledem k tomu, že dohody, o které se v projednávaném případě jedná, nebyly oznámeny. Oznámení totiž nepředstavuje pouhou formalitu uloženou podnikům, ale podstatnou podmínku, nezbytnou pro získání některých zvýhodnění. Podle čl. 15 odst. 5 písm. a) nařízení č. 17 nesmí být uložena žádná pokuta v souvislosti s jednáním, ke kterému došlo po oznámení, pokud spadá do rozsahu činností popsaných v oznámení. Tato možnost přiznaná podnikům, které oznámily dohodu nebo jednání ve vzájemné shodě, představuje vyvážení rizika podstoupeného podnikem tím, že sám oznámí dohodu nebo jednání ve vzájemné shodě. Tento podnik totiž riskuje nejen to, že bude konstatováno, že dohoda nebo jednání porušuje čl. 81 odst. 1 ES a že mu bude odmítnuto uplatnění odstavce 3, ale i to, že bude sankcionován pokutou za svá jednání předcházející oznámení. Tím spíše podnik, který nechtěl podstoupit toto riziko, nemůže uplatnit, pokud jde o pokutu uloženou za neoznámené protiprávní jednání, hypotetickou možnost, že oznámení mohlo vést k udělení výjimky (rozsudek Soudního dvora ze dne 7. června 1983, Musique diffusion française a další v. Komise, 100/80 až 103/80, Recueil, s. 1825, dále jen „rozsudek MDF", bod 93).

214 V každém případě žalobkyně neprokázaly, že projednávaná síť cenových dohod splňovala podmínky pro to, aby se na ni mohla vztahovat výjimka.

C – *Závěr*

215 Žalobní důvody, jejichž cílem je dosáhnout zrušení článku 3 napadeného rozhodnutí, tedy nejsou opodstatněné.

IV – *K návrhům směřujícím k dosažení snížení uložených pokut*

A – *Úvodní poznámky*

216 Na základě čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 Komise uložila všem žalobkyním pokuty. Z bodů 502 až 542 odůvodnění napadeného rozhodnutí vyplývá, že – i když na to napadené rozhodnutí výslovně neodkazuje, vyjma v bodě 529 odůvodnění týkajícího se polehčujících okolností a, v rámci výkladu argumentu bank, v poznámce pod čarou č. 519 – Komise hodlala vypočítat výši pokut v souladu s metodou vyloženou v pokynech. Navíc Komise snížila tyto výše o 10 % podle sdělení o spolupráci.

1. K použitelnosti pokynů a sdělení o spolupráci

a) K údajnému porušení zásady zákazu zpětné účinnosti (věc T-264/02)

217 Erste zpochybňuje metodu použitou pro stanovování pokut z důvodu, že Komise tím, že použila pokyny přijaté po ukončení protiprávního jednání a zpřísnila znovu svou praxi během podzimu 2001, porušila zásadu zákazu zpětné účinnosti uvedenou v článku 7 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950, a v článku 49 Listiny základních práv Unie vyhlášené dne 7. prosince 2000 v Nice (Úř. věst. C 364, s. 1).

218 Jak rozhodl Soudní dvůr ve svém rozsudku Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 189 výše (body 202 až 232), k tomuto žalobnímu důvodu nelze přihlédnout vzhledem k tomu, že pokyny a zvláště nová metoda stanovování pokut, již tyto pokyny obsahují, byly i za předpokladu, že by tato metoda měla přitěžující účinek, pokud jde o úroveň ukládaných pokut, rozumně předvídatelné pro takové podniky, jako jsou žalobkyně, v době, kdy byla dotyčná protiprávní jednání spáchána.

b) K relevanci pokynů a sdělení o spolupráci pro soudní přezkum napadeného rozhodnutí

219 Pokyny představují nástroj, který je při dodržování právních norem vyšší síly určený k upřesnění kritérií, jež Komise hodlá používat v rámci výkonu své posuzovací pravomoci, kterou jí při stanovování pokut svěřuje čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17.

220 Tím, že oznámila v pokynech metodu, kterou hodlala použít pro stanovování pokut ukládaných na základě čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17, Komise zůstala v rámci legálního rámce uloženého tímto ustanovením a nijak nepřekročila diskreční pravomoc, která jí byla zákonodárcem udělena (rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 189 výše, bod 252).

221 Ačkoli taková pravidla, jež mají mít vnější účinky, nemohou být kvalifikována jako právní pravidla, která správa musí v každém případě dodržovat, představují nicméně informativní pravidla jednání pro praxi, jež má být sledována, od nichž se správa může v konkrétním případě odchýlit pouze tehdy, uvede-li důvody, které jsou slučitelné se zásadou rovného zacházení.

222 Přijetím takových pravidel jednání a oznámením, na základě jejich uveřejnění, že je napříště použije na jimi dotčené případy, se tento orgán sám omezuje ve výkonu své posuzovací pravomoci a nemůže se od těchto pravidel odchýlit, neboť jinak by byl případně sankcionován z titulu porušení obecných právních zásad, jako jsou rovné zacházení nebo ochrana legitimního očekávání.

223 Pokyny tedy sice nepředstavují právní základ napadeného rozhodnutí vzhledem k tomu, že rozhodnutí je založeno na článku 3 a čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17, určují však obecným a abstraktním způsobem metodu, kterou si Komise stanovila pro účely stanovování výše pokut uložených tímto rozhodnutím a v důsledku toho zajišťují právní jistotu podniků (rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 189 výše, body 209 až 213).

224 Sebeomezení posuzovací pravomoci Komise vyplývající z přijetí pokynů není přesto neslučitelné se zachováním podstatného prostoru pro uvážení pro Komisi (rozsudek Soudu ze dne 8. července 2004, Mannesmannröhren-Werke v. Komise, T-44/00, Sb. rozh. s. II-2223, body 246, 274 a 275). Pokyny totiž obsahují různé flexibilní prvky, které umožňují Komisi vykonávat její diskreční pravomoc v souladu s ustanoveními článku 15 nařízení č. 17, tak jak byla vyložena Soudním dvorem (rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 189 výše, bod 267).

225 Stejně jako pokyny vytvořilo sdělení o spolupráci u podniků legitimní očekávání, takže Komise se jím musí během posouzení jejich spolupráce v rámci určení výše pokuty řídit (rozsudek Soudu ze dne 20. března 2002, LR AF 1998 v. Komise, T-23/99, Recueil, s. II-1705, bod 360).

226 Přísluší tedy Soudu, aby v rámci přezkumu legality napadeného rozhodnutí ověřil, zda Komise vykonávala svoji posuzovací pravomoc podle metody uvedené v pokynech a ve sdělení o spolupráci, a pokud by musel konstatovat, že se od nich odchýlila, ověřil, zda je tato odchylka řádně ospravedlněná a právně dostačujícím způsobem odůvodněna.

227 Nicméně prostor pro uvážení Komise a meze, které pro něj stanovila nepředjímají výkon soudního přezkumu v plné jurisdikci soudcem Společenství.

2. Ke struktuře žalobních důvodů žalobkyň

228 S výjimkou RLB (věc T-262/02) všechny žalobkyně zpochybňují stanovení výše pokut. Zaprvé uplatňují, že protiprávní jednání bylo neprávem kvalifikováno jako „velmi závažné" (viz dále bod B). Zadruhé, několik žalobkyň zpochybňuje legalitu zařazení adresátek napadeného rozhodnutí do kategorií a stanovení výchozích výší v závislosti na jejich podílech na trhu (viz dále bod C). Zatřetí, RZB (věc T-259/02), BAWAG (věc T-261/02) a PSK (věc T-263/02) kritizují posouzení délky trvání protiprávního jednání (viz dále bod D). Začtvrté, žalobkyně se odvolávají na různé polehčující okolnosti (viz dále bod E). Zapáté uplatňují, že Komise porušila sdělení o spolupráci (viz dále bod F). Nakonec, zašesté, ÖVAG a NÖ-Hypo (věc T-271/02) navrhují, aby jejich pokuta byla snížena z důvodu porušení některých procesních pravidel (viz dále bod G).

229 Mezi argumenty uvedenými žalobkyněmi pro zpochybnění posouzení závažnosti protiprávního jednání a argumenty dovolávanými z titulu polehčujících okolností

existují některá překrývající se místa, zatímco kvalifikace těchto argumentů a struktura žalobních důvodů vykazují věc od věci určité rozdíly.

230 Pro definování vhodného rámce pro přezkum těchto argumentů je namístě vycházet ze systematiky pokynů.

231 Zatímco čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 uvádí pouze obě kritéria závažnosti a délky trvání protiprávního jednání, pokyny zaprvé stanoví posouzení závažnosti protiprávního jednání jako takového, na jejímž základě může být stanovena „obecná výchozí výše". Zadruhé je závažnost analyzována ve vztahu k vlastnostem dotyčného podniku, zejména jeho velikosti, postavení na relevantním trhu, což může vést k vážení výchozí výše, zařazení podniků do kategorií a stanovení „zvláštní výchozí výše" (viz v tomto smyslu rozsudek Soudu ze dne 9. července 2003, Archer Daniels Midland a Archer Daniels Midland Ingredients v. Komise, T-224/00, Recueil, s. II-2597, dále jen „rozsudek ADM", body 45 až 47). Zatřetí délka trvání protiprávního jednání je brána v úvahu pro stanovení základní výše a začtvrté pokyny stanoví zohlednění přitěžujících a polehčujících okolností umožňujících posoudit zejména relativní závažnost účasti na protiprávním jednání každého z dotyčných podniků (výše uvedený rozsudek ADM, bod 260).

232 Posouzení závažnosti protiprávního jednání jako takového tak závisí zejména na schopnosti předmětného jednání ohrozit cíle Smluv (rozsudek MDF, bod 213 výše, bod 107), nezávisle na přispění každého z podniků a jeho individuálním zavinění, zatímco přitěžující a polehčující okolnosti odkazují, jak ukazují příklady vyjmenované v pokynech, na protiprávní charakter individuálního jednání dotyčného podniku.

233 Je tedy namístě rozlišovat mezi skutečnostmi, které mohou mít vliv na potenciál protiprávního jednání ohrozit nenarušenou hospodářskou soutěž a ostatní cíle Smlouvy, které budou analyzovány v rámci posouzení závažnosti protiprávního jednání, na jedné straně a skutečnostmi týkajícími se individuálního jednání adresátů napadeného rozhodnutí, které budou přezkoumány v rámci polehčujících okolností, na druhé straně. Nicméně některé skutečnosti dovolávané žalobkyněmi budou muset být přezkoumány z hlediska těchto dvou aspektů.

B – *Ke kvalifikaci protiprávního jednání jako „velmi závažného"*

1. Obecné úvahy o posouzení závažnosti

234 Z hlediska posouzení závažnosti protiprávního jednání jako takového pokyny uvádějí následující:

„Při hodnocení závažnosti protiprávního jednání je třeba brát v úvahu jeho povahu, skutečný dopad na trh, pokud jej lze měřit, a velikost relevantního zeměpisného trhu.

Protiprávní jednání se tak zařadí do jedné ze tří kategorií: méně závažná protiprávní jednání, závažná protiprávní jednání a velmi závažná protiprávní jednání."

235 Zaprvé žalobkyně uplatňují, že protiprávní jednání nemůže být ze své podstaty kvalifikováno jako velmi závažné a vytýkají Komisi, že opomněla zohlednit historický kontext kartelové dohody. Zadruhé tvrdí, že dohody neměly konkrétní dopad na trh. Zatřetí se dovolávají malé velikosti dotyčného zeměpisného trhu. Začtvrté je RZB

toho názoru, že selektivní povaha stíhání zahájených Komisí vylučuje, aby protiprávní jednání bylo kvalifikováno jako „velmi závažné".

236 Před přezkumem těchto žalobních důvodů je namístě uvést několik úvodních úvah o vztahu mezi třemi aspekty posouzení závažnosti protiprávního jednání, jejichž zohlednění je stanoveno pokyny.

237 Nejprve, skutečnost, že Komise upřesnila pokyny svůj přístup, pokud jde o posouzení závažnosti protiprávního jednání, nebrání tomu, aby Komise posoudila protiprávní jednání globálně v závislosti na všech relevantních okolnostech případu v projednávané věci, včetně faktorů, které nejsou výslovně uvedeny v pokynech.

238 Podle judikatury Soudního dvora totiž je při stanovení výše pokut namístě přihlédnout k délce trvání a všem faktorům, které hrají roli při posouzení závažnosti protiprávního jednání (rozsudek MDF, bod 213 výše, bod 129). Závažnost protiprávního jednání musí být zjištěna v závislosti na řadě faktorů, jako jsou konkrétní okolnosti případu, jeho kontext a odrazující účinek pokut, a to aniž by byl stanoven závazný nebo taxativní výčet kritérií, jež musejí být nutně zohledněna (rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 189 výše, body 240 a 241).

239 V tomto ohledu je to zejména posouzení povahy protiprávního jednání, které umožňuje zohlednění různých relevantních faktorů, jejichž taxativní výčet v pokynech není možný a mezi které patří potenciální dopad (který se odlišuje od dopadu konkrétního a měřitelného) protiprávního jednání na trh.

240 Dále je třeba poukázat na to, že všechny tři výše uvedené aspekty posouzení závažnosti protiprávního jednání nemají v rámci globálního přezkumu stejnou váhu. Povaha protiprávního jednání hraje prvořadou roli zejména pro charakterizování „velmi závažných" protiprávních jednání. V tomto ohledu vyplývá z popisu velmi závažných protiprávních jednání v pokynech, že dohody nebo jednání ve vzájemné shodě, jejichž cílem je zejména, jako v projednávané věci, stanovení cen, mohou být již na základě své vlastní povahy kvalifikovány jako „velmi závažné", aniž by bylo nezbytné, aby se taková jednání vyznačovala zvláštním dopadem nebo zeměpisným rozsahem. Tento závěr je podpořen skutečností, že pokud popis závažných protiprávních jednání uvádí výslovně dopad na trh a účinky v rozsáhlých oblastech společného trhu, popis velmi závažných protiprávních jednání naproti tomu žádný požadavek konkrétního dopadu na trh ani účinků ve zvláštní zeměpisné oblasti neuvádí (rozsudek Soudu ze dne 27. července 2005, Brasserie nationale a další v. Komise, T-49/02 až T-51/02, Sb. rozh. s. II-3033, bod 178).

241 Přestože existuje vzájemná závislost mezi těmito třemi kritérii v tom smyslu, že vysoký stupeň závažnosti z hlediska jednoho nebo druhého z kritérií může kompenzovat menší závažnost protiprávního jednání z hlediska jiného.

2. K povaze a kontextu protiprávního jednání

a) Argumenty účastnic řízení

242 Na jedné straně, co se týče povahy protiprávního jednání, tvrdí BAWAG, PSK a Erste (věci T-261/02, T-263/02, T-264/02), že podle rozhodovací praxe Komise horizontální dohody o cenách jsou typicky kvalifikovány jako „velmi závažná" protiprávní jednání, pokud se k nim přidávají jiná omezení, jako je oddělení trhů. BAWAG a PSK uplatňují, že skutečnost, že kartelová dohoda pokrývala mnohé bankovní produkty, není relevantní pro posouzení závažnosti, protože ta závisí na

škodě způsobené kartelovou dohodou, a nikoli na jejím rozsahu. Podle nich účast všech velkých rakouských bank na protiprávním jednání rovněž nestačí pro odůvodnění kvalifikace jako velmi závažného protiprávního jednání vzhledem k tomu, že za tímto účelem je nezbytná účast podniků zastupujících skoro celý evropský trh.

243 Mimoto banky tvrdí, že protiprávní jednání, které je jim vytýkáno, nebylo klasickým a tajným kartelem, který je vytvořen s protisoutěžním účelem a jehož cílem je získat výhody monopolu a způsobit škodu spotřebitelům. Podle ÖVAG a NÖ-Hypo byla opravdová povaha kulatých stolů bližší výměně informací (případně protiprávní) než typické tvrdé kartelové dohodě.

244 Na druhé straně, pokud jde o kontext protiprávního jednání, žalobkyně zaprvé vytýkají Komisi, že ponechala bez povšimnutí, že dohody měly tím, že byly vytvořeny státem jako nástroj hospodářského usměrnění, legální původ, podle RZB, ÖVAG a NÖ-Hypo v souladu s rakouskou tradicí, podle které stát, aby uskutečnil své cíle obecného zájmu, využívá spolupráce mezi podniky a se sociálními partnery. Žalobkyně zdůrazňují, že je nezbytné činit rozdíl mezi situací podniků, které tvoří tajný a institucionalizovaný kartel s protisoutěžními cíli a jejich vlastní situací, vyznačující se tím, že pouze opomněly včas upustit od jednání, které bylo dříve legální. RZB a Erste se odvolávají na zvláštnosti bankovního trhu, zejména na zájem státu na stabilitě tohoto sektoru, v nichž tkví původ významného zásahu veřejných orgánů a které zmírňují závažnost protiprávního jednání. BAWAG a PSK mimoto tvrdí, že dohody byly jedinečným historickým jevem, který se nemůže opakovat, takže vysoká pokuta není v projednávané věci za účelem zajištění odrazujícího účinku nezbytná.

245 Zadruhé BA-CA, ÖVAG a NÖ-Hypo uplatňují, že i po přistoupení Rakouska ke Společenství nebyly kartelové dohody typu kulatých stolů rakouským právem hospodářské soutěže zakázány, když toto právo upřednostňovalo nezávazné „kartelové dohody vyplývající z jednání".

246 Zatřetí se žalobkyně odvolávají na vliv státních orgánů, zejména OeNB, hospodářské komory (Wirtschaftskammer) a ministerstva financí v rámci kulatých stolů. Zdůrazňují, že státní instance se aktivně účastnily kulatých stolů tím, že se vyslovily zejména proti silné hospodářské soutěži mezi bankami. BA-CA uplatňuje, že role OeNB byla mnohem významnější, než je uvedeno v bodě 374 odůvodnění napadeného rozhodnutí, a že OeNB vyvíjela na banky tlak, aby změnily své obchodní podmínky.

247 Začtvrté jsou žalobkyně toho názoru, že institucionalizovanou povahu kartelové dohody lze vysvětlit legálním původem setkání, a tedy o nic nezvyšuje závažnost protiprávního jednání. BAWAG a PSK poukazují mimoto na to, že setkání byla z hlediska práva hospodářské soutěže z velké části věnována neutrálním tématům.

248 Erste se zapáté odvolává na nedávné přistoupení Rakouska k Unii.

b) Závěry Soudu

249 Co se týče na jedné straně povahy protiprávního jednání, Komise správně v bodě 506 odůvodnění a v poznámce pod čarou 514 napadeného rozhodnutí zdůraznila, že cenové horizontální kartelové dohody patří mezi velmi závažná protiprávní jednání, i kdyby nedošlo k jiným takovým omezením hospodářské soutěže, jako je oddělení trhů (rozsudek ADM, bod 231 výše, body 117 až 126; viz rovněž rozsudek SPO a další v. Komise, bod 175 výše, bod 377).

250 V projednávané věci je „velmi závažná" povaha protiprávního jednání posílená zejména, jak správně poukazuje bod 506 napadeného rozhodnutí, významem

bankovního sektoru pro celé hospodářství a rozsahem dohod, které pokrývaly širokou škálu významných bankovních produktů a kterých se účastnila velká většina hospodářských subjektů dotyčného trhu, včetně nejvýznamnějších podniků. Závažnost protiprávního jednání v důsledku jeho povahy totiž závisí především na nebezpečí, které představuje pro nenarušenou hospodářskou soutěž. V tomto ohledu rozsah kartelové dohody o cenách, jak z hlediska dotyčných produktů, tak z hlediska členských podniků, hraje rozhodující roli. V každém případě teze žalobkyň, podle které pouze protiprávní jednání, kterých se účastnily skoro všechny podniky evropského trhu mohou být kvalifikována jako velmi závažná, není opodstatněná (viz rovněž dále body 307 až 313, ohledně dopadu rozsahu dotyčného zeměpisného trhu).

251 Teze uvedená bankami, podle které neměla kartelová dohoda protisoutěžní cíl, je v rozporu se samotnou povahou dohod, jejichž cílem bylo omezit, ba dokonce vyloučit cenovou soutěž. Stejně je tomu u tvrzení ÖVAG a NÖ-Hypo, podle kterého protiprávní jednání musí být spíše kvalifikováno jako výměna informací než kartelová dohoda o cenách.

252 Pokud jde o argument, podle kterého nebyla kartelová dohoda tajná, je třeba konstatovat, že napadené rozhodnutí se pro to, aby odůvodnilo kvalifikaci protiprávního jednání jako velmi závažného, neopírá o tajnou povahu dohod (viz body 505 až 514 odůvodnění). Zajisté, Komise odkazuje v části svých žalobních odpovědí na sdělení o spolupráci, jehož bod A.1 prohlašuje, že „tajné kartelové dohody mezi podniky za účelem stanovení cen [...] patří mezi nejzávažnější omezení hospodářské soutěže". Tento odkaz nicméně zapadá do sledu úvah, jejichž cílem je prokázat „velmi závažnou" povahu horizontálních dohod v oblasti cen, což jasněji vyplývá z následujícího odkazu na pokyny, které upřesňují, že kategorie velmi závažných protiprávních jednání je hlavně tvořena „horizontálními omezeními typu cenových kartelů", aniž by se zmínily o tajné nebo neutajené povaze těchto protiprávních jednání. Z toho vyplývá, že argumenty týkající se absence tajné povahy dohod jsou irelevantní, co se týče posouzení závažnosti protiprávního jednání Komisí. V každém případě, pokud je tajná povaha kartelové povahy okolností, která může zesílit její závažnost, nejedná se o nezbytnou podmínku toho, aby mohlo být protiprávní jednání kvalifikováno jako „velmi závažné".

253 K žalobním důvodům žalobkyň namířeným proti kvalifikaci kartelové dohody jako ze své podstaty velmi závažné tedy nelze přihlédnout.

254 Na druhé straně je třeba poukázat na to, že cenová horizontální kartelová dohoda takového rozsahu, jaký byl konstatován v projednávané věci Komisí, týkající se tak významného hospodářského sektoru, se nemůže zpravidla vymykat kvalifikování jako velmi závažného protiprávního jednání, ať už je její kontext jakýkoli. V každém případě okolnostmi uvedenými žalobkyněmi v projednávané věci nemůže být dotčena platnost posouzení závažnosti protiprávního jednání, které Komise učinila.

255 Co se týče historického kontextu kartelové dohody, Komise totiž v první řadě správně poukazuje na to, že právní základy, na kterých byly na počátku založeny kulaté stoly, byly zrušeny, nejpozději okamžikem přistoupení Rakouska k EHP. Během období, na něž se vztahuje napadené rozhodnutí, neexistovalo žádné ustanovení vnitrostátního práva, které mohlo nutit banky k jednání ve vzájemné shodě nebo omezit jejich prostor pro činnost na trhu. Pokud jde o „rakouské tradice", na které se odvolávají některé žalobkyně, je nutno konstatovat, že tradice a politické priority členských států mohou být někdy v rozporu se základním cílem nenarušené hospodářské soutěže stanoveným v čl. 3 písm. g) ES. Tudíž skutečnost, že kartelová dohoda byla vytvořena a zachována za podpory státu, se nedotýká jejího potenciálu poškozovat cíle Smlouvy.

256 Argument, podle kterého není nezbytná vysoká pokuta z důvodu ojedinělé povahy dohod není v tomto kontextu relevantní. Odrazující povaha pokut zajisté patří mezi četné faktory, které je nezbytné zohlednit za účelem posouzení závažnosti protiprávního jednání ve smyslu článku 15 nařízení č. 17 (rozsudek MDF, bod 213 výše, bod 120). Nicméně, jak bylo uvedeno v bodě 231 výše, pokyny rozlišují různé aspekty závažnosti ve smyslu čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 a stanoví vedle zohlednění

odrazujícího účinku zohlednění „vnitřní" závažnosti protiprávního jednání. Toto rozlišení je odůvodněné, jelikož přispívá k větší transparentnosti postupu stanovení pokut Komisí. Tudíž proti posouzení vnitřní závažnosti protiprávního jednání nelze platně namítat úvahy spojené s odrazující povahou pokuty.

257 Co se zadruhé týče argumentů vycházejících z toho, že rakouské právo tolerovalo „kartelové dohody vyplývající z jednání" (Verhaltenskartelle) i po přistoupení ke Společenstvím a během celé délky trvání protiprávního jednání, Komise správně zdůrazňuje, že touto skutečností není dotčena existence porušení článku 81 ES a že tato skutečnost ani nemůže ovlivnit posouzení závažnosti tohoto porušení. Podle popisu rakouského práva poskytnutého zejména BA-CA, ÖVAG a NÖ-Hypo totiž výsada udělená až do roku 2000 „kartelovým dohodám vyplývajícím z jednání" byla vázána na jejich nezávaznou povahu. Naproti tomu článek 81 ES zakazuje jednání ve vzájemné shodě stejně jako dohody a pokyny také pro účely posouzení závažnosti nerozlišují mezi závaznými dohodami a „džentlmenskými dohodami".

258 Zatřetí, co se týče účasti státních orgánů na kulatých stolech, dovolávané žalobkyněmi, je třeba nejprve připomenout, že členské státy nemohou vydávat opatření umožňující soukromým podnikům vyhnout se povinnostem uloženým články 81 ES až 89 ES (rozsudek Soudního dvora ze dne 16. listopadu 1977, INNO, 13/77, Recueil, s. 2115, bod 33). Přitom je sice pravda, že podniky nemohou být sankcionovány za protisoutěžní jednání, jakmile toto bylo uloženo vnitrostátním zákonem neslučitelným s uvedenými ustanoveními, nebo vynuceno tlaky, kterým nešlo odolat, vykonávanými vůči nim vnitrostátními orgány, avšak je tomu jinak, když se takový zákon nebo takové jednání omezují pouze na podnícení nebo ulehčení samostatného protisoutěžního jednání podniků (viz analogicky rozsudek Soudního dvora ze dne 9. září 2003, CIF, C-198/01, Recueil, s. I-8055, body 52 až 56, a rozsudek Soudu ze dne 18. září 1996, Asia Motor France a další v. Komise, T-387/94, Recueil, s. II-961, bod 65).

259 V tomto ohledu je nesporné, že účinkem chování vnitrostátních orgánů, o které se jedná v projednávané věci, nebylo to, že by banky byly přinuceny začít protisoutěžně jednat. Zajisté, přípis předložený BAWAG a PSK uvádí „výzvu určenou OeNB bankám omezit jejich nerozumnou hospodářskou soutěž ohledně cen vkladů a úvěrů". Nicméně se neukazuje, že se banky takovou výzvou musely povinně řídit. Příklady údajného tlaku vykonávaného OeNB na banky, na které se BA-CA odvolává, ukazují, že OeNB pobízela banky, aby snížily úrokové sazby, ale neobsahují žádnou indicii, že jim adresovala výzvu, aby se v této věci dohodly, a tím méně, že banky byly v tomto smyslu vystaveny tlakům, kterým nešlo odolat. Tato účast se tudíž nedotýká odpovědnosti žalobkyň za jejich protiprávní jednání.

260 Nedotýká se rovněž vnitřní závažnosti protiprávního jednání. Zásah státních orgánů během kulatých stolů tak, jak je popsán žalobkyněmi, totiž nijak nemůže omezit potenciál kartelové dohody o cenách, o kterou se jedná v projednávané věci, poškodit cíle Smlouvy. Naopak, takový souhlas nebo tolerování protiprávního jednání veřejnými orgány může posílit účinky protiprávních dohod.

261 Je třeba dodat, že to, zda jednání vnitrostátních orgánů nicméně může být zohledněno z titulu polehčující okolnosti (viz v tomto smyslu rozsudek CIF, bod 258 výše, bod 57), bude přezkoumáno v bodech 504 a 505.

262 Co se začtvrté týče institucionalizované povahy kartelové dohody, je legitimní, že Komise bere v úvahu skutečnost, že kartelová dohoda fungovala ve formě systému institucionalizovaných, pravidelně se opakujících setkání (rozsudek Soudu ze dne 14. května 1998, Cascades v. Komise, T-308/94, Recueil, s. II-925, body 104, 194). Zajisté, „Lombardská síť" byla vytvořena v době, kdy dohody nebyly protiprávní. To nic nemění na tom, že banky využívaly tuto již existující strukturu pro protiprávní

jednání ve vzájemné shodě a že to mohlo podstatně přispět k fungování a účinnosti globální kartelové dohody. Skutečnost, že setkání se věnovala rovněž jiným tématům, neutrálním z hlediska práva hospodářské soutěže, nezmenšuje nebezpečí vyplývající pro nenarušenou soutěž z tak dobře organizovaného systému vzájemné shody.

263 Konečně nedávné přistoupení Rakouské republiky k Evropské unii v době rozhodné z hlediska skutkového stavu nemá dopad na vnitřní závažnost protiprávního jednání.

264 V důsledku okolnosti dovolávané žalobkyněmi nemohou zpochybnit platnost konstatování, v bodě 506 odůvodnění napadeného rozhodnutí, podle kterého dohody „Lombardské sítě“ jsou svou povahou velmi závažným protiprávním jednáním.

3. Ke konkrétnímu dopadu protiprávního jednání na trh

265 Žalobkyně vystupují proti kvalifikaci protiprávního jednání jako velmi závažného z důvodu, že Komise neprokázala citelné účinky kartelové dohody na trh. Uplatňují zaprvé, že takový důkaz je nezbytný pro odůvodnění kvalifikace protiprávního jednání jako velmi závažného, zadruhé, že úvahy o dopadu kartelové dohody uvedené v napadeném rozhodnutí jsou k tomuto účelu nedostatečné, a zatřetí, že hospodářský znalecký posudek profesora von Weizsäckera, který předložily během správního řízení, prokázal absenci takového dopadu.

a) Napadené rozhodnutí

266 V rámci své analýzy závažnosti protiprávního jednání Komise poukazuje v bodě 508 odůvodnění napadeného rozhodnutí na následující:

„Co se týče fungování a účinků kartelové dohody, mohou být zohledněny mezi mnoha jinými prvky, pro jednání, která neměla přímo za cíl narušit hospodářskou soutěž a která tedy mohou spadat do pole působnosti článku 81 [...] ES pouze v důsledku svých konkrétních účinků."

267 Dále uvádí, že dotyčné banky se pravidelně a často účastnily mnoha kulatých stolů a že dokumenty z dotčeného období, které byly shromážděny, jasně ukazují způsob, jakým banky prováděly dohody uzavřené během kulatých stolů nebo jakým zohledňovaly informace, které u těchto příležitostí získaly od svých soutěžitelů za účelem přijetí svých vlastních rozhodnutí. Ohledně podrobností Komise odkazuje na body 430 až 437 odůvodnění napadeného rozhodnutí, které obsahují popis provádění rozhodnutí kartelu v rámci konstatování protiprávního jednání.

268 Komise z toho vyvozuje, v bodě 510 odůvodnění napadeného rozhodnutí, že globální dohody, které trvaly více let, měly dopad na trh. Dodává, že skutečnost, že členové kartelové dohody museli přestát nezdary nebo si někdy dokonce vzájemně přiznat neúspěch svých snah, nevylučuje, že jejich dohody mohly mít účinky na trh. Konečně tvrdí, že znalecký posudek vytvořený pro banky rovněž nemohl dokázat, že kartelová dohoda neměla účinky.

b) Ke kvalifikaci argumentů BA-CA

269 BA-CA, která uplatňuje pouze dvě části žalobního důvodu uvedené v bodě 265 výše, tvrdí, že cílem jejího žalobního důvodu není zpochybnit kvalifikaci protiprávního jednání jako velmi závažného, ale uplatnit porušení povinnosti uvést odůvodnění. Uvádí, že hospodářské účinky mohou být pro stanovení pokuty zohledněny pouze tehdy, když byly skutečně prokázány a odůvodněny a že Komise v tomto ohledu nese důkazní břemeno.

270 Touto argumentací BA-CA v podstatě Komisi vytýká, že neprokázala dopad protiprávního jednání na trh. Tento žalobní důvod se netýká odůvodnění napadeného rozhodnutí, ale kvalifikace protiprávního jednání jako velmi závažného. Povinnost uvést odůvodnění totiž představuje podstatnou náležitost, která musí být odlišena od otázky opodstatněnosti odůvodnění vzhledem k tomu, že posledně uvedená otázka spadá do legality sporného aktu po meritorní stránce (rozsudky Soudního dvora ze dne 2. dubna 1998, Komise v. Sytraval a Brink's France, C-367/95 P, Recueil, s. I-1719, bod 67, a ze dne 22. března 2001, Francie v. Komise, C-17/99, Recueil, s. I-2481, bod 35). Je tudíž namístě přezkoumat žalobní důvody BA-CA současně s těmi, které se týkají opodstatněnosti posouzení závažnosti protiprávního jednání napadeným rozhodnutím, vznesenými ostatními žalobkyněmi.

c) Argumenty účastnic řízení

271 Zaprvé, banky uplatňují, že podle pokynů a judikatury je nezbytné zohlednit konkrétní dopad protiprávního jednání na trh, aby byla určena jeho závažnost. BAWAG mimoto tvrdí, že zásada proporcionality vyžaduje, aby zvlášť škodlivé dohody byly postiženy přísnějšími sankcemi než ty, které mají jen malé účinky nebo nemají účinky žádné.

272 Žalobkyně zdůrazňují, že důkazní břemeno konkrétního dopadu kartelové dohody na trh nese Komise. Jsou toho názoru, že to, co je uvedeno v napadeném rozhodnutí, pokud jde o provádění dohod, nestačí, aby byla prokázána existence takového dopadu. RZB, BAWAG, PSK a Erste uplatňují, že pro poskytnutí tohoto důkazu je nezbytné prokázat, prostřednictvím hospodářské studie, že úrokové sazby a provize uplatňované v Rakousku během sporného období se značně odlišovaly od těch, které by byly uplatňovány, kdyby k protiprávnímu jednání nedošlo.

273 Zadruhé, žalobkyně kritizují sled úvah napadeného rozhodnutí. Aniž by zpochybňovaly skutková zjištění Komise, pokud jde o provádění dohod, BA-CA, BAWAG, PSK a Erste, uplatňují, že poskytnuté příklady nejsou reprezentativní, že spis obsahuje mnoho příkladů o nedodržení dohod a že banky se pustily do intenzivní tajné hospodářské soutěže. BA-CA a BAWAG tvrdí, že to platí, zejména co se týče jejich vlastního jednání. Podle BAWAG a PSK dokumenty, ve kterých se banky vyjádřily k provedení a dodržování dohod obsahují pouze subjektivní posouzení toho či onoho spolupracovníka bank, a tedy nepředstavují věrohodný základ pro posouzení jejich skutečných hospodářských účinků.

274 BA-CA a Erste uplatňují, že dohody v každém případě nemohly být na trhu dodržovány, protože se týkaly pouze „oficiálních" sazeb vyvěšených na přepážce, zatímco sazby skutečně nabízené zákazníkům závisejí na jiných parametrech, zejména na rozsahu operace, solventnosti zákazníka a pravomocích udělených zaměstnancům odchýlit se od oficiální sazby.

275 BA-CA a Erste zdůrazňují význam klíčových sazeb pro vývoj sazeb používaných bankami. Podle nich hospodářská nezbytnost řídit se změnami těchto sazeb vylučuje existenci příčinné souvislosti mezi výsledky kulatých stolů a sazbami stanovenými bankami.

276 RZB, BAWAG, PSK a Erste jsou konečně toho názoru, že Komise nemůže vyvodit z častosti kulatých stolů existenci účinků. Dodávají, že tato setkání se týkala mnoha témat neutrálních z pohledu hospodářské soutěže a plnila společenskou funkci.

277 Zatřetí, žalobkyně vytýkají Komisi, že nezohlednila konstatování hospodářského znaleckého posudku profesora von Weizsäckera, který předložily. Uplatňují, že tento znalecký posudek prokázal, prostřednictvím statistických metod, že ani ceny účtované bankami, ani jejich výnosy nebyly v průměru vyšší než ty, které by byly dosaženy, kdyby dohody neexistovaly. Jsou toho názoru, že námitky vznesené v napadeném rozhodnutí vůči tomuto znaleckému posudku nejsou opodstatněné. RZB, ÖVAG a NÖ-Hypo tvrdí, že závěry znaleckého posudku mohou být vyvráceny pouze jinou platnou vědeckou studií. Žalobkyně poukazují na to, že se Komise vzdala v napadeném rozhodnutí možnosti odvolat se na kontrolní znalecký posudek, který nechala vypracovat, z důvodu technických slabin, které vykazoval.

278 Komise je toho názoru, že kartelová dohoda může být zařazena mezi velmi závažná protiprávní jednání z důvodu svého protisoutěžního cíle i když nemá žádný účinek na trh. Nicméně je toho názoru, že v projednávané věci dopad kartelové dohody byl prokázán.

279 Uplatňuje, že kartelová dohoda nepůsobí svými účinky pouze od okamžiku, kdy je prokázáno, že ceny by se vyvíjely rozdílně v situaci volné hospodářské soutěže, ale od okamžiku, kdy jsou dohody prováděny. Poukazuje na to, že dokumenty, které shromáždila a které pocházejí z relevantního období jasně ukazují, jak banky prováděly dohody uzavřené během kulatých stolů a jak zohledňovaly informace, které tam získaly od svých soutěžitelů, za účelem přijetí svých vlastních rozhodnutí. Podle ní je nezpochybnitelné, že kartelová dohoda měla v tomto ohledu účinky, i když v některých případech banky nedospěly k tomu, aby se dohodly, nebo dohody nedodržovaly.

280 Komise je tedy toho názoru, že znalecký posudek předložený bankami není určující pro posouzení závažnosti protiprávního jednání. Dodává, že znalecký posudek neprokázal přesvědčivým způsobem, že kartelová dohoda neměla účinky na vývoj cen.

d) Závěry Soudu

281 Úvodem je namístě konstatovat, že napadené rozhodnutí při posouzení závažnosti protiprávního jednání zohlednilo konkrétní dopad kartelové dohody na trh. I když totiž Komise v bodech 429 a 508 odůvodnění tvrdí, že není nezbytné zohlednit konkrétní účinky, když protisoutěžní cíl kartelové dohody je prokázán, body 509 a 510 odůvodnění, jakož i body 430 až 436 odůvodnění nicméně konstatují existenci účinků v projednávané věci vyplývající zejména z provádění dohod, i když bod 436 odůvodnění tvrdí, že není možné je přesně kvantitativně vyjádřit.

282 Není tedy v projednávané věci relevantní, zda pokyny činí kvalifikaci kartelové dohody jako „velmi závažné" závislou na prokázání konkrétního dopadu na trh. Vzhledem k tomu, že Komise má posuzovací pravomoc, co se týče posouzení závažnosti protiprávních jednání, legalita tohoto posouzení závisí na opodstatněnosti zjištění, na kterých je skutečně založeno, a ne na tom, zda všechny faktory, které Komise zohlednila, byly k tomuto účelu nezbytné.

283 Je tudíž třeba zaprvé přezkoumat otázku, zda Komise má právo z provádění kartelové dohody učinit závěr o existenci konkrétního dopadu kartelové dohody na trh, zadruhé, zda oprávněně konstatovala takové provádění v projednávané věci, a zatřetí, zda ponechala v tomto kontextu bez povšimnutí relevanci a průkaznost znaleckého posudku předloženého bankami.

284 Úvodem je namístě připomenout, že Komise má při posuzování konkrétního dopadu protiprávního jednání na trh vycházet z hospodářské soutěže, která by normálně existovala, kdyby k protiprávnímu jednání nedošlo (viz v tomto smyslu rozsudek Soudního dvora ze dne 16. prosince 1975, Suiker Unie a další v. Komise, 40/73 až 48/73, 50/73, 54/73 až 56/73, 111/73, 113/73 a 114/73, Recueil, s. 1663, body 619 a 620; rozsudky Soudu Mayr-Melnhof, bod 205 výše, bod 235; ze dne 11. března 1999, Thyssen Stahl v. Komise, T-141/94, Recueil, s. II-347, bod 645, a ADM, bod 231 výše, bod 150).

285 Co se v první řadě týče kartelové dohody o cenách, je podle Komise legitimní vyvozovat, že protiprávní jednání mělo účinky v důsledku toho, že členové kartelové dohody přijali opatření, aby uplatňovali dohodnuté ceny, například tím, že je oznámili zákazníkům, dali svým zaměstnancům pokyny využívat je jako základ jednání a dohlíželi na jejich uplatnění svými soutěžiteli a svými vlastními prodejními místy. Pro učinění závěru o dopadu na trh totiž stačí, aby dohodnuté ceny sloužily jako základ pro stanovení cen individuálních transakcí, a omezovaly tak vyjednávací prostor pro zákazníky (rozsudky Soudu ze dne 17. prosince 1991, Hercules Chemicals v. Komise, T-7/89, Recueil, s. II-1711, body 340 a 341, a ze dne 20. dubna 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise, T-305/94 až T-307/94, T-313/94 až T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 a T-335/94, Recueil, s. II-931, body 743 až 745).

286 Naproti tomu nemůže být vyžadováno od Komise, je-li prokázáno provádění kartelové dohody, systematicky prokazovat, že dohody skutečně umožnily dotyčným podnikům dosáhnout vyšší úrovně cen transakcí než té, která by nastala, kdyby neexistovala dohoda. V tomto ohledu teze, podle které může být zohledněno za účelem určení závažnosti protiprávního jednání pouze to, že úroveň cen transakcí by byla odlišná, kdyby neexistovala tajná úmluva, nemůže být přijata (rozsudek Soudního dvora ze dne 16. listopadu 2000, Cascades v. Komise, C-279/98 P, Recueil, s. I-9693, body 53 a 62). Mimoto by bylo nepřiměřené vyžadovat takový důkaz, který by pohltil značné prostředky, vzhledem k tomu, že vyžaduje provedení hypotetických výpočtů založených na hospodářských modelech, jejichž přesnost je pouze

obtížně ověřitelná soudcem a jejichž neomylná povaha není nijak dokázána (stanovisko generálního advokáta Mischa u rozsudku Soudního dvora ze dne 16. listopadu 2000, Mo och Domsjö v. Komise, C-283/98 P, Recueil, s. I-9855, I-9858, bod 109).

287 Pro posouzení závažnosti protiprávního jednání je totiž rozhodující, zda členové kartelové dohody učinili vše, co bylo v jejich moci učinit, aby svým záměrům dali konkrétní výsledek. Co se stalo posléze, v oblasti skutečně uplatňovaných tržních cen, mohlo být ovlivněno jinými faktory, mimo kontrolu členů kartelové dohody. Členové kartelové dohody nemohou obrátit ve svůj prospěch, činíce z nich skutečnosti odůvodňující snížení pokuty, vnější faktory, které překazily jejich úsilí (stanovisko generálního advokáta Mischa k věci, ve které byl vydán rozsudek Mo och Domsjö v. Komise, bod 286 výše, body 102 až 109).

288 Komise se tudíž mohla oprávněně opřít o provádění kartelové dohody, aby učinila závěr o existenci dopadu na trh.

289 Co se zadruhé týče opodstatněnosti zjištění, z nichž Komise vyvodila tento závěr v projednávané věci, je namístě úvodem poukázat na to, že žalobkyně nezpochybňují příklady provádění dohod „Lombardské sítě" poskytnuté v napadeném rozhodnutí.

290 Co se dále týče argumentu, podle kterého tyto příklady nejsou reprezentativní, protože spis rovněž obsahuje mnoho příkladů nedodržování dohod a hospodářské soutěže mezi bankami, je namístě poukázat na to, že skutečnost, že dohody nebyly vždy dodržovány členy kartelové dohody, nestačí pro vyloučení účinku na trh.

291 V tomto ohledu příklady dovolávané BA-CA, BAWAG, PSK a Erste neprokazují, že závěr, podle kterého kartelová dohoda byla prováděna, je nesprávný.

292 BA-CA odkazuje na několik částí napadeného rozhodnutí (body 149, 172, 199, 229, 264, 283 odůvodnění a body 299 odůvodnění a následující), které uvádějí případy, ve kterých specifické dohody nebyly některými bankami dodržovány. Tyto příklady především ukazují, že Komise neopominula skutečnost, že provádění dohod nebylo úplné. Nicméně zdaleka nepotvrzují tezi BA-CA, podle které existovaly pouze „izolované pokusy o provedení" dohod. Tak bod 149 odůvodnění se zmiňuje o tom, že PSK byla napomenuta ostatními bankami, protože nedodržovala dohodu o úrokových sazbách určitého spořicího produktu, bod 172 odůvodnění popisuje reakci ostatních bank na snížení úrokových sazeb z úvěru, ke kterému BAWAG přistoupila „bez upozornění", a bod 199 odůvodnění odkazuje na nedostatek kázně, z něhož byla Erste „obviněna" ostatními bankami. Z těchto příkladů vyplývá, že banky, které se individuálně odchýlily od dohod, byly vystaveny výtkám ostatních členů kartelové dohody, kteří je patrně dodržovali. Jestliže se během kulatého stolu popsaného v bodě 229 odůvodnění projednávaly „zvláštní, některými bankami spuštěné akce" v rozporu s dohodami, účastníci na něm rovněž konstatovali, že všechny banky „celkově dodržovaly dohody" uzavřené měsíc před tím. Rovněž bod 264 odůvodnění popisuje diskuze, během kterých si Erste stěžovala na použití úrokových sazeb několika soutěžiteli v rozporu s dohodami, zatímco ti sice uznávali, že „se opatření skutečně prosazovala pomaleji" v rámci jejich instituce, avšak tvrdili, že se jinak vše vcelku odehrává tak, jak se předpokládalo. Bod 283 odůvodnění konečně hovoří o napomenutí, o němž uvažoval „Lombardský klub" z důvodu nedostatku kázně v oblasti úrokových sazeb, zatímco body 299 až 301 odůvodnění popisují porušení některých dohod a úsilí bank čelit jim. Tyto části jako celek nijak nepotvrzují tezi BA-CA, podle které nedodržování dohod bylo pravidlem a jejich provádění bankami výjimkou.

293 BAWAG a PSK uvádějí 28 dokumentů ze spisu Komise, ve kterých jde o nedodržování dohod a existenci hospodářské soutěže mezi bankami, zatímco

Erste předkládá seznam 85 odkazů týkajících se 74 dokumentů, z nichž je 22 totožných s písemnostmi dovolávanými BAWAG a PSK.

294 Tyto dokumenty nejsou nicméně neslučitelné se závěrem Komise. Tyto tři banky se opírají například o protokol z jednoho kulatého stolu o pasivech ze dne 27. září 1995, z něhož BAWAG a PSK citují výňatek, podle kterého „zástupce RBW upozornil, že [...] podmínky a doby platnosti dohodnuté během kulatého stolu [...] [nebyly] dodržovány". Této části přímo předchází následující prohlášení: „V tomto kontextu si zástupci některých institucí stěžují na to, že při uplynutí dob platnosti snížení úrokových sazeb projednávaných na kulatém stole nejsou rovněž automaticky sníženy [úrokové sazby některých zvláštních smluv o spoření]. Volksbank, CA-BV, [RBW], NÖ-Hypo, PSK a Erste v této oblasti upravily své podmínky. [BA] a BAWAG to učiní až na konci srpna." V tomtéž dokumentu, určeném generálnímu řediteli BAWAG, je mimoto uvedeno, že si jiná banka stěžovala na to, že na základě provedeného průzkumu tržních podmínek bylo u nového vkladu možné získat u BAWAG a PSK vyšší než dohodnuté úroky. Dokument pokračuje: „V projednávaném případě se jedná o naše pobočky [uvedení adres]. Prostřednictvím našeho oddělení pro pobočky byly přijaty odpovídající kroky." Tento dokument tedy poskytuje jak příklady nedodržování dohod v některých bodech, tak jejich provádění v jiných ohledech, jakož i napomenutí adresované jednou bankou pobočkám, které nedodržovaly dohody.

295 Vzhledem k mnoha nezpochybňovaným příkladům provádění dohod, o kterých se zmiňuje napadené rozhodnutí, skutečnost, že v některých případech nebyly dohody dodržovány jednou nebo několika bankami, že banky nedokázaly udržet dohodnuté úrokové sazby nebo zvýšit jejich návratnost nebo že mezi nimi existovala z hlediska některých produktů hospodářská soutěž, nestačí, aby bylo vyvráceno konstatování, podle kterého byly dohody prováděny a měly účinky na trh.

296 V tomto kontextu argumenty vyvozované BA-CA a BAWAG z jejich vlastního jednání nemohou být přijaty. Skutečné jednání, o kterém podnik tvrdí, že k němu přikročil, není pro účely posouzení dopadu kartelové dohody na trh relevantní, zohledněny musí být pouze účinky vyplývající z protiprávního jednání jako celku (rozsudky Komise v. Anic Partecipazioni, bod 189 výše, body 150 a 152, a Hercules Chemicals v. Komise, bod 285 výše, bod 342).

297 Argument bank, podle kterého se úrokové sazby skutečně uplatňované vůči zákazníkům často odchylovaly od „oficiálních" úrokových sazeb dohodnutých během kulatých stolů a vyvěšených na přepážce, z důvodu zvláštních vlastností individuálních operací a pravomoci zaměstnanců bank se v určitých mezích od těchto úrokových sazeb odchýlit, není relevantní. „Oficiální" úrokové sazby vyvěšené bankami představují totiž výchozí bod jednání s individuálními zákazníky, a tím ovlivňují jejich výsledek.

298 Co se týče argumentu BAWAG a PSK, podle kterého dokumenty, ve kterých samy banky hodnotí konkrétní uplatňování svých dohod, nejsou průkazné, protože obsahují pouze subjektivní posouzení spolupracovníků bank, je třeba poukázat na to, že důvěryhodnost dokumentů, ve kterých členové kartelové dohody vyjadřují názor, pokud jde o její „úspěch", musí být posouzena případ od případu (rozsudky Cascades v. Komise, bod 262 výše, bod 186, a Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise, bod 285 výše, body 746 a 747). Pochybnosti, pokud jde o průkazný charakter podobných prohlášení, mohou být zejména odůvodněny, když prohlášení zmiňují dojmy, které nejsou založeny na konkrétních skutečnostech, a když existují opačná stanoviska jiných členů kartelové dohody týkající se týchž období. Nicméně posledně uvedená stanoviska nemají automaticky více důvěryhodnosti než první z nich. V projednávané věci Komise poukazuje na to, že banky hodnotily konkrétní uplatňování dohod na základě pravidelného průzkumu u jiných bank (bod 433 odůvodnění napadeného rozhodnutí) a tato skutečnost není zpochybňována. Za

těchto podmínek se Komise, aby učinila závěr o existenci dopadu kartelové dohody na trh, právem opírala mj. o dokumenty, ve kterých se členové kartelové dohody v době rozhodné z hlediska skutkového stavu vyjádřili k provádění kartelové dohody.

299 Dále je třeba poukázat na to, že význam klíčových úrokových sazeb pro úrokové sazby uplatňované bankami není Komisí zpochybňován, Komise pouze bankám vytýká, že koordinovaly svou reakci na vývoj klíčových úrokových sazeb. Účinek dohod vyplývající v projednávané věci z jejich provádění a skutečnost, že úrokové sazby uplatňované bankami se řídily klíčovými úrokovými sazbami, takže konkrétní dopad dohod je jen obtížně měřitelný, přitom samy o sobě nestačí, aby zviklaly platnost sledu úvah Komise.

300 Konečně, jestliže je pravda, že Komise nemůže vyvodit pouze z počtu a četnosti kulatých stolů, že měly dopad na trh (rozsudek ADM, bod 231 výše, bod 159), odkaz na tuto četnost v napadeném rozhodnutí je pouze druhotným prvkem sledu úvah Komise, na němž nemůže záviset legalita posouzení závažnosti protiprávního jednání.

301 Z předcházejících úvah vyplývá, že konstatování, podle kterého byla kartelová dohoda prováděna, nebylo argumenty účastnic řízení vyvráceno.

302 Zatřetí, znalecký posudek poskytnutý bankami neprokazuje, že Komise se dopustila omylu tím, že z provádění dohod vyvodila jejich konkrétní dopad na trh. V tomto ohledu je na jedné straně třeba poukázat na to, že znalec konstatoval, na základě porovnání mezi rakouským bankovním trhem a německým bankovním trhem, že obchodní podmínky, jež využívají bankovní zákazníci v Rakousku, nejsou méně příznivé než obchodní podmínky na německém trhu a že návratnost rakouských

bank je nižší než návratnost německých bank. Na druhé straně znalec poznamenal, prostřednictvím dvou šetření týkajících se reprezentativních bankovních produktů, že nebylo možno konstatovat žádný měřitelný vliv cílových úrokových sazeb stanovených dohodami na průměr bankami skutečně uplatňovaných úrokových sazeb.

303 Znalec tak omezil cíl své studie na přezkum některých zvláštních otázek, zatímco jeho analýza se netýkala všech potenciálních účinků dohod na trh. Tím nemůže znalecký posudek poskytnout důkaz o absenci konkrétního dopadu kartelové dohody na trh.

304 Na jedné straně se tak Komise mohla domnívat, aniž by se dopustila nesprávného posouzení, že srovnání trhu s jiným členským státem nemůže prokázat, jaké by byly uplatňovány podmínky na rakouském trhu, kdyby neexistovaly dohody, a že nelze vyvodit z údajů bank o výnosnosti, že kartelová dohoda nevyvolala účinky.

305 Na druhé straně skutečnost, že znalecký posudek nemohl ze statistického hlediska změřit významný dopad kartelové dohody na průměr cen, nedokazuje, že dohody neměly na stanovení cen transakcí uplatňovaných u zákazníků žádný účinek, který může být zohledněn pro účely posouzení závažnosti protiprávního jednání.

306 Z toho vyplývá, že nelze přihlédnout k žádnému z žalobních důvodů týkajících se dopadu protiprávního jednání na trh.

4. K rozsahu dotyčného zeměpisného trhu

a) Argumenty účastnic řízení

307 S výjimkou BA-CA (věc T-260/02) a RLB (věc T-262/02) jsou všechny žalobkyně toho názoru, že kvalifikace protiprávního jednání i přes omezenou velikost dotyčného zeměpisného trhu jako „velmi závažného", je v rozporu s pokyny, s rozhodovací praxí Komise a se zásadou proporcionality. Mimoto se RZB, BAWAG a PSK (věci T-259/02, T-261/02 a T-263/02) domnívají, že odůvodnění napadeného rozhodnutí není v tomto ohledu dostatečné. RZB nicméně prohlašuje, že se nehodlá dovolávat nedostatečného odůvodnění, a navrhuje Soudu, aby přezkoumal napadené rozhodnutí, pokud jde o meritorní základ.

b) Závěry Soudu

308 Podle bodu 511 odůvodnění napadeného rozhodnutí:

„Vzhledem k zvláštním okolnostem projednávané věci, jakož i kontextu protiprávního jednání, nemůže srovnatelně malá velikost území Rakouska změnit ‚velmi závažnou' povahu protiprávního jednání."

309 Ve spojení s body 506 až 510 odůvodnění napadeného rozhodnutí týkajícími se povahy protiprávního jednání, provádění a účinků kartelové dohody je toto stručné odůvodnění dostatečně jasné, aby umožnilo bankám pochopit důvody, které vedly

Komisi k tomu, aby se domnívala, že přes omezený rozsah trhu musí být protiprávní jednání kvalifikováno jako „velmi závažné".

310 Pokud jde o opodstatněnost tohoto posouzení, zaprvé bod 511 prokazuje, že Komise ani neponechala bez povšimnutí omezený rozsah dotyčného zeměpisného trhu, ani ho neopomněla zohlednit.

311 Zadruhé rozsah zeměpisného trhu představuje pouze jedno ze tří kritérií podle pokynů relevantních pro účely globálního posouzení závažnosti protiprávního jednání. Mezi těmito na sobě závislými kritérii hraje povaha protiprávního jednání prvořadou roli (viz body 240 a 241 výše). Naproti tomu rozsah zeměpisného trhu není samostatným kritériem v tom smyslu, že by pouze protiprávní jednání týkající se většiny členských států mohla být kvalifikována jako „velmi závažná". Ani Smlouva, ani nařízení č. 17, ani pokyny, ani judikatura neumožňují učinit závěr, že pouze zeměpisně velmi rozsáhlá omezení mohou být takto kvalifikována (rozsudek Soudu ze dne 18. července 2005, Scandinavian Airlines System v. Komise, T-241/01, Sb. rozh. s. II-2917, bod 87). Tudíž k argumentu BAWAG a PSK, podle kterého pouze protiprávní jednání, kterých se účastní téměř všechny podniky evropského trhu, mohou být kvalifikována jako velmi závažná (viz body 242 a 250 výše), nelze přihlédnout.

312 Zatřetí, celé území členského státu, i když je ve srovnání s ostatními členskými státy relativně „malé", v každém případě představuje podstatnou část společného trhu (rozsudek Michelin v. Komise, bod 173 výše, bod 28, pro nizozemský trh a rozsudek Brasserie nationale a další v. Komise, bod 240 výše, bod 177, pro lucemburský trh). V tomto kontextu je namístě nepřihlédnout k argumentu uvedenému BAWAG, podle kterého se dohody, kterých se účastnila, vztahovaly pouze na Vídeň a východní část Rakouska, vzhledem k tomu, že se jedná o posouzení závažnosti

globálního protiprávního jednání, která nezávisí na skutečném jednání jednoho z podniků (viz v tomto smyslu rozsudek Hercules Chemicals v. Komise, bod 285 výše, bod 342). Není přitom zpochybňováno, že globální kartelová dohoda se vztahuje na celé Rakousko.

313 Omezená velikost dotyčného zeměpisného trhu tudíž není v rozporu s kvalifikací protiprávního jednání konstatovaného v projednávané věci jako jednání „velmi závažného".

5. K selektivní povaze stíhání (věc T-259/02)

314 RZB dále uplatňuje, že kvalifikace protiprávního jednání jako „velmi závažného" je neslučitelná s rozhodnutím Komise stíhat pouze některé podniky, které se účastnily protiprávního jednání.

315 Tento argument nemůže být přijat. Jelikož totiž Komise oprávněně přijala jako kritérium pro volbu adresátů rozhodnutí jejich častou účast na nejvýznamnějších kulatých stolech (viz body 134 až 145 výše), nebrání skutečnost, že nestíhala všechny členy kartelové dohody, tomu, aby kvalifikovala jako „velmi závažné" protiprávní jednání typu kartelu o cenách, o které se jedná v projednávané věci.

6. Závěr, pokud jde o závažnost protiprávního jednání

316 Z důvodů uvedených výše je namístě nepřihlédnout k žádnému z žalobních důvodů žalobkyň týkajících se kvalifikace protiprávního jednání napadeným rozhodnutím jako „velmi závažného".

C – *K rozdělení adresátů napadeného rozhodnutí do kategorií a stanovení výchozích výší pokut*

317 Tak jak vyplývá z bodů 519 a 520 napadeného rozhodnutí, Komise rozdělila adresáty napadeného rozhodnutí v závislosti na dostupných údajích o jejich podílech na trhu do pěti kategorií, pro které stanovila výchozí výše na 25, 12,5, 6,25, 3,13 a 1,25 milionu eur. Ve svých žalobních odpovědích Komise vysvětlila, že orientační hodnoty podílů na trhu pro čtyři první kategorie podniků byly přibližně 22 %, 11 %, 5,5 % a 2,75 %, zatímco v páté kategorii (kterou popisuje jako „sběrnou kategorii"), se nacházely banky mající podíl na trhu menší než 1 %.

318 Žalobkyně uvádějí řadu výtek proti různým aspektům stanovení svých podílů na trhu, rozdělení do kategorií a stanovení výchozích částek. Zaprvé, Erste (věc T-264/02) uplatňuje, že je v rozporu s právem, že jí Komise přičítala protiprávní jednání banky (GiroCredit), se kterou se spojila, ale která dříve byla součástí skupiny BA-CA (viz dále body 319 a další). Zadruhé, RZB (věc T-259/02), Erste a ÖVAG (věc T-271/02) nesouhlasí s tím, že Komise jim pro účely zařazení do kategorií přidělila, jako ústředním institucím decentralizovaných sektorů bank Raiffeisen, spořitelen a lidových bank, podíly na trhu jejich příslušných sektorů (viz dále body 337 a další). Zatřetí, několik žalobkyň vytýká Komisi, že porušila povinnost odůvodnění z hlediska rozdělení do kategorií a stanovení výchozích výší (viz dále body 410 a další). Začtvrté se BAWAG, PSK a NÖ-Hypo (věci T-261/02, T-263/02 a T-271/02) dovolávají porušení zásady rovného zacházení (viz dále 418 až 431), zatímco zapáté PSK, Erste a ÖVAG uplatňují, že zjištění Komise, pokud jde o jejich podíly na trhu, jsou nesprávná (viz dále body 432 a následující).

1. K přičítání protiprávního jednání GiroCredit bance Erste (věc T-264/02)

a) Skutkový základ tohoto žalobního důvodu a napadené rozhodnutí

319 Erste (pod svým dřívějším názvem EÖ) v květnu roku 1997 koupila 53 % akcií GiroCredit, která zastávala roli ústřední instituce spořitelen. Od roku 1994 až do koupě podílů bankou EÖ byly akcie GiroCredit většinově drženy skupinou Bank Austria (viz body 7 a 11 výše). V říjnu roku 1997 se GiroCredit a EÖ spojily a název EÖ byl změněn na Erste.

320 Komise zkoumala v bodech 475 až 481 napadeného rozhodnutí, zda odpovědnost za protiprávní jednání spáchané bankou GiroCredit musí být přičítána Erste, nebo BA. Měla za to, že nemůže učinit závěr, že obchodní politika GiroCredit byla ovlivněna BA před koupí bankou Erste. Učinila tedy závěr, že za protiprávní jednání byla odpovědná samotná GiroCredit a že tato odpovědnost přešla na Erste v důsledku spojení.

b) Argumenty účastnic řízení

321 Erste je toho názoru, že protiprávní jednání GiroCredit během období předcházejícího její akvizici musí být přičítáno BA, a nikoli jí samotné. Na základě předložení některých důkazů uplatňuje, že podmínky, za kterých může být odpovědnost za jednání dceřiné společnosti přičítána mateřské společnosti, byly splněny ve vztazích mezi BA a GiroCredit.

322 Komise tvrdí, že není prokázáno, že podmínky přičítání protiprávního jednání GiroCredit skupině BA jsou splněny. Je toho názoru, že v každém případě má možnost volby uložit sankci mateřské společnosti nebo dceřiné společnosti, i když jsou splněny podmínky přičítání jednání dceřiné společnosti mateřské společnosti.

c) Závěry Soudu

323 V rámci tohoto žalobního důvodu je namístě přezkoumat zaprvé to, zda podmínky, za kterých je nabyvatel podniku odpovědný za protiprávní jednání, kterého se podnik dopustil před akvizicí, jsou v projednávané věci splněny, a zadruhé dopad skutečnosti, že nabytý podnik byl dříve pod kontrolou jiné mateřské společnosti, na odpovědnost nabyvatele.

324 Podle ustálené judikatury fyzické nebo právnické osobě, která řídila dotyčný podnik v době, kdy došlo k protiprávnímu jednání, v zásadě přísluší, aby za toto jednání odpovídala, i když ke dni přijetí rozhodnutí konstatujícího protiprávní jednání odpovídala za provoz podniku jiná osoba (rozsudek Cascades v. Komise, bod 286 výše, bod 78). Dokud právnická osoba, která řídila podnik v době protiprávního jednání existuje, odpovědnost za protiprávní jednání podniku následuje tuto právnickou osobu, i když hmotné a osobní prvky, které přispěly k protiprávnímu jednání, přešly po období, kdy došlo k protiprávnímu jednání na třetí osoby (rozsudek Soudu ze dne 14. května 1998, SCA Holding v. Komise, T-327/94, Recueil, s. II-1373, bod 63, potvrzený rozsudkem Soudního dvora ze dne 16. listopadu 2000, SCA Holding v. Komise, C-297/98 P, Recueil, s. I-10101, bod 25).

325 Naproti tomu, když mezi dobou, kdy došlo k protiprávnímu jednání, a dobou, kdy za něj dotčený podnik musí nést důsledky, osoba odpovědná za provoz tohoto podniku

přestala právně existovat, je třeba především určit všechny hmotné a osobní prvky, které přispěly k protiprávnímu jednání, aby byla posléze identifikována osoba, která se stala odpovědnou za provoz tohoto celku, aby se zamezilo tomu, že z důvodu zániku osoby odpovědné za provoz podniku v době, kdy došlo k protiprávnímu jednání, by podnik za toto protiprávní jednání neodpovídal (rozsudek Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise, bod 285 výše, bod 953).

326 Když dotčený podnik přestane existovat z důvodu, že byl sloučen s nabyvatelem, přebírá tento nabyvatel jeho aktiva a pasiva, včetně jeho odpovědnosti z důvodu porušení práva Společenství (závěry generálního advokáta Mischa k rozsudku Soudního dvora ze dne 16. listopadu 2000, Stora Kopparbergs Bergslags v. Komise, C-286/98 P, Recueil, s. I-9925, I-9928, bod 75). V takovém případě může být odpovědnost za protiprávní jednání, kterého se dopustil zanikající podnik přičítána nabyvateli (viz analogicky rozsudek Komise v. Anic Partecipazioni, bod 189 výše, bod 145).

327 V projednávané věci právnická osoba odpovědná za provoz bankovních činností GiroCredit před spojením s EÖ byla GiroCredit Bank der österreichischen Sparkassen AG. Jejím nabytím EÖ v květnu roku 1997 tato právnická osoba přestala existovat v říjnu roku 1997 z důvodu svého spojení s EÖ, která se stala Erste.

328 Podle výše uvedených zásad tedy Erste musí odpovídat za protiprávní jednání, kterého se dopustila GiroCredit před svým nabytím bankou EÖ.

329 Dále je třeba přezkoumat, zda se k této odpovědnosti nabyvatele nepřihlédne za předpokladu, že odpovědnost za protiprávní jednání, kterého se dopustil zanikající podnik před nabytím, může být přičítána jeho bývalé mateřské společnosti.

330 K tomuto tématu je namístě připomenout, že podle ustálené judikatury jednání dceřiné společnosti mající samostatnou právní subjektivitu může být přičítáno mateřské společnosti, zejména když dceřiná společnost neurčuje samostatně svoje jednání na trhu, ale uplatňuje z převážné části pokyny, které jsou jí vydávány mateřskou společností (rozsudky Soudního dvora ze dne 14. července 1972, ICI v. Komise, 48/69, Recueil, s. 619, body 132 a 133; ze dne 16. listopadu 2000, Metsä-Serla a další v. Komise, C-294/98 P, Recueil, s. I-10065, bod 27, a ze dne 2. října 2003, Aristrain v. Komise, C-196/99 P, Recueil, s. I-11005, bod 96; rozsudek Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise, bod 285 výše, bod 960), nebo když mateřská společnost, schopná ovlivnit určujícím způsobem obchodní politiku své dceřiné společnosti, si je vědoma účasti a rovněž schválila účast dceřiné společnosti na kartelové dohodě (rozsudek Soud ze dne 14. května 1998, KNP BT v. Komise, T-309/94, Recueil, s. II-1007, body 41, 42, 45, 47 a 48, potvrzený rozsudkem Soudního dvora ze dne 16. listopadu 2000, KNP BT v. Komise, C-248/98 P, Recueil, s. I-9641, bod 73).

331 Tato možnost uložit mateřské společnosti sankci za protiprávní jednání dceřiné společnosti není nicméně sama o sobě v rozporu s tím, aby byla sankcionována samotná dceřiná společnost. Podnik – to znamená hospodářská jednotka zahrnující osobní, hmotné a nehmotné prvky (rozsudek Soudního dvora ze dne 13. července 1962, Mannesmann v. Vysoký úřad, 19/61, Recueil, s. 675, 705 a 706) – je řízen orgány stanovenými svým právním statutem a každé rozhodnutí ukládající mu pokutu může být určeno statutárnímu řídícímu orgánu podniku (představenstvu, výboru ředitelů, prezidentovi, jednateli atd.), i když finanční důsledky jsou nakonec neseny jeho vlastníky. Toto pravidlo by bylo popřeno, kdyby se vyžadovalo od Komise, konfrontované s protiprávním jednáním podniku, vždy ověřovat, kdo je vlastníkem vykonávajícím rozhodující vliv na podnik, aby jí bylo umožněno sankcionovat pouze tohoto vlastníka (rozsudek Soudu ze dne 29. dubna 2004, Tokai Carbon a další v. Komise, T-236/01, T-239/01, T-244/01 až T-246/01, T-251/01 a T-252/01, Recueil, s. II-1181, dále jen „rozsudek Tokai I", body 279 až 281). Vzhledem k tomu, že možnost sankcionovat mateřskou společnost za jednání dceřiné společnosti nemá tedy dopad na legalitu rozhodnutí určeného pouze dceřiné společnosti, která se účastnila protiprávního jednání, má Komise možnost volby sankcionovat buď dceřinou společnost, která se účastnila protiprávního jednání, nebo mateřskou společnost, která ji ovládala během tohoto období.

332 Tato volba rovněž přísluší Komisi za předpokladu hospodářského nástupnictví v ovládání dceřiné společnosti. Jestliže v tomto případě Komise může přičítat jednání dceřiné společnosti bývalé mateřské společnosti za období předcházející postoupení a nové mateřské společnosti za období následující po tomto postoupení (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 16. listopadu 2000, KNP BT v. Komise, bod 330 výše, bod 73), není povinna to učinit a může zvolit sankcionování pouze dceřiné společnosti za její vlastní jednání.

333 Jistě, z hlediska povahy dotčených protiprávních jednání, jakož i povahy a stupně přísnosti sankcí, které se k nim váží, odpovědnost za porušení práva hospodářské soutěže má osobní povahu (rozsudek Komise v. Anic Partecipazioni, bod 189 výše, bod 78) a fyzická nebo právnická osoba může být sankcionována pouze za skutky, které jsou jí osobně vytýkány (rozsudek Soudního dvora ze dne 13. prosince 2001, Krupp Thyssen Stainless a Acciai speciali Terni v. Komise, T-45/98 a T-47/98, Recueil, s. II-3757, dále jen „rozsudek KTS", bod 63, a rozsudek ADM, bod 231 výše, bod 261). V souladu s touto zásadou Komise nemůže přičítat nabyvateli společnosti odpovědnost za jednání této společnosti, které předcházelo jejímu nabytí, a tato odpovědnost musí být přičítána samotné společnosti, pokud tato ještě existuje (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 16. listopadu 2000, KNP BT v. Komise, bod 330 výše, bod 72, a Cascades v. Komise, bod 286 výše, body 77 až 80).

334 Naproti tomu není neslučitelné se zásadou přičítání odpovědnosti dceřiné společnosti za její vlastní jednání, i když důsledkem je, v případě, že dceřiná společnosti ztratila po protiprávním jednání svoji právní subjektivitu, že sankce je uložena nabyvateli, nezúčastněnému na protiprávním jednáním.

335 Jakmile totiž Komise prokázala účast podniku na kartelové dohodě, má právo uložit pokutu fyzické nebo právnické osobě, která jej řídí, ba i, pokud tato již neexistuje, právnímu nástupci této osoby, aniž by Komise byla povinna ověřovat, zda podnik jednal samostatně, nebo podle pokynů mateřské společnosti. Kdyby tomu bylo jinak,

šetření Komise by byla podstatně ztížena nezbytností v každém případě nástupnictví v ovládání podniku ověřit, v jakém rozsahu jeho jednání mohou být přičítána bývalé mateřské společností.

336 Z předcházejícího vyplývá, aniž by bylo nezbytné ověřit, zda jednání GiroCredit mohlo být přičítáno BA, že Komise se nedopustila žádné protiprávnosti tím, že přičítala toto jednání Erste, jakožto právní nástupkyni GiroCredit.

2. K přičítání podílů na trhu bank „decentralizovaných sektorů" ústředním institucím (věci T-259/02, T-264/02 a T-271/02)

337 RZB, Erste a ÖVAG jsou toho názoru, že jejich zařazení do kategorií je protiprávní, protože Komise jim přiřkla, jako zastřešujícím společnostem decentralizovaných sektorů bank Raiffeisen, spořitelen a lidových bank, podíly na trhu celého příslušného sektoru.

a) Napadené rozhodnutí

338 Napadené rozhodnutí odůvodňuje přisouzení podílů na trhu příslušných sektorů ústředním institucím následujícími úvahami:

„(515) Co se týče protiprávních jednání, která musejí být v projednávané věci charakterizována [jako] velmi závažná, rozsah pokut, které mají být uloženy,

umožňuje brát v úvahu, zda dotyčné podniky skutečně měly hospodářskou schopnost narušit hospodářskou soutěž ve významném měřítku. [Tento rozsah umožňuje] rovněž stanovit výši pokuty na úrovni, která zajistí její dostatečně odrazující účinek. Tento typ diferencovaného zacházení je v projednávané věci zvláště nutný v rozsahu, v němž existují podstatné rozdíly ve velikosti mezi podniky a skupinami, které se účastnily protiprávního jednání.

(516) V projednávané věci musejí být brány v úvahu zvláštnosti rakouského bankovního trhu. Bylo by totiž nereálné omezit význam [banky] Erste, [banky] RZB a [banky] ÖVAG v rámci sítě, jakož i jejich skutečnou schopnost narušit hospodářskou soutěž na úkor spotřebitelů, pouze na jejich příslušné činnosti jakožto obchodních bank.

(517) Spis naopak ukazuje velmi jasně, že tyto podniky jakožto společnosti v čele svých příslušných skupin přispívaly k účinnosti sítě v celém Rakousku díky intenzivní výměně informací v rámci skupiny. Tyto instituce nezastupovaly pouze své vlastní zájmy, ale rovněž zájmy svých příslušných skupin a byly v tomto smyslu považovány ostatními účastníky za zástupce těchto skupin. Nešlo tedy pouze o dohody mezi různými bankami, ale rovněž mezi skupinami.

(518) Nevzít na vědomí skupiny, které jsou za těmito společnostmi, které jsou v jejich čele – seskupení spořitelen, seskupení [bank Raiffeisen] a seskupení lidových bank – by znamenalo stanovit pokuty nevhodné a vzdálené hospodářské realitě a které by neměly žádný odrazující účinek. Pokuty by skutečně měly dostatečný odrazující účinek pouze tehdy, pokud by se společnosti v čele skupin v budoucnu již neúčastnily jednání ve vzájemné shodě jakožto zástupci svých příslušných skupin.“

b) Argumenty účastnic řízení

Argumenty žalobkyň

339 Zaprvé, žalobkyně uplatňují, že Komise porušila jejich práva obhajoby a povinnost odůvodnění. Zadruhé tvrdí, že Komise ponechala z právního hlediska bez povšimnutí podmínky, za jakých je přisouzení podílů na trhu podniku jinému podniku přípustné pro účely stanovování pokuty. Zatřetí, žalobkyně zpochybňují skutková zjištění, o která se opírala Komise, aby odůvodnila přisouzení podílů na trhu a posouzení těchto skutečností.

— K právům obhajoby a odůvodnění

340 Erste vytýká Komisi, že porušila její práva obhajoby, protože oznámení námitek nezmiňovalo záměr Komise přičítat ústředním institucím podíly na trhu jejich seskupení. Mimoto Erste a ÖVAG uplatňují, že ani údajné předávání informací decentralizovaným bankám, ani údajné zastupování těchto bank zastřešujícími společnostmi nebylo uvedeno v oznámení námitek.

341 Nadto je Erste toho názoru, že Komise porušila povinnost uvést odůvodnění, co se týče přičítání podílů na trhu.

— K podmínkám přičítání podílů na trhu

342 RZB a Erste uvádějí, že přisouzení ústředních institucím podílů na trhu bank, které náleží k jejich sektoru, znamená přičítat jim jednání celého tohoto sektoru. Tvrdí, že toto přičítání je zbaveno právního základu a v rozporu s osobní povahou odpovědnosti za porušení práva hospodářské soutěže vzhledem k tomu, že sektory nemohou být považovány za hospodářské jednotky. RZB a Erste jsou toho názoru, že Komise se tak pokouší změnit své rozhodnutí selektivně stíhat část podniků, které se účastnily protiprávního jednání a sankcionovat jednání bank náležejících ke třem výše uvedeným sektorům, aniž by jim byla poskytnuta možnost hájit se.

343 RZB dodává, že přístup Komise není soudržný, protože uložila pokutu RLB, která rovněž náleží k seskupení Raiffeisen. Rovněž Erste v kontextu svého žalobního důvodu vycházejícího z nesprávného určení tržních podílů seskupení spořitelen (viz dále bod 440) tvrdí, že podíl na trhu EÖ byl brán v úvahu z dvojího titulu, vzhledem k tomu, že jí byla uložena individuální pokuta, ačkoli byla před svým spojením s ústřední institucí GiroCredit, z níž vzešla Erste (viz bod 319 výše), jednou z decentralizovaných bank seskupení spořitelen. Erste dodává, že přičítání jednání spořitelen ústřední instituci vede k nespravedlivým výsledkům vzhledem k tomu, že nemá ani právo, a ve skutečnosti ani možnost rozdělit pokutu mezi právně nezávislé spořitelny.

344 Podle žalobkyň nemohou toto přičítání odůvodnit ani „skutečná schopnost" podniků způsobit škodu spotřebitelům, ani nezbytnost dostačujícího odrazujícího účinku pokuty. V tomto kontextu ÖVAG a Erste vytýkají Komisi, že nedodržela zásadu rovného zacházení s velkými centralizovanými bankami a decentralizovanými sektory. ÖVAG dodává, že Komise tím, že přičítala podíly na trhu sektorů zastřešujícím společnostem, neprávem tyto společnosti postavila na roveň velkým

obchodním bankám majícím obchodní zastoupení podléhající pokynům z ústředního sídla. Mimoto vytýká Komisi, že neprávem opomněla zohlednit předávání informací podobné předávání vytýkanému decentralizovaným sektorům mezi BA-CA a některými bankami, ve kterých drží BA-CA významné podíly.

345 RZB a Erste se mimoto odvolávají na pravidla použitelná na sdružení podniků, která v projednávané věci podle nich brání přičítání podílů na trhu sektorů zastřešujícím společnostem. Zaprvé se odvolávají na rozsudek Soudu ze dne 22. října 1997, SCK a FNK v. Komise (T-213/95 a T-18/96, Recueil, s. II-1739, bod 254), který podle nich vylučuje přičítání hospodářské síly sektorů zastřešujícím institucím, protože tyto instituce nejsou sdruženími podniků, ale podniky. Zadruhé uplatňují, že přisouzení tržních podílů decentralizovaných bank zastřešujícím společnostem je vyloučeno, protože tyto společnosti nemají žádnou možnost zavazovat banky svého sektoru, zatímco podle judikatury možnost sdružení zavazovat své členy je podmínkou přičítání podílů těchto členů na trhu. Zatřetí tvrdí, že přisouzení podílů na trhu zastřešujícím společnostem je neslučitelné s podpůrnou povahou odpovědnosti sdružení podniků stanovenou v bodě 5 písm. c) pokynů. Podle žalobkyň bylo možné v projednávané věci zahájit řízení o protiprávním jednání vůči decentralizovaným bankám a uložit jim vhodné sankce.

— Ke skutkovým zjištěním a jejich posouzení

346 Zaprvé, žalobkyně vytýkají Komisi, že ponechala bez povšimnutí právní a hospodářskou nezávislost decentralizovaných bank, a zdůrazňují, že nemohou dávat pokyny institucím svého sektoru. Ve svých odpovědích na otázky Soudu trvají zejména na nedostatku jakékoli „faktické“ moci ovlivnit soutěžní jednání decentralizovaných bank.

347 RZB v tomto ohledu vysvětluje, že sektor Raiffeisen je strukturou „bottom up", podle které místní (nebo „primární") banky Raiffeisen jsou členy spolupracujícími s regionálními (nebo „sekundárními", nazývanými „Raiffeisen-Landesbanken") bankami, posledně uvedené zase drží více než 80 % podílů RZB. Podle ní RZB a Raiffeisen-Landesbanken zajišťují pouze některé „obslužné funkce" vůči bankám nacházejícím se na primární nebo sekundární úrovni. Poukazuje na to, že nedrží žádný podíl na kapitálu posledně uvedených a že tato skutečnosti ji odlišuje od zastřešujících společností ostatních decentralizovaných sektorů. RZB uplatňuje, že je nanejvýše nástrojem primárních bank a Raiffeisen-Landesbanken a že tyto naopak nepodléhají pokynům RZB. Podle ní organizace sektoru spočívající ve spolupráci vylučuje jakékoli přičítání jednání primárních bank bance RZB a skutečnost, že v některých dílčích oblastech z vnějšku působí stejně, na tom nemůže nic změnit. RZB uvádí, že nepřítomnost hierarchických struktur byla během provádění doporučení setkání bank původem notorického „nedostatku kázně" sektoru Raiffeisen, na který si ostatní banky pravidelně stěžovaly. Podle ní struktura Raiffeisen je z podstaty taková, že jednotlivé banky Raiffeisen, žárlivě střežící svou samostatnost, předávaly RZB pouze neúplné informace o zamýšlených podmínkách nebo dokonce předem oznámily, že své podmínky si stanoví „samy".

348 Erste nejprve popisuje podíly, které drží na kapitálu některých spořitelen. Je toho názoru, že vzhledem k omezené velikosti těchto podílů bylo vyloučené, aby skupina spořitelen představovala hospodářskou jednotku, která může odůvodnit přičítání jednání spořitelen ústřední instituci. Dále uvádí, že cílem právních a správních předpisů týkajících se sektoru spořitelen a statutů ústředních institucí je umožnit nebo zjednodušit malým úvěrovým institucím decentralizovaného sektoru výkon bankovní činnosti a tyto předpisy se vztahují k funkcím, které tyto instituce nemohou samy převzít z důvodu své malé velikosti a nedostatku prostředků. Provádí podrobnou analýzu těchto předpisů, z nichž vyvozuje, že neposkytují ústřední instituci žádný vliv na obchodní jednání spořitelen. Erste vytýká Komisi, že má „dvojí váhy, dvojí měřítka", protože práva a povinnosti, o která opírá přičítání jednání

regionálních spořitelen bance GiroCredit, existovaly až do října roku 1997 ve zjevně větším rozsahu mezi GiroCredit a BA, která navíc vlastnila většinu kapitálu Girocredit. Erste zdůrazňuje, že Komise i přesto nepřičítala jednání GiroCredit skupině BA. Erste tvrdí, že rovněž fakticky bylo jednání spořitelen nezávislé na zastřešující společnosti. V tomto ohledu nejprve připomíná, že důkazní břemeno, že Erste/GiroCredit skutečně kontrolovala obchodní chování spořitelen nese Komise, která tento důkaz v rozhodnutí neposkytla. Nicméně uvádí následující argumenty, aby prokázala nezávislost obchodního chování spořitelen:

— nezávislost spořitelen ve vztahu k zastřešující společnosti byla zaručena rakouským zákonem o spořitelnách a zákonem o akciových společnostech;

— kdyby zastřešující společnost měla právo vykonávat dominantní vliv na jednání spořitelen, musela by být uplatněna zvláštní ustanovení článku 30 BWG, k čemuž nedošlo;

— spořitelny byly v lepším postavení než zastřešující společnost pro to, aby stanovily své bankovní podmínky v závislosti na regionální a místní situaci;

— každá spořitelna sledovala svou vlastní obchodní politiku a bankovní podmínky, které spořitelny stanovily pro své obchodní vztahy se svými zákazníky, byly rozdílné;

— především, během dotyčného období regionální spořitelny mezi sebou a s dceřinými společnostmi zastřešující společnosti soutěžily na mnoha místních trzích.

349 Zadruhé, co se týče výměny informací mezi zastřešujícími společnostmi a decentralizovanými bankami, RZB připouští, že v rámci jejího sektoru docházelo k výměně informací, ale zpochybňuje, že vnitřní informační mechanismy a mechanismy zastupování byly zvlášť vytvořeny pro účely provádění dohod. Tvrdí, že infrastruktura sektoru Raiffeisen existovala již na počátku protiprávního jednání a jen odpovídala třístupňové struktuře tohoto sektoru. RZB je toho názoru, že předávání informací bankou RZB, jehož cílem bylo provádět dohody na místní úrovni, nemělo žádný rozhodující význam, protože existovaly přímé „horizontální" kontakty na místní úrovni, a že Raiffeisen-Landesbanken si mohly samy obstarat informace týkající se dohod. Erste a ÖVAG naproti tomu tvrdí, že existence předávání informací mezi ústředními institucemi a decentralizovanými institucemi nebylo prokázáno ani u spořitelen, ani u lidových bank.

350 Zatřetí, RZB a Erste zpochybňují zjištění, nacházející se zejména v bodech 61 a 517 odůvodnění napadeného rozhodnutí, podle kterých byly „zástupci" svých sektorů nebo byly za zástupce považovány ostatními bankami.

351 RZB zdůrazňuje, že při příležitosti setkání dotčených bank neměla žádnou moc zavázat celý sektor, což bylo ostatním účastníkům setkání zcela jasné. Dodává, že neměla žádný zájem na tom, aby celý sektor Raiffeisen uplatňoval dohody, vzhledem k tomu, že z důvodu struktury sektoru neměla prospěch z údajné přidané hodnoty vyplývající ze zakázaných kartelových dohod.

352 Na základě podrobné analýzy dokumentů uvedených v napadeném rozhodnutí Erste tvrdí, zejména v bodě 62 odůvodnění, že tyto dokumenty neprokazují tvrzení, podle kterého Erste (nebo i GiroCredit před spojením) jednala během kulatých stolů jakožto zástupce celého sektoru spořitelen. Ve své replice dodává, že Komise rovněž nemůže vyvozovat z oznámení, uskutečněného v říjnu roku 1999, návrhu dohody uzavřené v rámci sektoru spořitelen, ve kterém bylo uvedeno, že zastřešující společnost je povinna „chránit zájmy spořitelen", že hájila zájmy těchto spořitelen

v rámci kulatých stolů. Na jednání zdůrazňuje, že sektor spořitelen prošel v období od roku 1997 do roku 1999 hlubokými změnami ve smyslu sblížení institucí a jejich prezentace na trhu. Mimoto zpochybňuje tvrzení uvedené podle ní v bodě 61 odůvodnění napadeného rozhodnutí, podle kterého existovaly rovněž v rámci skupiny dohody o obchodních podmínkách.

353 Začtvrté, Erste uplatňuje, že se Komise nemůže dovolávat údajného vlivu kulatých stolů z Vídně na kulaté stoly existující na regionální úrovni, aby odůvodnila sporné přičítání. Tvrdí, že napadené rozhodnutí ponechává bez povšimnutí skutečnost, že pokud Erste/GiroCredit byly přítomny v Länder (spolkových zemích), bylo to prostřednictvím jejich vlastních poboček, a nikoli prostřednictvím nezávislých regionálních spořitelen. Erste nezpochybňuje, že ona sama nebo GiroCredit se účastnily kulatých stolů regionálních míst, kde vlastnila pobočky. Zdůrazňuje, že to neznamená, že se pokoušela vykonávat vliv na regionální spořitelny, které se účastnily týchž kulatých stolů nezávisle na své zastřešující společnosti, a že se během kulatých stolů chovala k regionálním spořitelnám zcela stejně jako k ostatním přítomným bankám.

Argumenty Komise

354 Komise především uplatňuje, že je namístě rozlišovat mezi přičítáním protiprávního jednání podniku jinému podniku a zařazením podniků do kategorií pro účely stanovení výše výchozí pokuty, a tvrdí, že sankcionovala každou ze zastřešujících společností pouze za její vlastní jednání, tedy za její přispění k fungování kartelové dohody na celém rakouském území prostřednictvím předávání informací určených institucím svého sektoru nebo pocházejících od těchto institucí. Podle ní tedy argumenty vycházející z absence hospodářské jednotky a pravidel uplatnitelných na

sdružení podniků nejsou relevantní. Domnívá se, že zohlednění podílů na trhu bylo z hlediska pokynů odůvodněné nezbytností vzít v úvahu skutečnou schopnost zastřešujících společností narušit hospodářskou soutěž. Nakonec uplatňuje, že zastřešující společnosti tvoří se svými seskupeními jednotky vykonávající hospodářskou činnost obdobné hospodářským jednotkám.

c) Závěry Soudu

Úvodní poznámky

355 Úvodem je třeba připomenout, že přidělení ústředním institucím podílů na trhu bank jejich sektorů spadá do rámce rozdělení adresátů napadeného rozhodnutí do kategorií. Využitím této možnosti, stanovené v bodě 1 A šestém pododstavci pokynů, Komise zamýšlela vzít v úvahu skutečnou hospodářskou schopnost těchto institucí narušit hospodářskou soutěž a specifickou váhu, a tudíž skutečný dopad jejich protiprávního jednání na hospodářskou soutěž.

356 V tomto ohledu je namístě odmítnout tezi žalobkyň, podle které napadené rozhodnutí tím, že přičítalo zastřešujícím společnostem podíly na trhu bank jejich sektorů, jim přičítalo protiprávní jednání těchto bank. Napadené rozhodnutí totiž neopírá přičítání podílů na trhu o zvláštní konstatování týkající se skutečného podílu decentralizovaných bank na protiprávním jednání. Jak vyplývá z bodů 516 až 518 odůvodnění, Komise se zaprvé opírala o zohlednění zvláštností rakouského bankovního trhu, který je podle ní charakterizován skutečností, že význam ústředních institucí v rámci jejich sítí a jejich skutečná schopnost narušit hospodářskou soutěž jsou významnější než to, co odpovídá jejich příslušným činnostem jako obchodních bank. Zadruhé Komise odkazuje na roli, kterou hrály

zastřešující společnosti na jedné straně uvnitř sektorů při provádění dohod, zejména prostřednictvím výměny informací, a na druhé straně jakožto zástupci sektorů v rámci kartelové dohody. Tím, že tak učinila, Komise sankcionovala zastřešující společnosti za jejich vlastní jednání, jehož závažnost byla stanovena v závislosti na povaze spáchaného protiprávního jednání – tedy horizontálních dohod o cenách – rovněž vzhledem ke skutečnosti, že bankovní sektor nabízí služby mimořádného významu jak pro spotřebitele, tak pro podniky, to znamená pro celé hospodářství (body 506 a 507 odůvodnění napadeného rozhodnutí).

357 Je tedy namístě nepřihlédnout k žádnému z žalobních důvodů žalobkyň založených na nesprávném předpokladu, že Komise jim přičítala protiprávní jednání bank jejich sektorů.

358 Navíc není zpochybňováno, že pokuty uložené Komisí zastřešujícím společnostem nepřekračují strop 10 % obratu těchto společností, stanovený v čl. 15 odst. 1 nařízení č. 17. Je mimoto nesporné, že Komise nekvalifikovala zastřešující společnosti jako sdružení podniků. Tudíž podmínky, na které judikatura vázala přičítání obratu členů sdružení podniků tomuto sdružení, pro účely určení uvedeného stropu, nejsou v projednávané věci relevantní. Rovněž je namístě nepřihlédnout k žádnému z ostatních žalobních důvodů vycházejících z nedodržení podmínek, na které je vázáno zohlednění obratu členů sdružení podniků při stanovení pokuty uložené tomuto sdružení.

359 Je dále třeba poukázat na to, že, jak všechny účastnice řízení potvrdily ve svých odpovědích na otázky Soudu, je namístě zohlednit pro účely zařazení podniků do kategorií v souladu s bodem 1 A šestým pododstavcem pokynů objektivní nebo strukturální vlastnosti podniků, jakož i situaci na dotyčném trhu.

360 K těmto objektivním skutečnostem patří nejen velikost a síla na trhu podniku, tak jak se odrážejí v jeho vlastním podílu na trhu nebo jeho vlastním obratu, ale rovněž vztahy, které udržuje s jinými podniky, když tyto vztahy mohou ovlivnit strukturu trhu. Jak totiž Komise správně poukázala v bodě 516 a 518 odůvodnění napadeného rozhodnutí, skutečná schopnost podniku způsobit významnou škodu a skutečný dopad protiprávního jednání, kterého se dopustil, musejí být posouzeny při současném zohlednění hospodářské reality. Je tedy legitimní z hlediska pokynů, aby Komise takové vztahy zohlednila, za účelem určení skutečné hospodářské schopnosti členů kartelové dohody způsobit škodu a specifické váhy jejich protiprávního jednání.

361 Je namístě v tomto ohledu upřesnit, že struktura trhu nemůže být ovlivněna pouze tehdy, když vztahy mezi podniky svěřují jednomu z nich řídící pravomoc nebo úplnou kontrolu soutěžního jednání jiných subjektů, jako v případě hospodářských jednotek. Síla podniku na trhu může rovněž přerůst jeho vlastní podíl na trhu, když udržuje stálé vztahy s jinými podniky, v rámci nichž může neformálně vykonávat faktický vliv na jejich jednání. Je tomu tak rovněž tehdy, když výsledkem existujících vztahů mezi podniky je omezení nebo vyloučení hospodářské soutěže mezi nimi (viz obdobně rozsudek Soudního dvora ze dne 14. února 1978, United Brands v. Komise, 27/76, Recueil, s. 207, body 99 až 103). Skutečnost, že takové vztahy nemají takovou povahu, aby odůvodnily konstatování, podle kterého dotyčné podniky jsou součástí téhož hospodářského útvaru neznamená, že Komise od nich musí odhlédnout a posoudit situaci na trhu, jako by tyto vztahy neexistovaly.

362 Naproti tomu konkrétní jednání různých členů kartelové dohody nebo stupeň jejich osobního zavinění není určující jako takový pro účely rozdělení do kategorií. Chování podniku může zajisté představovat indicii o povaze vztahů, které podnik udržuje s jinými podniky. Existence takových specifických jednání, jako je organizování výměn informací s jinými podniky nebo výslovná zaujetí stanoviska během setkání kartelu, jejichž cílem je hájit jejich zájmy nebo je zavazovat k dodržování protisoutěžních dohod, není nicméně ani nezbytná, ani sama osobě

dostačující pro odůvodnění zohlednění tržního podílu posledně uvedených podniků při posouzení síly prvního podniku na trhu. Při neexistenci stálých vztahů s podniky, se kterými jsou informace vyměňovány nebo jejichž zájmy jsou zastupovány, totiž nejsou taková jednání pro účely zařazení do kategorií určující, zatímco mohou případně být zohledněna během posouzení přitěžujících a polehčujících okolností z titulu bodů 2 a 3 pokynů.

363 Úvahy, o které Komise opřela přičítání podílů na trhu (viz bod 356 výše), musejí být vykládány po zohlednění předcházejících úvah.

364 V tomto ohledu je třeba chápat odkaz učiněný v bodech 516 a 517 odůvodnění napadeného rozhodnutí na roli zastřešujících institucí jako zástupců jejich sektorů a tvrzení, že mezi skupinami existovaly dohody, které se v podstatě týkaly skutečností souvisejících s postavením zastřešující instituce, jako je vliv, který tato instituce může vykonávat na členy sdružení na základě své role, a nikoli s úkony konkrétně učiněnými žalobkyněmi. To je potvrzeno bodem 58 odůvodnění napadeného rozhodnutí, podle kterého:

„Jedná se zde o prozkoumání zvláštní role hrané zastřešujícími společnostmi Erste (dříve GiroCredit), RZB a ÖVAG v ‚Lombardské síti'. Tato koordinační role a role zastupování jejich příslušných skupin (zakotvená v historické tradici a hraná po dlouhou dobu) přímo sloužila dobrému fungování uvedené sítě. Na jedné straně zastřešující společnosti organizovaly vzájemné výměny informací mezi Vídní a Länder (spolkovými zeměmi) v rámci týchž skupin; na druhé straně hájily zájmy své vlastní skupiny vůči ostatním skupinám – členům kartelu."

365 Komise se mimoto opírala o objektivní prvky mající vztah ke struktuře trhu, když tvrdila, že existují „zvláštní vztahy" propůjčující síti spořitelen „strukturu přirovnatelnou ke skupině" (poznámka pod čarou č. 21) a že místní banky Raiffeisen, přes skutečnost, že nepodléhají příkazům RZB nebo regionálních bank „mezi sebou udržují vztah omezené hospodářské soutěže" (poznámka pod čarou č. 23).

366 V tomto kontextu odkaz na některé prvky spojené s jednáním zapadají do popisu role zastřešujících společností. Výměny informací uvedené v napadeném rozhodnutí jsou totiž indicií o roli zastřešujících společností a jejich postavení v rámci seskupení, zatímco pojem „zastupování" neodkazuje pouze na konkrétní jednání, ale může být chápán rovněž ve smyslu strukturálním.

367 Během přezkumu žalobních důvodů ústředních institucí zpochybňujících legalitu napadeného rozhodnutí v rozsahu, v němž jim přisoudilo podíly na trhu bank jejich sektorů, musí Soud zohlednit předcházející úvahy, jakož i prostor pro uvážení, kterého požívá Komise při stanovení výše pokut (rozsudek Soudu ze dne 6. dubna 1995, Martinelli v. Komise, T-150/89, Recueil, s. II-1165, bod 59) a vykonávat omezený soudní přezkum, omezený na ověření, že byla dodržena procesní pravidla a pravidla týkající se odůvodnění, jakož i na ověření věcné správnosti skutkových zjištění a neexistence nesprávného právního posouzení, zjevně nesprávného posouzení skutkového stavu a zneužití pravomoci. Nad meze tohoto přezkumu legality přísluší Soudu posoudit, zda je namístě, aby vykonal svůj soudní přezkum v plné jurisdikci, pokud jde o pokutu uloženou ústředním institucím.

368 Zaprvé je tedy třeba přezkoumat, zda napadené rozhodnutí dodržovalo práva obhajoby, která patří mezi procesní pravidla, a zda je dostatečně odůvodněno, co se týče přisouzení podílů na trhu decentralizovaných bank ústředním institucím. Zadruhé, legalita úvah, jež vedly Komisi k tomuto přisouzení, bude přezkoumána s ohledem na osobní povahu odpovědnosti za porušení práva hospodářské soutěže.

Zatřetí bude třeba analyzovat žalobní důvody žalobkyň vycházející z nedodržování pokynů, porušení zásady rovnosti a neslučitelnosti přístupu Komise s rozsudkem SCK a FNK v. Komise, bod 345 výše. Začtvrté a v poslední řadě se přezkum bude týkat žalobních důvodů žalobkyň týkajících se věcné správnosti skutkových zjištění, o která se Komise opřela a otázky, zda s ohledem na roli ústředních institucí bylo přičtení, ke kterému Komise přistoupila, odůvodněné.

K právům obhajoby a uvedení odůvodnění

369 Je třeba nejprve odmítnout žalobní důvod, podle kterého Komise porušila práva obhajoby žalobkyň tím, že v oznámení námitek opomněla uvést svůj záměr přisoudit podíly na trhu decentralizovaných sektorů ústředním institucím. Co se totiž týče stanovování výše pokut, stačí podle ustálené judikatury, aby Komise ve svém oznámení námitek výslovně uvedla, že bude zkoumat, zda je třeba uložit dotyčným podnikům pokuty, a pokud uvede hlavní skutkové a právní okolnosti, které mohou vést k uložení pokuty, jako je závažnost a délka trvání předpokládaného protiprávního jednání a skutečnost, že k němu došlo „úmyslně nebo z nedbalosti" (rozsudek MDF, bod 213 výše, bod 21). Naproti tomu Komise není povinna, jakmile uvedla skutkové a právní okolnosti, na kterých založí svoje stanovení výše pokut, upřesnit způsob, jakým použila každou z těchto okolností pro určení výše pokuty. Krom toho podniky požívají dodatečné záruky, co se týče určení výše pokut, jelikož Soud má pravomoc soudního přezkumu v plné jurisdikci a může zejména zrušit nebo snížit pokutu na základě článku 17 nařízení č. 17 (rozsudek LR AF 1998 v. Komise, bod 225 výše, body 199, 200 a 206). V projednávané věci Komise uvedla v oznámení námitek, že RZB, Erste a ÖVAG byly zastřešujícími společnostmi svých příslušných sektorů. Tento údaj byl dostatečný k tomu, aby byla dodržena práva obhajoby žalobkyň v tomto ohledu.

370 Z toho vyplývá, že k žalobním důvodům uvedeným Erste a ÖVAG, podle kterých oznámení námitek neobsahovalo dostatečné údaje, pokud jde o předávání informací v rámci jejich sektorů a pokud jde o zastupování decentralizovaných bank těmito ústředními institucemi, nelze rovněž přihlédnout. Odkaz na tyto skutečnosti v napadeném rozhodnutí totiž je součástí analýzy skutečné schopnosti zastřešujících společností narušit hospodářskou soutěž pro účely zařazení do kategorií. V tomto kontextu představují indicie, jejichž cílem je osvětlit roli hranou zastřešujícími společnostmi, která, pokud jde o ni, byla uvedena v oznámení námitek. Naproti tomu tyto skutečnosti nemají žádný samostatný vliv na posouzení závažnosti protiprávního jednání, která, jak na to již bylo poukázáno, byla určena na základě povahy protiprávního jednání s ohledem na význam bankovního sektoru pro celé hospodářství (viz v tomto smyslu rozsudek Scandinavian Airlines System v. Komise, bod 311 výše, body 158 a 159). Tudíž Komise nebyla povinna na ně odkázat v oznámení námitek.

371 Co se týče žalobního důvodu vycházejícího z nedostatečného odůvodnění, je namístě konstatovat, že údaje, pokud jde o důvody přičítání podílů na trhu decentralizovaných seskupení, uvedené v bodech 515 až 518 odůvodnění napadeného rozhodnutí stačí, aby umožnily žalobkyním hájit svá práva a Soudu vykonávat svůj přezkum. Z bodů 516 a 518 odůvodnění totiž vyplývá, že Komise zamýšlela zohlednit hospodářskou realitu tvořenou postavením ústředních institucí v rámci decentralizovaných bankovních sítí a vliv, který mohly vykonávat na banky svého sektoru, aby posoudila skutečnou schopnost těchto institucí narušit hospodářskou soutěž. Za účelem vysvětlení, proč skutečná schopnost těchto institucí ohrozit hospodářskou soutěž odpovídá schopnosti celého decentralizovaného sektoru, bod 517 odůvodnění odkazuje na přispění ústředních institucí k účinnosti „Lombardské sítě", na zastupování zájmů sektorů uvedenými institucemi a na vnímání ostatními účastníky kulatých stolů, kteří podle napadeného rozhodnutí považovali ústřední instituce za zástupce sektorů. Nezávisle na tom, zda tyto úvahy odůvodňují přístup Komise, uvádějí dostatečně názorně důvody, pro které se Komise domnívala, že může zaujmout tento přístup.

K legalitě přístupu Komise, pokud jde o osobní povahu odpovědnosti za porušení práva hospodářské soutěže

372 V souladu se zásadou, podle které má odpovědnost za porušení práva hospodářské soutěže osobní povahu, může být fyzická nebo právnická osoba sankcionována pouze za skutky, které jsou jí osobně vytýkány (viz bod 333 výše).

373 Je namístě nejprve připomenout, že napadené rozhodnutí nepřičítalo zastřešujícím společnostem protiprávní jednání bank jejich sektoru, ale že je sankcionovalo za jejich vlastní jednání, které je určeno v závislosti na schopnosti způsobit škodu hospodářské soutěži a konkrétním dopadu jejich protiprávního jednání, které vyplývají z postavení, které zastávají v rámci decentralizovaného bankovního sektoru (viz body 355 až 366 výše).

374 Jelikož Komise nepřičítala zastřešujícím společnostem žádné protiprávní jednání decentralizovaných bank, není v projednávané věci relevantní, zda vztahy existující mezi členy takového bankovního seskupení umožňují kvalifikovat ho jako hospodářskou jednotku. Z toho vyplývá, že žalobní důvod, podle kterého je její přístup neslučitelný s osobní povahou odpovědnosti za porušení práva hospodářské soutěže není opodstatněný.

375 Žalobkyně v tomto kontextu vytýkají Komisi, že zaujala nesoudržný přístup, který zakládá dvojí sankci v rozsahu, v němž uložila individuální sankce dvěma institucím, které jsou součástí decentralizovaných sektorů, ve kterých konstatovala protiprávní jednání. Jedná se jednak o RLB, která je součástí sektoru Raiffeisen, a jednak o EÖ, která byla před svým spojením se zastřešující společností GiroCredit, z níž vzešla Erste, jednou z decentralizovaných bank seskupení spořitelen (viz bod 319 výše).

376 Vznesením tohoto žalobního důvodu zastřešující společnosti v podstatě uplatňují, že Komise tím, že rozhodla rozdělit členy kartelové dohody do kategorií podle jejich podílů na trhu, byla povinna přistoupit k předběžnému stanovení celkového stropu pro pokutu, odpovídajícímu 100 % podílů na trhu členů kartelové dohody, a rozdělit posléze tento celek mezi sankcionované podniky v závislosti na jejich individuálních podílech na trhu. Zajisté, Soudní dvůr a Soud uznaly, že takový přístup je slučitelný s individuálním určením sankce (rozsudky Soudního dvora ze dne 15. července 1970, Boehringer v. Komise, 45/69, Recueil, s. 769, body 55 a 56, a ze dne 8. listopadu 1983, IAZ a další v. Komise, 96/82 až 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 a 110/82, Recueil, s. 3369, body 52 a 53; rozsudek Soudu ze dne 30. září 2003, Atlantic Container Line a další v. Komise, T-191/98 a T-212/98 až T-214/98, Recueil, s. II-3275, bod 1572). Nemůže být nicméně považován za jediný přijatelný přístup. Jediný závazný strop, který totiž Komise musí dodržovat při stanovení pokut, vyplývá z čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 a odkazuje individuálně na každý podnik, který se podílel na protiprávním jednání. Komise tedy může zejména, jak to udělala v pokynech, upřednostnit přístup beroucí za výchozí bod závažnost individuálního protiprávního jednání každého podniku, posouzenou v závislosti na jeho síle na trhu.

377 Jak bylo uvedeno v bodě 361 výše, síla na trhu a schopnost podniku ohrozit hospodářskou soutěž mohou být vyšší než ty, které vyplývají přímo z jeho individuálního podílu na trhu, z důvodu neformálních vztahů, které udržuje s jinými subjekty, i když tyto vztahy mu nepropůjčují úplnou kontrolu chování těchto subjektů na trhu. Při existenci takových vztahů odpovědnost těchto jiných subjektů není dotčena zohledněním neformálního vlivu, který je schopný vykonávat první podnik na jejich chování. Z toho vyplývá, že není protiprávní, pokud jde o individuální určení sankce pro každý podnik, který se podílel na protiprávním jednání, sankcionovat jak zastřešující společnosti s ohledem na dopad jejího protiprávního jednání tak, jak vyplývá z vlivu, který může vykonávat na decentralizované banky, tak posledně uvedené banky za protiprávní jednání, kterého se ony samy dopustily.

378 Vzhledem k tomu, že přístup Komise tak spočívá v sankcionování každé z adresátek napadeného rozhodnutí za její vlastní jednání, nemůže být tento přístup kvalifikován jako nesoudržný a bankám není uložena žádná dvojí sankce. Z toho vyplývá, že je

namístě rovněž nepřihlédnout k výtce vznesené RZB, podle které Komise schválila sankci za jednání decentralizovaných bank, aniž by jim poskytla možnost bránit se.

379 Stejně tak vzhledem k tomu, že zastřešující společnosti nebyly sankcionovány za jednání decentralizovaných bank, není legalita přístupu přijatého Komisí závislá na možnosti každé zastřešující společnosti rozdělit mezi decentralizované banky výlohy na pokutu, která jí byla uložena.

380 Z toho rovněž vyplývá, že výtka, podle které se Komise pokusila anulovat účinky svého rozhodnutí nestíhat všechny banky, které se účastnily kulatých stolů, není opodstatněná. Skutečnost, že Komise nezahájila řízení vůči některým podnikům, které se podílely na kartelové dohodě, nebo že jim neuložila sankci jí totiž nemůže sama o sobě zamezit přičítání podílů na trhu těchto podniků jiným členům kartelové dohody, pokud takové přičítání je nezbytné pro plné postihnutí síly posledně uvedených na trhu s ohledem na hospodářskou realitu.

K ostatním žalobním důvodům týkajícím se legality přístupu Komise

— Ke slučitelnosti přístupu Komise s pokyny

381 Úvodem je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury mezi prvky posouzení závažnosti protiprávního jednání mohou, případ od případu, patřit objem a hodnota produktů, které jsou předmětem protiprávního jednání, jakož i velikost a hospodářská síla podniku (rozsudky MDF, bod 213 výše, bod 120, a IAZ a další v. Komise, bod 376 výše, bod 52). Nicméně to nijak neznamená, že Komise nemá právo přiznat, během určení závažnosti protiprávního jednání, přednost povaze tohoto protiprávního jednání ve vztahu k velikosti podniků (rozsudek FETTCSA,

bod 167 výše, bod 411). V tomto případě, jak bylo zdůrazněno v bodech 356 a 370 výše, byla kritériem použitým pro určení závažnosti protiprávního jednání jeho povaha vzhledem k tomu, že kritérium podílů na trhu žalobkyň podle bodu 519 odůvodnění napadeného rozhodnutí sloužilo pouze v odlišném pozdějším stadiu jejich zařazení do kategorií v souladu s bodem 1 A šestým pododstavcem pokynů. Z úvah uvedených v bodech 360 a 361 výše vyplývá, že Komise má právo vzít v tomto posledně uvedeném stadiu v úvahu vztahy, které pachatelé protiprávního jednání udržují s ostatními podniky. Tudíž žalobní důvod, podle kterého sporné přičítání nemůže být odůvodněno odkazem na skutečnou schopnost zastřešujících společností způsobit škodu spotřebitelům, nemůže být přijat.

382 Dále je namístě konstatovat, že výtka vznesená RZB, podle které napadené rozhodnutí porušuje pokyny tím, že považuje nezbytnost dostatečné odrazující povahy pokut za samostatný důvod přičítání podílů na trhu, není skutkově podložená. Jak totiž bylo uvedeno v bodech 364 až 366 výše, Komise založila toto přičítání hlavně na roli zastřešujících společností. Za těchto podmínek ani obecný odkaz na odrazující povahu pokuty v bodě 515 odůvodnění napadeného rozhodnutí, ani odkaz nacházející se v bodě 518 odůvodnění, který je součástí kontextu zohlednění hospodářské reality pro posouzení skutečné schopnosti bank ohrozit hospodářskou soutěž a specifické váhy protiprávního jednání, nepřekračují zohlednění odrazující povahy pokut tak, jak je stanoveno v bodě 1 A čtvrtém pododstavci pokynů. Vzhledem k tomu, že odrazení představuje účel pokuty, totiž požadavek zajistit odrazení představuje obecný požadavek, kterým se musí Komise řídit během celého stanovování pokuty.

383 Pokud jde o žalobní důvod RZB, podle kterého zohlednění podílů na trhu seskupení není nezbytné k tomu, aby byl zajištěn odrazující účinek, co se jí týče, je třeba poukázat na to, že požadavek zajistit pokutám dostatečnou odrazující povahu není závislý na existenci pravděpodobnosti recidivy ze strany pachatelů protiprávního jednání. I když totiž adresáti napadeného rozhodnutí zamýšleli neopakovat jednání obdobné tomu, na něž se vztahuje napadené rozhodnutí, odrazující účinek sankcí stanovených pouze ve vztahu k podílům na trhu zastřešujících společností jakožto

obchodních bank se může ukázat nedostatečným ve vztahu ke škodě, kterou jejich protiprávní jednání mohou způsobit. Je mimoto oprávněné, že Komise bere v úvahu odrazující účinek svého rozhodnutí vzhledem k jiným podnikům, které se případně nacházejí v situaci srovnatelné se situací zastřešujících společností. Konečně, žalobní důvod RZB, podle kterého Komise porušila povinnost uvést odůvodnění z důvodu, že neuvedla v napadeném rozhodnutí úvahy, které se vztahují k takovému odrazujícímu účinku z obecného hlediska, není opodstatněný. Relevance tohoto aspektu odrazující povahy je totiž zjevná a zvláštní úvahy na toto téma nebyly nezbytné pro to, aby bylo RZB umožněno v tomto bodě zpochybnit napadené rozhodnutí ani aby bylo umožněno Soudu vykonávat svůj k tomu se vztahující přezkum.

384 Je rovněž namístě v tomto kontextu zamítnout tezi uvedenou ÖVAG, podle které rozdělení do kategorií musí zohlednit pouze velikost podniků a podle které odrazující povaha není v tomto rámci relevantní. Zohlednění velikosti podniků a zařazení do kategorií jsou totiž stanoveny hlavně pro to, aby byla pokutám zajištěna dostatečná odrazující povaha.

385 Z toho vyplývá, že k žalobním důvodům žalobkyň, jejichž cílem je uplatnit, že přístup Komise je v rozporu s pokyny, nelze přihlédnout.

— K údajnému porušení zásady rovnosti

386 Co se týče výtky, podle které Komise porušila zásadu rovnosti tím, že mylně postavila decentralizované sektory na roveň velkým centralizovaným bankám, je třeba poukázat na to, že v rozsahu, v němž osobní povaha odpovědnosti za porušení práva hospodářské soutěže byla dodržena, přísluší Komisi posoudit v souladu s pokyny, zda zohlednění hospodářské reality odůvodňuje to, aby zastřešujícím

společnostem byla přisouzena hospodářská síla jejich sektorů. S výhradou výkonu svého soudního přezkumu v plné jurisdikci může Soud kontrolovat toto posouzení pouze v případě zjevného omylu. Avšak takový omyl není prokázán.

387 Co se týče žalobního důvodu ÖVAG vycházejícího z popření výměn informací mezi BA-CA a některými bankami, ve kterých BA-CA drží podíly, Komise správně poukazuje na to, že zařazení BA-CA do kategorií by se nezměnilo, kdyby jí byly přisouzeny podíly na trhu dotyčných bank.

— K rozsudku SCK a FNK v. Komise

388 Co se týče argumentu, podle kterého přičítání podílů na trhu ústředním institucím je v rozporu s rozsudkem SCK a FNK v. Komise, bod 345 výše, je třeba poukázat na to, že v této věci Soud rozhodl, že posouzení přiměřenosti pokuty uložené podniku (při dodržení mezí čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17) musí být učiněno ve vztahu k obratu tohoto podniku, aniž by se zohlednil obrat jiných podniků udržujících s ním obchodní vztahy, pokud není možné kvalifikovat celek jako sdružení podniků. Vzhledem k tomu, že žalobkyně nezpochybňují přiměřenou povahu pokuty, která jim byla uložena ve vztahu k jejich vlastnímu obratu, jejich žalobní důvod vycházející z rozsudku SCK a FNK v. Komise musí být jako irelevantní zamítnut.

K žalobním důvodům týkajícím se skutkových zjištění a posouzení role ústředních institucí

389 Co se týče správnosti skutkových zjištění, na kterých je založeno napadené rozhodnutí, žalobkyně hlavně vytýkají Komisi, že nepodala důkaz o některých

jednáních, na něž se vztahuje bod 517 odůvodnění napadeného rozhodnutí, tedy o výměnách informací (Erste a ÖVAG) a o zastupování decentralizovaných bank v rámci kulatých stolů (RZB a Erste).

390 Naproti tomu svými argumenty týkajícími se nezávislosti decentralizovaných bank, struktury sektorů a úkolů ústředních institucí žalobkyně nezpochybňují konkrétní skutková zjištění, týkající se role uvedených institucí v rámci sektoru, uvedená v napadeném rozhodnutí, ale jsou v podstatě proti posouzení podanému Komisí ohledně této role a důsledků, které je z ní třeba vyvodit, pokud jde o posouzení jejich síly na trhu.

391 Během přezkumu těchto žalobních důvodů přísluší na jedné straně Soudu ověřit z titulu přezkumu legality napadeného rozhodnutí, zda se Komise v tomto ohledu dopustila nesprávných skutkových zjištění nebo zjevně nesprávných posouzení skutkového stavu. Na druhé straně je příslušný pro posouzení v rámci pravomoci soudního přezkumu v plné jurisdikci, která je mu přiznána článkem 229 ES a článkem 17 nařízení č. 17, přiměřené povahy výše pokut. Toto posledně uvedené posouzení může odůvodnit předložení a zohlednění doplňujících informací, jejichž uvedení v napadeném rozhodnutí není jako takové vyžadováno na základě povinnosti uvést odůvodnění stanovené v článku 253 ES (rozsudek ze dne 16. listopadu 2000, KNP BT v. Komise, bod 330 výše, body 38 až 40, a rozsudek Soudu ze dne 9. července 2003, Cheil Jedang v. Komise, T-220/00, Recueil, s. II-2473, bod 215).

392 V tomto ohledu jsou existující vztahy mezi ústředními institucemi všech tří sektorů a decentralizovanými bankami popsány zejména v rozsudku Ústavního soudu Rakouska ze dne 23. června 1993 předloženého Komisí v odpověď na otázky Soudu.

393 Ústavní soud, jemuž byla předložena žaloba místní (nebo primární) banky Raiffeisen proti ustanovení zákona o úvěrových institucích, tehdy v platnosti, ukládajícímu decentralizovaným bankám, tvořícím s ústřední institucí sdružení v rámci „sektorové sítě" (sektoraler Verbund), mít likvidní rezervy o určité velikosti u ústřední instituce, nejprve uvádí, že přistoupení bank k takové síti je dobrovolné a že existují četné právní vztahy mezi členy sítě a ústřední institucí, založené na právu společností, družstev a sdružení, jakož i na jejich statutech. Vysvětluje, že tato síť, úzce svázaná právy a povinnostmi, se vyvíjela v průběhu mnoha desetiletí, což platí jak pro sektor Raiffeisen, dotčený jeho rozsudkem, tak pro lidové banky a spořitelny. Ústavní soud tvrdí, že je zákonodárci dovoleno zohlednit situaci tak, jak vyplývá z tohoto vývoje a vyjít ze zásady, že partneři, kteří jsou přidruženi k této síti, chtějí na základě filozofie spolupráce, společně a optimálně pro obě strany, naplňovat své paralelní zájmy. Zdůrazňuje, že cílem ustanovení, které je předmětem sporu, je zvláště ochránit právní a hospodářskou samostatnost „primárních bank", za současné minimalizace nevýhod spojených se správou činností hospodářských subjektů s omezenou nebo velmi omezenou velikostí. Ústavní soud dále poukazuje na to, že cílem uvedeného ustanovení není pouze zajistit obstarání dostatečných likvidních prostředků, ale že se k tomu připojuje „zákonná záruka sektorového seskupení ústředním subjektem". Ústavní soud pokračuje tvrzením, že oba tyto cíle jasně vycházejí z obecného zájmu a odůvodňují napadenou právní úpravu tím spíše, že v mnoha ohledech seskupení ručí za činnost mnoha menších finančních institucí, což odpovídá požadavkům moderního hospodářského života a snahám zákonodárce, které z nich vyplývají.

394 Žalobkyně neprokázaly, že tento popis role ústředních institucí a jejich vztahů s decentralizovanými bankami nebyl přesný nebo že se situace v době trvání protiprávního jednání vyznačovala významnými rozdíly ve vztahu k situaci, na niž se vztahuje rozsudek Ústavního soudu. Zajisté, žalobkyně uvedly na jednání, v odpověď na otázky Soudu, že nový zákon o bankovním systému byl přijat v roce 1994, tedy po

rozsudku Ústavního soudu a před dobou trvání protiprávního jednání. Nicméně neposkytly žádný konkrétní údaj týkající se případných rozdílů mezi tímto novým zákonem a předcházející právní situací, které by mohly být relevantní pro posouzení role ústředních institucí pro účely projednávaných věcí.

395 S ohledem na roli ústředních institucí a jejich vztahy s decentralizovanými bankami tak, jak byly popsány nejvyšším soudem dotyčného členského státu, na základě údajů poskytnutých vládou tohoto státu, je namístě mít za to, že banky všech tří seskupení byly mezi sebou propojeny takovým způsobem, že bylo v každém ohledu vyloučeno považovat je za soutěžitele na trhu a že měly společné cíle, k jejichž sledování sloužily ústřední instituce.

396 Zajisté, RZB a Erste tvrdí, že existuje hospodářská soutěž mezi decentralizovanými bankami, jelikož jsou přítomny na stejných trzích.

397 RZB nicméně uznává, že decentralizované banky sektoru Raiffeisen se usadily na různých trzích a různých místech. Co se týče sektoru Raiffeisen, Ústavní soud mimoto poukázal na to, že je namístě „vzít v úvahu [...] zvláštní příležitosti na trhu, které [mohly] být uchopeny členy, spojenými v rámci seskupení, pouze díky společnému působení v hospodářském životě na úrovni celého Rakouska a za jeho hranicemi, což umožnilo kumulovat výhody jak regionálního zakotvení, tak regionálního a nadregionálního zastoupení". Navíc Komise předložila výňatky ze zprávy o činnosti RZB za rok 2000, ve které RZB sama popisuje „bankovní seskupení Raiffeisen", jako by tvořilo jediný a tentýž podnik.

398 Naproti tomu Erste upřesňuje, že existovalo 17 či dokonce 29 míst, kde GiroCredit a ona sama byly v přímé hospodářské soutěži prostřednictvím svých dceřiných společností s členy seskupení spořitelen a že na mnoha místech bylo přítomno několik spořitelen a soutěžily spolu.

399 Toto tvrzení není nicméně neslučitelné s existencí vztahů strukturální povahy mezi institucemi decentralizovaných sektorů a ústředními institucemi, na které je založena koncepce Komise, podle které hospodářská soutěž na rakouském bankovním trhu existuje mezi obchodními bankami (Aktienbanken) a třemi „sektory" spořitelen, bank Raiffeisen a lidových bank. Tato koncepce tvoří základ nejen napadeného rozhodnutí, ale rovněž rozhodnutí, ve kterých Komise rozhodla o spojeních podniků na tomto trhu [viz zejména rozhodnutí Komise ze dne 7. listopadu 2000 prohlašující spojení za slučitelné se společným trhem (věc COMP/M.2140 – BAWAG/PSK) a ze dne 14. listopadu 2000 prohlašující spojení za slučitelné se společným trhem (věc COMP/M.2125 – Hypovereinsbank/Bank Austria), Úř. věst. C 362, s. 7]. Není totiž vyloučeno, ani v případě obchodní banky přítomné na místních trzích prostřednictvím dceřiných společností, že existuje určitá hospodářská soutěž mezi dceřinými společnostmi takové banky usazenými na stejném místě.

400 Dále z rozsudku Ústavního soudu vyplývá, že jednou z funkcí ústředních institucí je poskytovat bankám jejich sektorů služby ve vztahu k funkcím, které tyto instituce nemohou zajišťovat samy z důvodu jejich malé velikosti a jejich nedostatku prostředků, a že tato funkce není neslučitelná s nezávislostí decentralizovaných institucí sektoru, ale jejím cílem je naopak zaručit jejich samostatnost. Ve svých odpovědích na písemné otázky Soudu Erste a ÖVAG potvrdily, že takovou funkci vykonávaly. Naproti tomu RZB uznala, že v minulosti měla takovou funkci, ale zpochybňovala, že tomu tak dosud je, a tvrdila zejména, že regionální banky již od 80. let takové služby nepotřebují. Toto tvrzení je nicméně neslučitelné s popisem fungování ústředních institucí v rozsudku Ústavního soudu, který pochází z roku 1993 a který se konkrétněji týká sektoru Raiffeisen. V tomto ohledu Ústavní soud uvedl zejména některá taková plnění stanovená statuty dotyčné regionální banky Raiffeisen, jako je pomoc a poradenství členům týkající se hospodářských otázek, podíl na garančních institucích, jejichž cílem je chránit jak členy sítě, tak jejich zákazníky a zastupování zájmů členů. Navíc ve výše uvedené zprávě o činnostech

RZB za rok 2000 bylo uvedeno, že tato banka plnila „ústřední funkce poskytování služeb" v rámci seskupení. Za těchto podmínek je třeba mít za to, že role ústředních institucí byla zejména charakterizována funkcemi poskytování služeb, jejichž cílem bylo umožnit členům decentralizovaných sítí vykonávat bankovní činnost i přes jejich často omezenou velikost.

401 S ohledem na všechny tyto skutečnosti je namístě konstatovat, že vztahy existující mezi členy bankovních seskupení se mohly dotknout struktury trhu. Tyto skutečnosti mimoto prokazují, že postavení zastřešujících společností bylo vlastní to, že tyto společnosti hrály na setkáních nejvýznamnějších kulatých stolů, kterých se pravidelně účastnily, roli zástupců svých sektorů, jejichž většina členů, vyjma RBW a NÖ-Hypo, nebyla přítomna.

402 V tomto ohledu je třeba poukázat na to, že pojem „zastupování" musí být v daném kontextu chápán v hospodářském smyslu, a nikoli přísně právně ve smyslu občanského práva. Tento pojem znamená, jak je vyjádřeno v bodě 517 odůvodnění napadeného rozhodnutí, zastupování hospodářských zájmů celého sektoru. Naproti tomu to, zda ústřední podniky měly pravomoc právně zavazovat decentralizované banky nehraje v daném kontextu žádnou roli vzhledem k tomu, že právně platný „závazek" decentralizovaných bank vůči jiným členům kartelu v každém případě není v důsledku čl. 81 odst. 2 ES myslitelný.

403 Rovněž v tomto ohledu není relevantní, zda zastupování zájmů seskupení bylo součástí funkcí, které byly svěřeny ústředním institucím zákonem nebo jejich stanovami, nebo zda tento úkol byl svěřen sdružením, jichž jsou instituce různých seskupení členy (Österreichischer Raiffeisenverband, Sparkassenverband a Österreichischer Genossenschaftsverband). S ohledem na významnou a ústřední roli, kterou hrály zastřešující společnosti v rámci svých příslušných seskupení, totiž jejich účast na hlavních kulatých stolech byla nezbytně vnímána ostatními bankami ne pouze jako účast obchodních bank, ale jako účast sektorů jako takových. Je tomu tak tím spíše, že rozhodnutí většiny hlavních kulatých stolů se týkala bankovních

služeb, které hrály menší roli při vlastních obchodní činnostech zastřešujících společností, zatímco představovaly hlavní část činností decentralizovaných bank. Navíc tyto kulaté stoly vysílaly „signály", jejichž cílem bylo usměrnit rozhodnutí regionálních a místních kulatých stolů. Za těchto podmínek je nevýznamné, zda zástupci zastřešujících společností v rámci kulatých stolů plnili během setkání těchto stolů takové konkrétní úkony „zastupování" decentralizovaných bank, jako jsou prohlášení učiněná nebo závazky převzaté jménem uvedených bank. V důsledku toho je namístě nepřihlédnout, jako k neúčinným, k žalobním důvodům žalobkyň vycházejícím z toho, že taková jednání nejsou podložena listinnými důkazy.

404 Soud má za to, že z důvodu výše popsaných vztahů správné posouzení skutečné schopnosti zastřešujících společností způsobit významnou škodu a správné posouzení specifické váhy jejich protiprávního jednání vyžaduje zohlednění nejen jejich vlastních podílů na trhu jakožto obchodních bank, ale rovněž podílů na trhu decentralizovaných bank.

405 Funkce poskytování služeb a pomoci popsané výše totiž znamenají, že nezbytná expertíza pro operace, které překračovaly rámec každodenních bankovních služeb, z důvodu jejich obtížnosti, významu nebo výjimečné povahy, byly soustředěny u zastřešujících institucí. Decentralizované banky, které neměly k dispozici rovnocennou expertízu, tedy musely důvěřovat údajům pocházejícím od zastřešujících společností, když přijímaly rozhodnutí o otázkách překračujících správu běžných bankovních operací. Za těchto podmínek odpovědné osoby decentralizovaných bank mohly být snadno přivedeny k tomu, aby napodobovaly protiprávní jednání svých zastřešující společností, aniž by si příliš dělaly starosti s jeho legalitou, ledaže by měly konkrétní obchodní důvody pro odlišné jednání. Přistoupení zastřešujících společností ke kartelové dohodě mohlo tedy vytvořit u osob odpovědných bank náležejících k seskupením dojem, že účast na dohodách je žádoucí jednání v zájmu celého seskupení, doporučované instancemi disponujícími rozsáhlejší expertízou a lepšími informacemi, a že je vhodné se tak chovat, aniž to

zahrnuje nerozumné nebezpečí. Ulehčilo tak podstatně rozhodnutí odpovědných osob decentralizovaných bank rovněž se dohod účastnit. Naproti tomu nepřistoupení zastřešujících společností ke globální kartelové dohodě by decentralizovaným bankám signalizovalo, že každé protisoutěžní jednaní, ke kterému se mohly zavázat v rámci „Lombardské sítě" na místní nebo regionální úrovni spadá výlučně do jejich vlastní odpovědnosti a není schváleno zastřešující společností. V tomto ohledu je těžko představitelné, že by se decentralizované banky systematicky účastnily místních nebo regionálních jednání ve vzájemné shodě, pokud by zastřešující společnosti zůstávaly stranou kulatých stolů, které se scházely ve Vídni.

406 Jestliže toto ovlivnění jednání členů jejich seskupení jednáním zastřešujících společností mohlo být posíleno takovými toky informací mezi ústřední institucí a decentralizovanými institucemi, jaké byly připuštěny RZB, existence takových výměn není nicméně v tomto ohledu rozhodující. Je totiž málo důležité, jakou cestou byly decentralizované banky informovány o dohodách, kterých se účastnily zastřešující společnosti, jelikož je to tato účast ve spojení s postavením ústřední instituce v rámci sektoru, která mohla ovlivnit soutěžní jednání decentralizovaných bank ve smyslu popsaném v předcházejícím bodě. Z toho vyplývá, že k argumentům uvedeným Erste a ÖVAG, podle kterých takové výměny informací nejsou prokázány, co se jich týče, nelze jako k irelevantním přihlédnout.

407 Z veškerých předcházejících úvah vyplývá, že vztahy existující mezi zastřešujícími společnostmi a decentralizovanými bankami jejich seskupení propůjčily zastřešujícím společnostem daleko významnější hospodářskou sílu, než sílu vyplývající z jejich podílů na trhu jakožto obchodních bank a odpovídající podílu na trhu celého příslušného seskupení.

408 Za těchto podmínek nemohou být žalobní důvody směřované žalobkyněmi proti posouzení skutkového stavu v napadeném rozhodnutí v tomto ohledu přijaty.

Závěr

409 Z toho vyplývá, že k žádnému z žalobních důvodů směřujících proti přičítání podílů na trhu decentralizovaných sektorů ústředním institucím nelze přihlédnout.

3. K odůvodnění zařazení do kategorií a stanovení výchozích výší pokut (věci T-260/02, T-261/02, T-263/02 a T-264/02)

a) Argumenty účastnic řízení

410 BA-CA, BAWAG, PSK a Erste uplatňují, že napadené rozhodnutí není dostatečné odůvodněné, co se týče zařazení do kategorií. Zaprvé vytýkají Komisi, že neuvedla kritéria, která v tomto ohledu přijala. Zadruhé uplatňují, že napadené rozhodnutí neumožňuje ověřit stanovení podílů na trhu, na jejichž základě bylo uskutečněno zařazení do kategorií. BAWAG a PSK zejména zdůrazňují, že období, které Komise považovala za relevantní, ani zdroje, o které se opřela, ani zohledněná metoda výpočtu na základě podílů na trhu na různých trzích, ani podíl na globálním trhu jasně z napadeného rozhodnutí nevyplývají. PSK mimoto uplatňuje, že Komise stanovila samostatné výchozí výše pro ni a pro PSK-B (viz bod 12 výše), aniž uvedla jejich příslušné podíly na trhu.

411 Mimoto BA-CA, BAWAG a PSK jsou toho názoru, že stanovení výchozích výší přijatých pro různé kategorie není dostatečně odůvodněné, zejména co se týče metody stanovení a přijatých kritérií.

412 Komise je toho názoru, že napadené rozhodnutí je dostatečně odůvodněné. Pokud jde o žalobní důvod, podle kterého podíly na trhu PSK a PSK-B nebyly uvedeny samostatně, dodává, že banky jsou si vědomy svých vlastních podílů na trhu a mohou tedy ověřit správnost napadeného rozhodnutí.

b) Závěry Soudu

413 Z ustálené judikatury vyplývá, že z odůvodnění individuálního rozhodnutí musejí jasně a jednoznačně vyplývat úvahy orgánu, jenž akt vydal, tak, aby se zúčastněné osoby mohly seznámit s důvody, které vedly k přijetí opatření a příslušný soud mohl vykonávat svůj přezkum. Požadavek odůvodnění musí být posuzován v závislosti na okolnostech případu. Není požadováno, aby odůvodnění upřesňovalo všechny relevantní skutkové a právní okolnosti, jelikož otázka, zda odůvodnění aktu splňuje požadavky článku 253 ES, musí být posuzována s ohledem nejen na text dotčeného aktu, ale také s ohledem na celkové souvislosti, za nichž byl uvedený akt přijat (rozsudek Komise v. Sytraval a Brink´s France, bod 270 výše, bod 63).

414 Co se týče stanovení pokut z titulu porušení práva hospodářské soutěže, Komise plní svou povinnost uvést odůvodnění, jestliže ve svém rozhodnutí uvede prvky posouzení, které jí umožnily vymezit závažnost a délku trvání protiprávního jednání, aniž by byla povinna v něm uvádět podrobnější popis nebo číselné údaje týkající se způsobu výpočtu pokuty (rozsudek Cascades v. Komise, bod 286 výše, body 38 až 47; viz rovněž rozsudek Atlantic Container Line a další v. Komise, bod 376 výše, body 1522 a 1525). Uvedení číselných údajů týkajících se způsobu stanovení pokut, ať jsou takové údaje jakkoli užitečné, není pro dodržení povinnosti uvést odůvodnění nezbytné (rozsudek Soudního dvora ze dne 2. října 2003, Salzgitter v. Komise, C-182/99 P, Recueil, s. I-10761, bod 75).

415 V projednávané věci údaje, které obsahuje napadené rozhodnutí umožnily žalobkyním vznést řadu žalobních důvodů vycházejících z protiprávnosti po meritorní stránce, co se týče prvků stanovení týkajících se zařazení do kategorií. Komise totiž jednak uvedla, že toto zařazení bylo uskutečněno v závislosti na podílech na trhu (bod 519 odůvodnění), a jednak, jaké byly podle výpočtů podíly na trhu adresátů napadeného rozhodnutí (bod 9 odůvodnění). Rakouské banky znají své vlastní podíly na trhu, které mohou vypočítat na základě výpisů měsíčně uveřejňovaných OeNB a svého vlastního obratu. Tudíž skutečnost, že napadené rozhodnutí uvedlo pouze částečně (v poznámkách pod čarou 17 a 522) zvláštní zdroje, z nichž Komise získala čísla, o která se opírala, a že nevysvětlila metodu výpočtu uplatněnou pro určení podílů na trhu a pro zařazení bank do kategorií nebyla na překážku obhajobě posledně uvedených. To platí rovněž pro opomenutí uvést samostatně podíly na trhu PSK a PSK-B, které nezabránilo PSK zevrubným způsobem zpochybnit tento aspekt napadeného rozhodnutí. Z toho vyplývá, že Komise neporušila povinnost uvést odůvodnění, co se týče zařazení do kategorií.

416 Co se týče stanovení výchozích výší pokut, ty jsou číselným promítnutím rozdělení do kategorií uskutečněným v napadeném rozhodnutí, což stačí pro odůvodnění jejich relativního významu (rozsudek Atlantic Container Line a další v. Komise, bod 376 výše, bod 1555). Pokud jde o odůvodnění těchto výší v absolutním vyjádření, je namístě připomenout, že pokuty představují nástroj politiky hospodářské soutěže Komise, která musí mít možnost disponovat prostorem pro uvážení při stanovení jejich výší, aby mohla usměrnit jednání podniků ve smyslu dodržování pravidel hospodářské soutěže (rozsudek Martinelli v. Komise, bod 367 výše, bod 59). Navíc je důležité vyloučit, aby pokuty byly hospodářskými subjekty lehce předvídatelné. Tudíž nelze požadovat, aby Komise poskytla v tomto ohledu jiné prvky odůvodnění než ty týkající se závažnosti protiprávního jednání.

417 Žalobní důvody týkající se odůvodnění napadeného rozhodnutí, co se týče zařazení do kategorií a stanovení výchozích výší pokut, nejsou tedy opodstatněné.

4. K údajnému porušení zásady rovného zacházení (věci T-261/02, T-263/02 a T-271/02)

a) Argumenty účastnic řízení

418 BAWAG a PSK jsou toho názoru, že je v rozporu se zásadou rovnosti, že byly zařazeny, každá s podílem na trhu 5 %, do třetí kategorie s ÖVAG a Erste, které mají každá podíl na trhu 7 %. BAWAG zdůrazňuje, že tento rozdíl 40 %, relativně vyjádřený, je velmi blízký rozdílu mezi ÖVAG a CA (42,9 %), zařazeným do různých kategorií. Podle BAWAG, ÖVAG a NÖ-Hypo vymezení mezi kategoriemi nemůže být odůvodněno se zřetelem k rozdílům mezi podíly na trhu absolutně vyjádřenými vzhledem k tomu, že určující jsou rozdíly relativně vyjádřené.

419 BAWAG a PSK jsou mimoto toho názoru, že jsou znevýhodněny vzhledem k BA-CA a Erste, jejichž podíly na trhu jsou pětkrát, nebo i šestkrát větší než jejich, zatímco jejich pokuty jsou pouze čtyřikrát až pětkrát vyšší.

420 ÖVAG a NÖ-Hypo uplatňují, že zařazení do kategorií nebere dostatečně v úvahu rozdíl mezi obratem a podíly na trhu podniků zařazených do čtvrté a páté kategorie, který je daleko větší než rozdíly mezi ostatními kategoriemi, ani rozdíly ve velikosti podniků zařazených do této poslední kategorie. Mimoto žádají, aby zařazení do kategorií bylo uskutečněno zvlášť pro ÖVAG (jejíž podíl na trhu je nižší než 1 %) a zvlášť pro seskupení lidových bank (jejichž podíl na trhu je přibližně 4 %), čehož důsledkem by podle ní bylo zařazení seskupení do čtvrté kategorie a ÖVAG do poslední. Jsou toho názoru, že Komise postupovala tímto způsobem v případě Erste.

421 Komise upozorňuje, že podíly na trhu podniků zařazených do téže kategorie jsou si navzájem bližší než podíly na trhu podniků zařazených do sousedních kategorií a že rozdíly mezi podíly na trhu podniků zařazených do téže kategorie jsou systému vlastní.

b) Závěry Soudu

422 Co se týče rozdělení členů kartelové dohody do několika kategorií, což s sebou přineslo paušalizování výchozí výše pokuty stanovené podnikům náležejícím do téže kategorie, je namístě poukázat na to, že takový přístup Komise, i když nebere v úvahu rozdíly velikosti mezi podniky téže kategorie, nemůže být v zásadě považován za protiprávní. Komise totiž není v případě udělení pokut více podnikům, které se dopustily stejného protiprávního jednání, povinna zajistit, že do konečné výše pokut se promítne rozlišování mezi dotyčnými podniky, pokud jde o jejich velikost (viz rozsudek FETTCSA, bod 167 výše, bod 385 a citovaná judikatura).

423 Nadále však platí, že takové rozdělení podle kategorií musí dodržovat zásadu rovného zacházení a že musí být určení prahů pro každou z takto identifikovaných skupin soudržné a objektivně odůvodněné (rozsudek FETTCSA, bod 167 výše, bod 416).

424 V projednávané věci Komise nestanovila přesné prahy pro pět kategorií, které stanovila, ale uvedla ve svých žalobních odpovědích „orientační hodnoty", okolo kterých se nacházejí podíly na trhu podniků zařazených do téže kategorie. Rozdíly mezi těmito orientačními hodnotami jsou soudržné a objektivně odůvodněné, co se

týče první až čtvrté kategorie. Orientační hodnota druhé a čtvrté kategorie totiž pokaždé odpovídá polovině hodnoty vyšší kategorie a stejně tomu je u odpovídající výchozí výše pokuty.

425 Pokud jde o pátou kategorii, nazývanou „sběrná", Komise se od tohoto systému odchýlila tím, že seskupila podniky, jejichž podíl na trhu (méně než 1 %) odpovídá maximálně přibližně třetině orientační hodnoty čtvrté kategorie (2,75 %), avšak může být rovněž mnohem nižší. Jestliže rozdíly mezi podíly na trhu podniků náležejících do této kategorie jsou málo významné z hlediska procentních bodů, relativní rozdíly mezi nimi mohou být významné. Výchozí výše pokuty 1,25 milionu eur, kterou stanovila pro tuto kategorii, je nižší než polovina, ale vyšší než třetina výše 3,13 milionu eur přijaté pro čtvrtou kategorii.

426 Přes relativní rozdíly velikosti, které mohou existovat mezi podniky majícími podíl na trhu nižší než 1 %, Komise nepřekročila svůj prostor pro uvážení tím, že je zařadila do téže kategorie. Zajisté, bylo rozhodnuto, že jsou to relativně vyjádřené rozdíly velikosti, které odrážejí skutečnou specifickou váhu adresáta rozhodnutí (rozsudek FETTCSA, bod 167 výše, bod 424). Nicméně, možnost Komise přistoupit k rozdělení do kategorií by byla zbavena z velké části své užitečnosti, kdyby jakýkoli rozdíl mezi podíly na trhu, pokud je významný z relativního hlediska a i když odpovídá velmi málo významnému rozdílu z hlediska procentních bodů, bránil zařazení různých podniků do téže kategorie pokut.

427 Navíc zásada rovnosti nebrání tomu, aby výchozí výše pokuty této „sběrné kategorie" byla vzhledem k velikosti dotyčných podniků vyšší než výše stanovené pro vyšší kategorie. Odrazující účinek pokuty totiž nezávisí pouze na jejím relativním významu vzhledem k velikosti sankcionovaného podniku nebo jeho postavení na trhu, ale rovněž na absolutně vyjádřené výši pokuty. V tomto ohledu přísluší Komisi, aby při výkonu své posuzovací pravomoci v oblasti pokut a s výhradou výkonu

pravomoci soudního přezkumu v plné jurisdikci ze strany Soudu stanovila výchozí částky pokut pro všechny podniky, na něž se vztahuje rozhodnutí, dostatečně vysoké k tomu, aby měly odrazující účinek.

428 Tudíž Komise neporušila zásadu rovného zacházení v neprospěch podniků zařazených do poslední kategorie.

429 Dále je namístě poukázat na to, že s výhradou přezkumu žalobních důvodu týkajících se správnosti podílů na trhu zařazení BAWAG a PSK (s podílem na trhu 5 %) do téže kategorie jako ÖVAG a Erste (s podílem na trhu 7 %) nepřekračuje meze toho, co může být připuštěno z hlediska zásad proporcionality a rovného zacházení. Podíl na trhu 5 % je totiž velmi blízký orientační hodnotě 5,5 % přijaté pro třetí kategorii, zatímco podíl na trhu 7 % je významně bližší této orientační hodnotě než orientační hodnotě stanovené pro vyšší kategorii (11 %).

430 Konečně, zásada rovného zacházení nevyžadovala v projednávané věci, aby Komise přistoupila k zařazení do kategorií zvlášť pro ÖVAG a pro seskupení lidových bank. Teze uvedená ÖVAG, podle které Komise přistoupila k takovému samostatnému zařazení v případě zastřešující společnosti Erste a seskupení spořitelen, vychází ze skutkového omylu vzhledem k tomu, že samostatná pokuta uložená Erste/EÖ se vztahovala k období, během kterého tato ještě nebyla zastřešující institucí uvedeného seskupení, třebaže byla stanovena jediná výchozí výše pokuty pro zastřešující společnost (GiroCredit před spojením, poté Erste) s ohledem na podíl seskupení na trhu.

431 Tudíž žalobní důvody vycházející ve věcech T-261/02, T-263/02 a T-271/02 z porušení zásady rovného zacházení při stanovení výchozí výše pokut nejsou opodstatněné.

5. K určení podílů na trhu (věci T-263/02, T-264/02 a T-271/02)

a) Argumenty účastnic řízení

PSK a PSK-B (věc T-263/02)

432 Zaprvé, PSK vytýká Komisi, že jednala svévolně, když se pro účely zařazení opírala o podíly na trhu týkající se operací s aktivy a pasivy uzavřenými s jednotlivci a podniky, aniž by přistoupila k přesnému vymezení trhu, ačkoli podle napadeného rozhodnutí kartelová dohoda tyto operace přesahovala.

433 Zadruhé, PSK uplatňuje, že nevhodná a svévolná povaha zobecňujícího přístupu Komise je prokázána její vlastní situací. Poukazuje na to, že její podíly na trhu vykazují významné rozdíly, podle toho, zda se zohlední operace s aktivy nebo operace s pasivy. Uvádí, že číslo přibližně 5 % přijaté žalovanou pro společný podíl na trhu PSK a PSK-B, je nesprávné, a tvrdí, že její podíl na trhu je mnohem nižší než 5 %, vyjma spořicích vkladů jednotlivců. V replice PSK poskytuje podrobné údaje, které vypracovala podle oficiálních čísel z měsíčních výpisů OeNB, podle kterých její přesný podíl na trzích vkladových a úvěrových operací s jednotlivci a podniky se nacházel, od roku 1999 do roku 2001 (to znamená po sloučení s PSK-B), mezi 3,2 % a 3,6 %. V odpověď na otázky Soudu mimoto předložila výpis svých podílů na trhu pro léta 1995 až 1998 a tržní podíly PSK-B v letech 1996 až 1998.

434 Zatřetí, PSK vytýká Komisi, že ponechala stranou zcela zanedbatelné postavení PSK-B na trhu. Vysvětluje, že PSK-B byla takřka oddělenou službou PSK,

specializovanou na úvěry, zatímco chyběla ve všech ostatních bankovních oblastech nebo v nich hrála nepatrnou roli. Uvádí, že podíl na trhu PSK-B během období, na něž se vztahuje šetření, představoval sotva 1,5 % v oblasti úvěrů jednotlivcům a přibližně 0,7 % v oblasti úvěrů podnikům. PSK je toho názoru, že kdyby podíly na trhu byly vypočítány správně, PSK-B mohla by být zařazena nanejvýše do páté kategorie. V replice dodává, že i když se uplatní přístup uvedený Komisí v žalobní odpovědi a rozdělí se kumulovaný podíl na trhu obou institucí na polovinu mezi PSK a PSK-B, získá se pro každou z těchto bank průměrný podíl na trhu, který se pohybuje pouze mezi 1,6 a 1,8 %. Podle PSK bylo tedy nutné zařadit jak PSK, tak PSK-B do páté kategorie a snížit odpovídajícím způsobem výši pokuty.

435 Komise zaprvé uvádí, že určila schopnost bank narušit hospodářskou soutěž na základě jejich podílů na reprezentativním trhu vzhledem k tomu, že trhy týkající se operací s aktivy a pasivy s jednotlivci a s obchodní klientelou jsou hlavními trhy s bankovními produkty. Je toho názoru, že zařazení podle kategorií, ke kterému na tomto základě přistoupila, je objektivní a vhodné a domnívá se, že nebyla povinna vážit podíly na trzích vztahujících se k sektoru vkladů a úvěrů, protože tyto vykazují obraty o podobném rozsahu.

436 Zadruhé, Komise tvrdí, že PSK neprokázala, že její podíly na trhu byly nižší než je úroveň uvedená v rozhodnutí. Činí závěr, na základě informací sdělených samotnou PSK, že PSK a PSK-B držely dohromady podíl na trhu ve výši nejméně 4 %. Jednak se odvolává na žalobu PSK, podle které u vkladových operací podíl na trhu PSK, kumulovaný s podílem PSK-B, dosahuje 5 %, a jednak na oznámení spojení PSK s BAWAG, které se zmiňuje o kumulovaném podílu na trhu ve výši 3 % v sektoru úvěrů. Vypočítáním průměru těchto dvou čísel se získá, podle Komise, celkový podíl na trhu ve výši 4 %, který musí být dále rozdělen přibližně na polovinu mezi obě

banky, protože PSK, která po dlouho dobu neměla povolení uskutečňovat úvěrové operace, se soustředila na vkladové operace a pověřila PSK-B operacemi úvěrovými. Komise tak získá pro každou z obou bank průměrný podíl na trhu o výši nejméně 2 %.

437 Zatřetí je Komise toho názoru, že PSK a PSK-B byly správně umístěny do čtvrté kategorie, jejíž orientační hodnota je 2,75 %. Podle ní nemá v tomto ohledu vliv, zda jejich podíl na trhu dosahoval 2,5 %, jak uvádí Komise, nebo 1,6 % až 1,8 %, jak dnes tvrdí PSK. Vysvětluje, že podniky zařazené do čtvrté kategorie mají podíly na trhu, které jsou méně významné než ve třetí (přibližně 5,5 %) a vyšší než v páté kategorii (méně než 1 %). Podle Komise se podniky kategorie, do které musela být zařazena PSK a PSK-B, nacházely mezi těmito dvěma skupinami, tedy v rozmezí zahrnujícím jednoznačně více než 1 % a jednoznačně méně než 5 % podílů na trhu.

Erste a seskupení spořitelen

438 Erste uplatňuje, že podíl na trhu 30 % přisouzený seskupení spořitelen v bodě 9 napadeného rozhodnutí zahrnuje podíly na trhu obou bank, kterým byly uloženy rozdílné pokuty, tedy jednak BA (bez CA), a jednak EÖ (dřívější název Erste, před spojením s GiroCredit).

439 Na jedné straně Erste uplatňuje, že BA je podle své právní formy spořitelnou, a spadá tedy, pro účely statistik OeNB, do sektoru spořitelen. Podle čísel OeNB pro léta 1995 až 1998 byl podíl na trhu sektoru spořitelen (včetně BA) přibližně 30 % (mezi 25 a 35 % podle trhů), z nichž 12 až 13 % příslušelo BA. Erste z toho vyvozuje, že podíl na trhu BA byl přidělen seskupení spořitelen omylem, což je podle ní potvrzeno

údaji, pokud jde o počet poboček a zaměstnanců, uvedenými v bodě 9 odůvodnění napadeného rozhodnutí, které zahrnují rovněž údaje o BA. Tvrdí, že oficiální statistiky OeNB mají větší průkaznou sílu než rozhodnutí v oblasti kontroly spojování podniků, o která se Komise opírala, a vytýká Komisi, že opomněla vážit různé sektory činnosti.

440 Na druhé straně Erste uplatňuje, že podíl na trhu sektoru spořitelen zahrnuje podíl EÖ, zatímco jí byla uložena samostatná pokuta za období předcházející spojení s GiroCredit.

441 Mimoto Erste poukazuje na to, že pokuta EÖ byla vypočítána na základě podílu na trhu 7 %, který podle ní nicméně odpovídá jejímu podílu na trhu po spojení s GiroCredit, přičemž podíl na trhu EÖ během období, za které byla uložena samostatná pokuta byl pouze přibližně 4 %.

442 Komise zpochybňuje, že přisoudila Erste podíl BA na trhu. Podpůrně uplatňuje, že tento žalobní důvod je irelevantní vzhledem k tomu, že Erste by musela být zařazena do první kategorie, i kdyby její podíl na trhu byl o 12 až 13 % nižší než podíl konstatovaný v napadeném rozhodnutí. Rovněž tvrzené zahrnutí podílu EÖ na trhu do podílu seskupení spořitelen nemá vliv na zařazení do kategorií. Pokud jde o podíl na trhu konstatovaný u Erste/EÖ (před spojením), Komise tvrdí, že nezahrnuje podíl GiroCredit a že byl v každém případě vyšší než 5 %.

ÖVAG a seskupení lidových bank

443 ÖVAG a NÖ-Hypo tvrdí, že podíl seskupení lidových bank (včetně ÖVAG) na trhu je daleko nižší než 7 %, tedy podle výpočtu ÖVAG přibližně 5 % a podle oficiálních studií pouze od 3 do 4 %.

444 Komise je toho názoru, že tyto žalobní důvody jsou neúčinné, protože s podíly na trhu 5 % by byla ÖVAG v každém případě zařazena do třetí kategorie. Dodává, že podíl na trhu ÖVAG je jednoznačně vyšší než 5 % a nabízí, že to prokáže důvěrnými dokumenty předloženými v rámci řízení, jež vedla k vydání rozhodnutí v oblasti kontroly spojování podniků, na která se odvolávala v napadeném rozhodnutí.

b) Závěry Soudu

PSK a PSK-B (věc T-263/02)

445 Co se zaprvé týče volby trhů, Komise se nedopustila žádného omylu tím, že se domnívala, že trhy s operacemi s aktivy a s pasivy s jednotlivci a podniky byly reprezentativní pro posouzení vztahů hospodářské síly na rakouském bankovním trhu, a tím, že přijala průměr podílů na trhu bank na uvedených trzích jako základ zařazení do kategorií.

446 Co se zadruhé týče konstatování Komise, podle kterého společný podíl na trhu PSK a PSK-B byl 5 % na kombinovaných trzích vkladů a úvěrů, je třeba poukázat na to, že

toto číslo není zpochybňováno, co se týče vkladů jednotlivců a že, podle údajů předložených PSK v odpověď na otázky Soudu, společný podíl na trhu PSK a PSK-B pro všechny vklady, včetně vkladů podniků, nebyl v letech 1996 až 1998 v průměru nižší než 4,89 %.

447 Naproti tomu, co se týče úvěrů, žalobkyně tvrdí, že společný podíl na trhu PSK a PSK-B byl nižší než 2 %, zatímco Komise tvrdí, že tento podíl na trhu byl 3,5 nebo 4 %. Na podporu svých tvrzení předložily účastnice řízení následující písemnosti:

— dokument pocházející z kontrolního řízení spojování podniků, předložený Komisí v příloze k duplice, podle kterého podíl „skupiny PSK" na trhu úvěrů byl 3 % v roce 1998;

— dokument sepsaný v roce 1997 PSK, který je součástí správního spisu v projednávané věci a poskytnutý Komisí v odpověď na otázky Soudu, podle kterého její „podíl z hlediska zákazníků" na trhu úvěrů byl 3 až 4 %;

— dokument sepsaný v rámci kontrolního řízení spojování podniků COMP/M.873, BA/CA, poskytnutý Komisí v odpověď na otázky Soudu, jehož důvěrná verze podle Komise prokazuje, že PSK měla v roce 1995 podíl na trhu 4 %, co se týče úvěrů, zatímco nedůvěrná verze tohoto dokumentu uvádí, na jednotlivých trzích úvěrů, rozpětí od 2 do 6 %, od 3 do 7 % a od 1 do 5 %;

— soupis poskytnutý PSK v odpověď na otázky Soudu, podle kterého společný podíl PSK a PSK-B na trhu úvěrů kolísal v letech 1996 a 1998 od 1,49 do 2,03 %, s průměrem přibližně 1,8 %.

448 Pokud jde o první z těchto dokumentů, je třeba poukázat nejprve na to, že Komise omylem uvedla ve své duplice, že pocházel z řízení COMP/M.2140, BAWAG/PSK (viz bod 436 výše). Ve svých písemných odpovědích na otázky Soudu oznámila, že tento dokument ve skutečnosti vznikl v rámci řízení COMP/M.2125, HypoVereinsbank/Bank Austria, kde náležel k písemnostem, které byly oznámeny. Je nutno konstatovat, že tento omyl mohl dovést Komisi k tomu, aby přisoudila tomuto dokumentu větší průkaznou hodnotu, než kterou ve skutečnosti měl. Na rozdíl od toho, co se Komise domnívala, když se na něj odvolávala, totiž nebyl sepsán PSK, ale jejími soutěžiteli, smluvními stranami jiné kartelové dohody. Vzhledem k tomu, že každá banka zná svůj vlastní podíl na trhu (viz bod 415 výše), údaje, které poskytují smluvní strany kartelové dohody na rakouském bankovním trhu, pokud jde o jejich vlastní podíly na trhu, mají vysokou průkaznou hodnotu. Naproti tomu údaje, které mohou poskytnout banky, pokud jde o podíly na trhu jejich soutěžitelů, mají obvykle přibližnou povahu vzhledem k tomu, že se jedná o obchodní tajemství posledně uvedených. To je potvrzeno v projednávané věci okolností, že tento dokument, který neuvádí období, na které odkazuje, se zmiňuje o tržním podílu ve výši 4 % skupiny PSK na trhu vkladů, zatímco podle PSK a Komise tento podíl na trhu byl přibližně 5 %. Tudíž čísla, která obsahuje tento dokument, nemohou být považována za spolehlivá, co se týče podílů PSK a PSK-B na trhu.

449 Pokud jde o druhý dokument, „podíl z hlediska zákazníků“, o němž se zmiňuje, musí být odlišen od podílu na trhu, vzhledem k tomu, že tento podíl na trhu nezávisí pouze na počtu úvěrových transakcí, ale rovněž na jejich rozsahu. Co se týče třetího dokumentu, může být Soudem v souladu s čl. 67 odst. 3 jednacího řádu zohledněna

pouze nedůvěrná verze. Tato verze uvádí příliš velká rozpětí, než aby umožnila v tomto kontextu dostatečně přesné posouzení společného podílu na trhu. Konečně je nutno konstatovat, že čísla vypočítaná PSK na základě měsíčních výpisů OeNB jsou jednoznačně nižší než ta vyplývající z dokumentů předložených Komisí.

450 Podle těchto čísel společný podíl PSK a PSK-B na trzích vkladů (4,89 %) a úvěrů (1,8 %), vypočítaný podle metody použité Komise, dosahoval v průměru přibližně 3,35 %. Je nutno konstatovat, že na základě poznatků poskytnutých účastnicemi řízení v rámci organizačních procesních opatření není prokázáno, že společný podíl PSK a PSK-B na trhu byl vyšší než toto číslo.

451 Rozdíl mezi tímto číslem a konstatováním Komise, pokud jde o společný podíl PSK a PSK-B na trhu, je dále dostatečně významný, aby mohl ovlivnit jejich zařazení do kategorie.

452 Na základě společného podílu PSK a PSK-B na trhu ve výši 3,35 % by totiž podle přístupu Komise musel být každé z obou institucí přisouzen podíl na trhu ve výši 1,675 %. Za tohoto předpokladu by jejich zařazení do čtvrté kategorie překročilo meze toho, co může být připuštěno z pohledu zásad proporcionality a rovného zacházení, a byla by jím dotčena soudržnost systému rozdělení do kategorií přijatého v projednávané věci Komisí. Podíl na trhu 1,675 % totiž odpovídá pouze přibližně 60 % orientační hodnoty 2,75 % stanovené pro čtvrtou kategorii a přibližně 25 % podílu na trhu 7 %, který podle Komise odůvodnil zařazení Erste a ÖVAG do třetí kategorie a stanovení dvakrát větší pokuty než pokuty přijaté pro PSK a PSK-B. Konečně zohlednění kumulovaného podílu PSK a PSK-B na trhu (3,35 %) mělo vyústit, podle systému přijatého Komisí, v zařazení do čtvrté kategorie, do které zařadila PSK a PSK-B samostatně. Se systémem přijatým v projednávané věci přitom není slučitelné, aby podniky, z nichž jeden má podíl na trhu dvakrát větší než druhý,

byly zařazeny do téže kategorie, „sběrnou kategorii" nepočítaje. Zajisté, jak poukazuje Komise, rozdíl mezi podílem na trhu 1,675 % a orientační hodnotou páté kategorie (méně než 1 %) je příliš velký, než aby PSK a PSK-B byly zařazeny do této kategorie. Je však nutno konstatovat, že Komise s přihlédnutím k údajům, na jejichž základě přistoupila k zařazení do kategorií, ve svém systému nebrala v úvahu podíly na trhu nacházející se mezi 1 a 2 %, ačkoliv to měla udělat, pokud se podíly PSK a PSK-B na trhu skutečně nacházely v tomto rozmezí.

453 Za těchto podmínek přísluší Soudu, aby stanovil v rámci výkonu soudního přezkumu v plné jurisdikci výchozí výši pokut, které mají být uloženy PSK a PSK-B.

454 V tomto ohledu je vhodné stanovit jednu výchozí výši pro PSK a PSK-B. I když je totiž pravda, že Komise určila samostatné výchozí výše, uložila nicméně při zohlednění spojení těchto dvou institucí, ke kterému došlo v roce 1998, jedinou pokutu bance PSK. Vzhledem k veškerým skutečnostem uvedeným ve spise, pokud jde o podíly PSK a PSK-B na trhu, zejména informacím poskytnutým v rámci organizačních procesních opatření, je vhodné přijmout výchozí výši 3,13 milionu eur odpovídající čtvrté kategorii.

Erste a seskupení spořitelen

455 Podle bodu 9 odůvodnění napadeného rozhodnutí Erste (po spojení s GiroCredit) a seskupení spořitelen měly podíl na trhu 30 %, zatímco podíl na trhu samotné Erste byl přibližně 7 %. Z bodů 519 a 522 odůvodnění napadeného rozhodnutí vyplývá, že Komise vypočítala dvě samostatné výchozí výše jednak pro zastřešující společnost (GiroCredit před spojením a Erste po spojení), které byly přisouzeny podíly na trhu

seskupení spořitelen, a jednak pro EÖ, co se týče období po spojení. Zvýšení z důvodu délky trvání protiprávního jednání bylo uplatněno na výchozí výši zastřešující společnosti pro celé dotyčné období (3 a půl roku) a na výchozí výši EÖ pro období po spojení (3 roky).

— Pokuta uložená zastřešující společnosti

456 Z úvah uvedených v bodech 377 a 378 výše vyplývá, že Komise neměla protiprávně za to, že podíl seskupení spořitelen na trhu zahrnuje podíl EÖ na trhu, který byl tudíž zohledněn jak pro stanovení výchozí výše seskupení spořitelen, tak pro stanovení její vlastní pokuty.

457 Co se týče žalobního důvodu, podle kterého podíl BA na trhu, který se blížil 12 až 13 %, byl omylem zahrnut do podílu 30 % přisouzenému napadeným rozhodnutím útvaru tvořenému zastřešující společností a spořitelnami, je nutno konstatovat, že po odečtení podílu BA na trhu zbývající podíl na trhu ve výši 17 až 18 % stále odůvodňuje zařazení do první kategorie vzhledem k tomu, že je jednoznačně bližší orientační hodnotě 22 % než orientační hodnotě 11 %, na niž se vztahuje druhá kategorie. Tudíž v rámci přezkumu legality rozhodnutí Komise k tomuto žalobnímu důvodu nelze přihlédnout vzhledem k tomu, že i za předpokladu, že by byl opodstatněný, nemohl by zpochybnit výrok napadeného rozhodnutí. Krom toho se v rámci výkonu soudního přezkumu v plné jurisdikci Soud domnívá, že zařazení Erste do první kategorie je za účelem dosažení pokuty o vhodné výši odůvodněné.

— Samostatná pokuta uložená EÖ

458 Žalobní důvod vycházející z nesprávnosti podílu na trhu ve výši 7 % přisouzeného EÖ napadeným rozhodnutí je irelevantní. Podle údajů poskytnutých Erste v její žalobě a v odpovědi na otázky Soudu byl totiž podíl na trhu EÖ 5,3 %, co se týče vkladů, 4,8 %, co se týče úvěrů podnikům, a 4,1 až 4,4 %, co se týče úvěrů jednotlivcům. I za předpokladu, že byla prokázána správnost těchto čísel, vyplývalo by z nich pouze to, že celkový podíl EÖ na trhu byl o málo nižší než 5 %, takže její zařazení do třetí kategorie s orientační hodnotou 5,5 % musí být v každém případě považováno za odůvodněné.

ÖVAG a seskupení lidových bank (věc T-271/02)

459 Aby prokázala omyl Komise, pokud jde o podíl na trhu přisouzený ÖVAG napadeným rozhodnutím, předložila ÖVAG tři dokumenty, a sice:

— tabulku týkající se let 1994 až 1998, podle které podíl na trhu seskupení lidových bank kolísal, z hlediska celkové bilance, od 4,31 do 4,45 %;

— tabulku podle všeho vypracovanou OeNB, která uvádí podíly na trhu rakouských bank v letech 1999 a 2000 a podle které podíl seskupení lidových bank na trhu byl 2,7 %, nebo i 2,8 %, aniž by nicméně upřesňovala, ve vztahu k jakému trhu byla tato čísla stanovena;

— diagram podle všeho vypracovaný OeNB, který uvádí podíly na trhu z hlediska celkové bilance, aniž by uváděl zohledněná období, podle něhož podíl na trhu přisouzený ÖVAG byl 4,38 %.

460 Je nutno konstatovat, že tyto dokumenty neodkazují na trhy operací s aktivy a pasivy s jednotlivci a podniky, vzhledem ke kterým Komise posoudila podíly na trhu adresátů napadeného rozhodnutí. Navíc druhý z uvedených dokumentů neodkazuje na období protiprávního jednání, zatímco čísla, která obsahuje se významně odlišují od čísel vyplývajících pro toto období z prvního dokumentu. Mimoto podíly na trhu uvedené v prvním a třetím z těchto dokumentů jsou bližší orientační hodnotě třetí kategorie (5,5 %) než orientační hodnotě čtvrté kategorie (2,75 %) jak z absolutního hlediska, tak z relativního hlediska.

461 Z toho vyplývá, že žalobní důvody uvedené ÖVAG se nemohou dotknout platnosti jejího zařazení do třetí kategorie. Krom toho v rámci výkonu soudního přezkumu v plné jurisdikci se Soud domnívá, že zařazení ÖVAG do třetí kategorie je za účelem dosažení pokuty o vhodné výši odůvodněné.

c) Závěr

462 Z toho vyplývá, že výchozí výše pokuty uložené PSK a PSK-B (věc T-263/02) musí být stanovena na 3,13 milionu eur, zatímco žalobní důvody týkající se určení podílů na trhu a stanovení výchozích výší vznesené Erste (věc T-264/02) a ÖVAG (věc T-271/02) musí být zamítnuty.

6. Závěr o zařazení do kategorií a stanovení výchozích výší pokut

463 Z předcházejícího vyplývá, že vyjma toho, co se týče PSK a PSK-B (věc T-263/02), nelze přihlédnout k žádnému z žalobních důvodů žalobkyň týkajících se rozdělení do kategorií a stanovení výchozích výší.

D – *K žalobním důvodům týkajícím se doby trvání protiprávního jednání (věci T-259/02, T-261/02 a T-263/02)*

a) Argumenty účastnic řízení

464 RZB, BAWAG a PSK jsou toho názoru, že zvýšení výchozí výše o 35 % z důvodů trvání dohod je přehnané. Odvolávají se na snížení četnosti kulatých stolů a intenzitu jednání ve vzájemné shodě mezi bankami v letech 1997 a 1998 a zdůrazňují, že zvýšení o 10 % za rok tvoří podle pokynů maximum, o něž může být výchozí výše zvýšena. BAWAG a PSK mimoto připomínají, že u protiprávních jednání s dobou trvání nižší než jeden rok není přípustné žádné zvýšení pokuty. Jsou toho názoru, že Komise tím, že uplatnila sazbu zvýšení 10 % za rok, protiprávně opomněla využít posuzovací pravomoc, kterou disponuje na základě pokynů.

b) Závěry Soudu

465 Článek 15 odst. 2 poslední pododstavec nařízení č. 17 stanoví vedle zohlednění závažnosti též zohlednění trvání daného protiprávního jednání pro stanovení výše pokuty. Z toho vyplývá, že dopad trvání protiprávního jednání na výchozí výši

pokuty musí být zpravidla významný. To brání tomu, aby vyjma zvláštních okolností bylo stanoveno čistě symbolické zvýšení výchozí výše z důvodu doby trvání protiprávního jednání. Jestliže dohoda mající protisoutěžní cíl není prováděna, je tak nicméně třeba brát v úvahu dobu trvání, během které tato dohoda existovala, to znamená období, které uplynulo mezi datem jejího uzavření a datem jejího ukončení (rozsudek FETTCSA, bod 167 výše, bod 280).

466 Teze žalobkyň, podle níž na základě pokynů nemůže být výchozí výše zvýšena o více než 10 % za rok z důvodu doby trvání protiprávního jednání, nemůže být přijata. Pokyny totiž stanoví takovou hranici pouze pro dlouhodobé protiprávní jednání, zatímco pro střednědobé protiprávní jednání (obecně od jednoho roku do pěti let) byla stanovena jediná nejvyšší hranice 50 % výchozí výše, což nevylučuje, že bude překročena sazba zvýšení 10 % za rok. Tudíž k tezi žalobkyň, podle které zvýšení odpovídající 10 % výchozí výše za rok musí být vyhrazeno pro mimořádné případy, nelze přihlédnout. Rovněž výtka, podle které Komise opomněla využít posuzovací pravomoci, kterou disponuje při stanovení dodatečné výše v rámci maximální hranice není opodstatněná.

467 Pokud jde o tvrzení, podle kterého protiprávní jednání vytýkané žalobkyním bylo co do intenzity sestupné, je namístě připomenout, že zvýšení pokuty v závislosti na době trvání není omezeno na předpoklad, že existuje přímý vztah mezi dobou trvání a větší škodou způsobenou cílům Společenství, na něž se vztahují pravidla hospodářské soutěže (rozsudek Soudu ze dne 12. července 2001, Tate & Lyle a další v. Komise, T-202/98, T-204/98 a T-207/98, Recueil, s. II-2035, bod 106; viz rovněž rozsudek Soudu ze dne 30. září 2003, Michelin v. Komise, T-203/01, Recueil, s. II-4071, bod 278).

468 Je tudíž namístě nepřihlédnout k žalobním důvodům týkajícím se zvýšení výchozí výše z důvodu doby trvání protiprávního jednání.

E – *K polehčujícím okolnostem*

1. Úvodní poznámky

469 Žalobkyně vytýkají Komisi, že opomněla vzít v úvahu polehčující okolnosti, kterých se dovolávaly během správního řízení.

470 Zaprvé, RZB (věc T-259/02), BAWAG (věc T-261/02), PSK (věc T-263/02), ÖVAG a NÖ-Hypo (věc T-271/02) uplatňují, že k protiprávnímu jednání došlo z nedbalosti, a nikoli úmyslně. Jak bylo konstatováno v bodech 201 až 211 výše, tento žalobní důvod není opodstatněný. Zadruhé, BAWAG, PSK a Erste (věc T-264/02) tvrdí, že dohody nebyly prováděny. V rozsahu, v němž jejich argumenty odkazují na protiprávní jednání jako celek, a nikoli na individuální jednání žalobkyň, byly přezkoumány v kontextu posouzení vnitřní závažnosti protiprávního jednání (viz body 289 až 295 výše). Zatřetí, stejně je tomu u argumentu vycházejícího z údajně okrajových účinků protiprávního jednání, dovolávaného jako polehčující okolnost ve věcech T-259/02, T-261/02 a T-263/02, který spadá do posouzení vnitřní závažnosti protiprávního jednání (viz body 231 až 233 výše).

471 Začtvrté, RZB, BAWAG, PSK, ÖVAG a NÖ-Hypo si stěžují na Komisi, že ponechala stranou jejich individuální roli v rámci kartelové dohody. Zapáté, několik bank se odvolává na okamžité ukončení protiprávního jednání po šetřeních. Zašesté, BAWAG, PSK a Erste tvrdí, že Komise měla zohlednit skutečnost, že existovala odůvodněná pochybnost o protiprávní povaze jednání bank. Zasedmé a v poslední řadě, Erste vytýká Komisi, že opomněla brát v úvahu z titulu polehčující okolnosti krizi bankovnictví v Rakousku.

472 Před přezkumem žalobních důvodů týkajících se různých okolností vypočtených výše je třeba připomenout, že Komise při stanovení výše pokut musí jednat v souladu s ustanoveními svých vlastních pokynů. Nicméně není v pokynech uvedeno, že Komise musí vždy samostatně brát v úvahu každou z polehčujících okolností vypočtených v bodě 3 těchto pokynů a není povinna automaticky přiznat dodatečné snížení z tohoto titulu, nebt přiměřená povaha případného snížení pokuty z titulu polehčujících okolností musí být posouzena z celkového hlediska při zohlednění všech relevantních okolností.

473 Přijetí pokynů totiž nezbavilo relevance judikaturu, podle které Komise disponuje posuzovací pravomocí, která jí umožňuje zohlednit nebo nezohlednit některé skutečnosti, když stanoví výši pokut, které hodlá uložit, zejména v závislosti na okolnostech projednávané věci (viz v tomto smyslu usnesení Soudního dvora ze dne 25. března 1996, SPO a další v. Komise, C-137/95 P, Recueil, s. I-1611, bod 54; rozsudky Soudního dvora Ferriere Nord v. Komise, bod 166 výše, body 32 a 33, a ze dne 15. října 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P až C-252/99 P a C-254/99 P, Recueil, s. I-8375, bod 465; viz rovněž v tomto smyslu rozsudek ze dne 14. května 1998, KNP BT v. Komise, bod 330 výše, bod 68). Při nedostatku závazného ustanovení v pokynech, co se týče polehčujících okolností, které mohou být brány v úvahu, je třeba mít za to, že Komise si ponechala určitý prostor, aby celkově posoudila význam možného snížení výše pokut z titulu polehčujících okolností.

2. K roli některých žalobkyň v rámci kulatých stolů (věci T-259/02, T-260/02, T-261/02, T-263/02 a T-271/02)

a) Argumenty účastnic řízení

474 RZB (věc T-259/02) jednak tvrdí, že dohody z hlavní části s jejími vlastními bankovními činnostmi nesouvisely, takže na nich neměla žádný vlastní zájem,

a jednak, že její přispění ke kulatým stolům se omezovalo na předávání informací ostatním bankám sektoru Raiffeisen a bylo minimální ve srovnání s přispěním ostatních bank, jejichž vlastní činnosti byly dotčeny dohodami. Domnívá se, že její postavení je srovnatelné s postavením „strážce kartelové dohody", to znamená podniku, jehož role se omezuje na dohled nad dodržováním kartelové dohody a na vykonávání takových aktů spoluúčasti, jako jsou předávání informací, koordinace a kontrola.

475 PSK (věc T-263/02) uplatňuje, že její role byla zanedbatelná z důvodu omezení, kterým podléhala její obchodní činnost, zatímco PSK-B měla mimořádně omezenou obchodní váhu, že se vůbec neúčastnily některých kulatých stolů a jejich účast na ostatních byla velmi slabá nebo pasivní. Odvolává se na sporadickou povahu účasti PSK-B na kulatých stolech (15 % z 335 kulatých stolů, u kterých byl poskytnut v příloze k oznámení námitek seznam účastníků) a vytýká Komisi, že opomněla samostatně posoudit individuální účast PSK a PSK-B, třebaže jim uložila samostatné pokuty.

476 ÖVAG a NÖ-Hypo (věc T-271/02) uplatňují, že musejí být kvalifikovány jako „následovníci". Znovu se odvolávají na existenci „úzkého kruhu bank" (viz bod 145 výše), v rámci kterého se největší banky dohadovaly na společném postupu před kulatými stoly a přijímaly rozhodnutí, kterým se ostatní členové kartelové dohody (jako ÖVAG a NÖ-Hypo) mohly pouze podřídit, aniž mohly ovlivnit jejich obsah.

477 BA-CA (věc T-260/02) tvrdí, aniž by se výslovně dovolávala polehčujících okolností, že její vlastní jednání nebylo v souladu s dohodami a že neexistovala žádná příčinná souvislost mezi dohodami a její vlastní politikou v oblasti úrokových sazeb. BAWAG (věc T-261/02) se odvolává na svou roli „volného elektronu", jehož systematické nedodržování dohod citelně rušilo práci kulatých stolů a vedlo k protiopatřením a kritikám ze strany ostatních bank. Odůvodňuje svou účast na kulatých stolech nezbytností nezůstat stranou mnoha konzultací slučitelných s právem hospodářské soutěže, které se odehrávaly v tomto rámci.

478 Komise se odvolává na svou posuzovací pravomoc z hlediska zohlednění polehčujících okolností a domnívá se, že nebylo namístě brát v úvahu rozdělení rolí v rámci kartelové dohody vzhledem k tomu, že všichni účastníci měli z dohod a výměny informací prospěch ve stejném rozsahu, a vzhledem k tomu, že účast všech bank měla zásadní význam pro zaručení fungování kartelové dohody.

479 Co se týče RZB, PSK a PSK-B Komise upozorňuje, že jejich role během kulatých stolů nebyla pasivní nebo nevýznamná. Ve věci T-271/02 Komise nezpochybňuje existenci „úzkého kruhu" uplatňovaného ÖVAG a NÖ-Hypo, ale uplatňuje, že tato dílčí jednání ve vzájemné shodě mezi členskými stranami kartelové dohody byla pouze přípravná. Zdůrazňuje aktivní účast ÖVAG a NÖ-Hypo na jednáních ve vzájemné shodě v rámci nejvýznamnějších kulatých stolů a význam této účasti pro fungování kartelové dohody.

480 Podle Komise BAWAG neprokázala, že byla přinucena k účasti na protiprávním jednání proti své vůli a v každém případě její jednání nemohlo neutralizovat velkou část protisoutěžních účinků dohod uzavřených ostatními bankami vzhledem k tomu, že její podíl na trhu byl pouze 5 %.

b) Závěry Soudu

K pasivnímu nebo následovnickému jednání (věci T-259/02, T-263/02 a T-271/02)

481 Podle bodu 3 první odrážky pokynů „výlučně pasivní nebo následovnická" role podniku při protiprávním jednání může, pokud je prokázána, založit polehčující okolnost.

482 V tomto ohledu zaprvé vyplývá z judikatury, že v rámci skutečností, které mohou odhalit pasivní roli podniku v kartelové dohodě, lze zohlednit výrazně sporadičtější účast na setkáních ve srovnání s ostatními účastníky kartelové dohody (rozsudek Soudu ze dne 14. května 1998, BPB de Eendracht v. Komise, T-311/94, Recueil, s. II-1129, bod 343; rozsudky Cheil Jedang v. Komise, bod 391 výše, bod 168 a Tokai I, bod 331 výše, bod 331).

483 Avšak je to právě z důvodu jejich časté účasti na kulatých stolech, které považovala za nejvýznamnější, že Komise zvolila adresáty napadeného rozhodnutí (viz bod 470 odůvodnění), a ze soupisů účasti různých bank na těchto kulatých stolech, předložených Komisí, vyplývá, že RZB, PSK a ÖVAG se účastnily přibližně 70 % setkání kulatých stolů (jejichž celkový počet byl 126), PSK-B 30 % a NÖ-Hypo přibližně 40 %, což nemůže být kvalifikováno jako sporadické (viz bod 146 výše). Skutečnost, že PSK-B se účastnila méně často jiných kulatých stolů, neodůvodňuje žádný jiný závěr.

484 Co se týče výtky ÖVAG a NÖ-Hypo vycházející z popření role „úzkého kruhu bank", který podle nich řídil kartelovou dohodu, je namístě připomenout, že Komise neignorovala existenci předběžných konzultací mezi velkými bankami a že se nezdá, že přijetím jejího rozhodnutí přisoudit jiným kulatým stolům rozhodující význam pro posouzení příslušné role členů kartelové dohody byla porušena procesní pravidla nebo pravidla týkající se odůvodnění. ÖVAG a NÖ-Hypo rovněž neprokázaly, že se Komise dopustila skutkových nesprávností nebo zneužila pravomoci nebo se dopustila zjevně nesprávného posouzení skutkového stavu tím, že rozhodla, že se bude držet jen „institucionalizovaných" setkání různých kulatých stolů „Lombardské sítě" (viz body 144 a 145 výše).

485 Co se zadruhé týče jednání bank během setkání, RZB, PSK, ÖVAG a NÖ-Hypo neuvádějí zvláštní okolnosti ani takové důkazy jako prohlášení ostatních členů kartelové dohody, které by mohly prokázat, že jejich vystupování během předmětných setkání by svou čistě pasivní nebo následovnickou povahou bylo významně odlišné od vystupování ostatních bank.

486 Navíc, jakmile se podnik účastnil, i když zde nehrál aktivní roli, jednoho nebo několika setkání majících protisoutěžní cíl, musí být považován za účastnící se kartelové dohody, ledaže by prokázal, že se otevřeně distancoval od protiprávní kartelové dohody (viz rozsudek Soudu ze dne 15. března 2000, Cimenteries CBR a další v. Komise, T-25/95, T-26/95, T-30/95 až T-32/95, T-34/95 až T-39/95, T-42/95 až T-46/95, T-48/95, T-50/95 až T-65/95, T-68/95 až T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 a T-104/95, Recueil, s. II-491, dále jen „rozsudek Cement", bod 3199 a uvedená judikatura). Svojí účastí na setkáních se totiž žalobkyně účastnily dohody narušující hospodářskou soutěž, nebo alespoň vyvolaly u ostatních účastníků představu své účasti (rozsudek Soudu ze dne 8. července 2004, Dalmine v. Komise, T-50/00, Sb. rozh. s. II-2395, bod 296).

487 Je namístě dodat, že napadené rozhodnutí uznává v bodech 539 až 541 odůvodnění existenci některých rozdílů mezi rolemi hranými různými bankami v rámci kulatých stolů, a zejména významnější rolí velkých bank nebo i bankovních seskupení, jak co se týče pozvání na kulaté stoly, tak i pokud jde o průběh setkání. Nicméně poukazuje na to, že v rozsahu, v němž role různých bank nebo různých bankovních skupin je v souladu s jejich postavením na trhu, rozlišení, které je nutné učinit již bylo bráno v úvahu v rámci rozdělení bank do různých kategorií. Žalobkyně neprokázaly, že Komise se dopustila zjevně nesprávného posouzení tím, že považovala toto rozlišení za dostatečné pro zachycení role jednotlivých bank v rámci kartelové dohody (viz analogicky rozsudek FETTCSA, bod 167 výše, bod 293) a Soud se domnívá, že rovněž není namístě se od něj odchýlit v rámci výkonu soudního přezkumu v plné jurisdikci.

488 Toto rozlišení rovněž stačí k tomu, aby byla zohledněna údajná absence vlastního zájmu se zřetelem k dohodám týkajícím se bankovních činností, které samy nevykonávaly, dovolávaných RZB a PSK. Co se totiž týče RZB, posouzení její role v rámci kartelové dohody nemůže být odděleno od její role zastřešující společnosti a žalobní důvody týkající se zohlednění této role byly zamítnuty v bodech 367 až 407 výše. Co se týče PSK a PSK-B, je třeba poukázat na to, že okolnosti, kterých se PSK dovolává v tomto kontextu, byly zohledněny v rámci zařazení do kategorií (viz body 445 až 454 výše), což stačí, aby byla náležitě zohledněna role PSK a PSK-B v rámci kartelové dohody.

489 Konečně, pro posouzení pasivní nebo následovnické role žalobkyň není relevantní, zda adresáti napadeného rozhodnutí měly z dohod prospěch. Na jedné straně může následovník rovněž mít prospěch z účinků kartelové dohody. Na druhé straně skutečnost, že nemá prospěch z protiprávního jednání, nemůže, bez rizika, že uložená pokuta ztratí svoji odrazující povahu, zakládat polehčující okolnost (viz v tomto smyslu rozsudek FETTCSA, bod 167 výše, body 340 až 342 a uvedená judikatura a rozsudek Tokai I, bod 331 výše, bod 347).

K roli BA-CA (věc T-260/02) a BAWAG (věc T-261/02)

490 Podle bodu 3 druhé odrážky pokynů „praktické neprovádění dohod nebo ujednání o protiprávním jednání“ může rovněž zakládat polehčující okolnost. Nicméně skutečnost, že se podnik, jehož účast na konzultacích s jeho soutěžiteli je prokázána, na trhu nechoval v souladu s tím, na čem se dohodl se svými soutěžiteli, nepředstavuje nutně skutečnost, ke které by se při stanovování výše ukládané pokuty mělo přihlížet jako k polehčující okolnosti.

491 Podnik, který navzdory konzultacím se svými soutěžiteli nadále sleduje víceméně nezávislou politiku na trhu, se totiž může pouze pokoušet využít kartelovou dohodu ve svůj prospěch (rozsudky ze dne 14. května 1998, SCA Holding v. Komise, bod 324 výše, bod 142, a Cascades v. Komise, bod 262 výše, bod 230) a podnik, který se nedistancuje od výsledků setkání, kterého se účastnil, si v zásadě nese svou plnou odpovědnost z důvodu své účasti na kartelové dohodě (rozsudek Cement, bod 486 výše, bod 1389). Komise tudíž je povinna uznat existenci polehčující okolnosti z důvodu neprovádění kartelové dohody pouze tehdy, když podnik, který se dovolává této okolnosti, může prokázat, že se provedení této kartelové dohody bránil tak jednoznačně a důrazně, že tím bylo narušeno samo její fungování, a že s dohodou ani zdánlivě nesouhlasil, a nepodněcoval tak jiné podniky k jejímu provedení. Pro podniky by bylo skutečně příliš jednoduché minimalizovat riziko, že budou muset zaplatit značnou pokutu, kdyby mohly nejprve čerpat výhody z protiprávní kartelové dohody a poté mít nárok na snížení pokuty z důvodu, že při uskutečnění protiprávního jednání hrály pouze omezenou roli, ačkoliv jejich jednání podnítilo ostatní podniky k tomu, aby ve větší míře jednaly způsobem poškozujícím hospodářskou soutěž (rozsudek Mannesmannröhren-Werke v. Komise, bod 224 výše, body 277 až 279).

492 Co se týče BA-CA, ze spisu nevyplývá, že se otevřeně bránila uzavření dohod nebo jejich provádění. Omezuje se totiž na to, že se odvolává na absenci vlivu rozhodnutí přijatých během některých kulatých stolů na jí nebo dřívější CA skutečně uplatňované úrokové sazby. Tato okolnost nemůže být za účelem snížení pokuty uložené BA-CA zohledněna.

493 Co se týče BAWAG, výňatky ze správního spisu Komise, které předložila v příloze své žaloby, nepůsobí jednotným dojmem, pokud jde o její jednání. Tak z nich vyplývá, že BAWAG vícekrát jednostranně nabídla zákazníkům lepší podmínky, než podmínky dohodnuté mezi bankami, někdy tím překvapila své soutěžitele nebo se chovala jinak, než uvedla během kulatého stolu, někdy poté, co oznámila svůj záměr nedodržovat dohody. Nicméně při jedné z těchto příležitostí se CA a Erste chovaly stejně jako BAWAG, která tedy nebyla jediným členem kartelové dohody, který se příležitostně choval samostatně. Existují rovněž příklady setkání, kde BAWAG projevila svůj nesouhlas, přinejmenším částečný nebo nesouhlas s daty provádění

dohodnutých podmínek. Její jednání někdy přinutilo ostatní banky přizpůsobit se nebo zkoumat, zda mohou provádět dohodu nezávisle na jednání BAWAG; v tomto ohledu byla kritizována, když ostatní banky prohlásily, že jejich důvěra v BAWAG je otřesena a zvažovalo se její vyloučení z některých kulatých stolů. Nicméně z protokolu dovolávaného samotnou BAWAG v jiném kontextu, uvedeném v bodě 294 výše, vyplývá, že BAWAG napomenula některá ze svých obchodních zastoupení, která nedodržovala dohody.

494 Tyto dokumenty ukazují, že BAWAG někdy výslovně odmítla účastnit se dohod, že při některých příležitostech využívala kartelovou dohodu ve svůj prospěch, zatímco při jiných příležitostech dodržovala uzavřené dohody. Přes její omezený podíl na trhu není vyloučené, že její jednání mimoto mohlo v některých okamžicích narušit provádění dohod ostatními bankami. S ohledem na nejednoznačnou povahu jednání BAWAG není nicméně prokázáno, že Komise se dopustila zjevného nesprávného posouzení tím, že odmítla uznat, co se BAWAG týče, polehčující okolnost. Soud se při výkonu svého soudního přezkumu v plné jurisdikci domnívá, že z tohoto důvodu rovněž není namístě snížit pokutu.

3. K ukončení protiprávního jednání (věci T-259/02, T-261/02, T-263/02, T-264/02 a T-271/02)

a) Argumenty účastnic řízení

495 RZB, BAWAG, PSK, Erste, ÖVAG a NÖ-Hypo vytýkají Komisi, že nedodržela pokyny tím, že odmítla brát v úvahu skutečnost, že banky ukončily kulaté stoly ihned po šetřeních. Jsou toho názoru, že Komise se nemůže dovolávat v projednávané věci

„obecně známé“ povahy dotčeného protiprávního jednání, aby odmítla zohlednit tuto skutečnost jako polehčující okolnost ve smyslu pokynů. ÖVAG a NÖ-Hypo v tomto ohledu zdůrazňují, že si nebyly vědomy, že porušují čl. 81 odst. 1 ES. Dodávají, že Komise porušila povinnost odůvodnění, protože z napadeného rozhodnutí nevyplývají „zvláštní okolnosti“, které brání tomu, aby okamžité ukončení protiprávního jednání bylo považováno za polehčující okolnost.

496 Komise uvádí, že to, že ukončení protiprávního jednání vždy představuje polehčující okolnost a jeho pokračování okolnost přitěžující neplatí automaticky. V projednávané věci je toho názoru, že vzhledem k po dlouhá léta „obecně známé“ povaze protiprávního jednání, nemůže být jeho předpokládané ukončení po šetřeních, ke kterým Komise přistoupila, považováno za polehčující okolnost ve smyslu pokynů

b) Závěry Soudu

497 Podle bodu 3 třetí odrážky pokynů „ukončení protiprávního jednání, jakmile Komise zasáhla (zejména při provádění kontrol)“ patří mezi polehčující okolnosti. Nicméně snížení pokuty z důvodu ukončení protiprávního jednání, jakmile Komise zasáhla, nemůže být automatické, ale závisí na posouzení okolností konkrétního případu Komisí v rámci její posuzovací pravomoci. V tomto ohledu uplatnění tohoto ustanovení pokynů ve prospěch podniku je zvláště přiměřené v situaci, kdy protisoutěžní povaha dotčeného jednání není zjevná. Naopak jeho použití je méně žádoucí v situaci, kdy je povaha tohoto jednání jasně protisoutěžní, pokud je ovšem prokázáno (rozsudek Mannesmanröhren-Werke v. Komise, bod 224 výše, bod 281, a rozsudek Soudu ze dne 15. června 2005, Tokai Carbon a další v. Komise, T-71/03, T-74/03, T-87/03 a T-91/03, nezveřejněný ve Sbírce rozhodnutí, Sb. rozh. s. II-10*, body 292 a 294).

498 I když totiž Komise považovala v minulosti dobrovolné ukončení protiprávního jednání za polehčující okolnost, může brát na základě svých pokynů v úvahu skutečnost, že zjevná, velmi závažná protiprávní jednání jsou stále relativně častá, i když jejich protiprávnost byla prokázána od počátku politiky hospodářské soutěže Společenství, a tudíž se může domnívat, že je namístě upustit od této velkorysé praxe a již neodměňovat ukončení takového protiprávního jednání snížením pokuty (viz analogicky rozsudek MDF, bod 213 výše, body 108 a 109).

499 Za těchto podmínek závisí přiměřená povaha snížení pokuty z důvodu ukončení protiprávního jednání na otázce, zda banky mohly důvodně pochybovat o protiprávní povaze svého jednání, která bude dále přezkoumána v bodech 500 a následujících. Z výše uvedeného mimoto vyplývá, že odkaz v bodě 529 odůvodnění napadeného rozhodnutí na veřejnosti obecně známé protiprávní jednání představuje dostatečné odůvodnění volby Komise.

4. K existenci odůvodněné pochybnosti, pokud jde o to, zda omezující jednání nutně znamená protiprávní jednání

a) Argumenty účastnic řízení

500 BAWAG (věc T-261/02), PSK (věc T-263/02) a Erste (věc T-264/02) jsou toho názoru, že Komise měla zohlednit z titulu polehčující okolnosti existenci odůvodněných pochybností bank o tom, zda jejich jednání nutně znamená protiprávní jednání. Zaprvé se odvolávají na určité skutečnosti, které ony samy uvedly, ale uvedly je rovněž jiné žalobkyně, aby zpochybnily kvalifikaci protiprávního jednání jako „velmi závažného". Vzhledem k tomu, že tyto skutečnosti nemohou zmírnit vlastní závažnost protiprávního jednání (viz body 252 až 263 výše), je třeba ještě přezkoumat v tomto stadiu, zda se dotýkají trestnosti individuálního jednání žalobkyň, které se jich dovolávají. Argumenty žalobkyň se v tomto ohledu týkají

zejména historického kontextu kartelové dohody a role hrané vnitrostátními orgány, skutečnosti, že rakouské právo během dotyčného období nezakazovalo kartelové dohody „vyplývající z jednání" (Verhaltenskartelle), to znamená nezávazné dohody, a že stanovilo sektorovou výjimku z práva kartelových dohod ve prospěch úvěrových institucí, toho, že kartelová dohoda nebyla tajná a že Rakouská republika přistoupila k Evropské unii teprve nedávno.

501 Zadruhé, BAWAG, PSK a Erste se odvolávají na rozhodovací praxi Komise, která podle nich nebyla jasná, co se týče úvěrových institucí a zejména dohod v oblasti úrokových sazeb.

502 Erste mimoto uplatňuje, že banky měly důvodné pochybnosti, pokud jde o přeshraniční povahu svého jednání. Přistupuje k podrobné analýze skutečností, z nichž Komise vyvodila v bodech 30 až 50 odůvodnění napadeného rozhodnutí, že si banky byly vědomy protiprávnosti svého jednání za tím účelem, aby tvrdila, že tyto skutečnosti neprokazují, že banky si byly vědomy možnosti protiprávního jednání po celé dotyčné období nebo co se týče všech setkání, když pochybnosti existovaly pouze u kulatých stolů týkajících se přeshraničních operací nebo ke konci dotyčného období.

b) Závěry Soudu

503 Na rozdíl od pravidel, která se uplatňují, jedná-li o určení, zda protiprávní jednání bylo spácháno úmyslně (viz body 205 až 211 výše), je v tomto kontextu relevantní to, zda žalobkyně měly vědět, že porušují článek 81 ES, a nikoli pouze o skutečnostech naplňujících znaky tohoto protiprávního jednání.

504 Je namístě uznat, že situace, v níž tkví původ této věci je zvláštní z důvodu historického kontextu a zákonného původu kulatých stolů. Nicméně úvěrovým institucím, jako jsou žalobkyně, které disponují značnými prostředky, příslušelo připravit se na právní důsledky přistoupení Rakouské republiky k Evropské unii, kterými nemohly být překvapeny. Zejména žalobkyním příslušelo informovat se včas o obsahu pravidel hospodářské soutěže práva Společenství (nebo i práva EHP), která se na ně budou uplatňovat, a o tom, co nového přinesou vzhledem k rakouskému právu. Případná přípustnost dohod ve vnitrostátním právu tedy nestačí sama o sobě, aby ponechala místo pro důvodnou pochybnost, pokud jde o protiprávní povahu jejich jednání z hlediska práva Společenství.

505 Co se týče účasti některých veřejných orgánů (OeNB, ministerstva financí a Wirtschaftskammer) na setkáních, skutečnosti uvedené žalobkyněmi nestačí pro založení důvodné pochybnosti, pokud jde o protiprávní povahu kulatých stolů z hlediska práva hospodářské soutěže Společenství. Jestliže není vyloučeno, že za určitých okolností vnitrostátní právní rámec nebo jednání vnitrostátních orgánů mohou být považovány za polehčující okolnosti (viz analogicky rozsudek CIF, bod 258 výše, bod 57), povolení nebo tolerování protiprávního jednání ze strany rakouských orgánů nemůže být z tohoto titulu v projednávané věci zohledněno, s ohledem zejména na prostředky, kterými disponují banky, aby si opatřily přesné a správné právní informace.

506 Teze, podle které se žalobkyně mohly důvodně domnívat, že jejich dohody byly přípustné, protože kartelová dohoda nebyla tajná, nemůže být přijata. Novinové články, o které se BA-CA a Erste opírají, totiž zajisté prokazují, že „Lombardský klub", a v menší míře některé jiné kulaté stoly, byly známy zúčastněným kruhům a že skutečnost, že existovaly konzultace o úrokových sazbách nebyla tajemstvím. To

nicméně nestačí, aby bylo prokázáno, že kartelová dohoda byla veřejně známa v celém svém rozsahu. RZB a BA-CA, které zpochybňují legalitu zveřejnění napadeného rozhodnutí, ostatně potvrdily ve svých odpovědích na otázky Soudu, že podrobnosti obsahu rozhovorů v rámci kulatých stolů nebyly veřejně známy.

507 Rovněž se banky mylně odvolávají na údajnou právní nejistotu, pokud jde o použitelnost článku 81 ES na dohody o bankovních úrocích, která může vyvolat důvodné pochybnosti, pokud jde o protiprávní povahu jejich jednání. I za předpokladu, že otázka stanoviska Komise v ohledu podobných dohod byla v 80. letech nejasná, totiž tisková zpráva člena Komise pověřeného hospodářskou soutěží ze dne 16. listopadu 1989 (uvedená v poznámce pod čarou 425 napadeného rozhodnutí) jasně uvádí, že podle Komise dohody v oblasti bankovních úroků „omezují hospodářskou soutěž stejně jako cenové kartelové dohody" a „musí jim být zamezeno nebo od nich upuštěno". V okamžiku přistoupení Rakouské republiky k Evropské unii tak v tomto ohledu nepřetrvávala žádná nejistota.

508 BAWAG a PSK nemohou zpochybňovat relevanci tohoto zaujetí stanoviska z důvodů, že nemá závazné právní účinky a že se nezabývá výslovně některými právními aspekty uplatnění článku 81 ES, zejména citelnými účinky podobných dohod na hospodářskou soutěž, ovlivněním mezistátního obchodu a možností získat výjimku. V aktech, na které odkazují žalobkyně, aby prokázaly existenci právní nejistoty s ohledem na dohody o úrocích, si totiž Komise vyhradila své stanovisko s ohledem na takové dohody, třebaže se nejedná o právně závazné akty, ve kterých by nepřipustila uplatnění článku 81 ES. Navíc otázky, které se vztahují k citelným účinkům na hospodářskou soutěž a ovlivnění obchodu mezi členskými státy se netýkají specificky dohod o úrocích, zatímco otázka, zda je možná výjimka, mohla být objasněna prostřednictvím oznámení. Krom toho skutečnost, že napadené rozhodnutí je první, kterým Komise uložila pokutu za dohody v oblasti úrokových sazeb nemůže být kvalifikována sama o sobě jako polehčující okolnost.

509 Konečně případné pochybnosti žalobkyň, pokud jde o přeshraniční povahu dohod, nemohou být v projednávané věci kvalifikovány jako důvodné.

5. Ke krizi bankovního sektoru (věc T-264/02)

510 Co se konečně týče strukturální krize bankovního sektoru v Rakousku dovolávané Erste, je třeba připomenout, že Komise není povinna považovat za polehčující okolnost špatné finanční zdraví dotčeného sektoru (rozsudek Soudu ze dne 20. března 2002, Lögstör Rör v. Komise T-16/99, Recueil, s. II-1633, body 319 a 320). To, že Komise brala v úvahu v těchto předcházejících věcech hospodářskou situaci sektoru jako polehčující okolnost, ještě neznamená, že musí nezbytně pokračovat v dodržování této praxe (rozsudek ICI v. Komise, bod 196 výše, bod 372). Obecně totiž vznikají kartely v okamžiku, kdy v sektoru dojde k obtížím.

6. Závěr

511 Z předcházejícího vyplývá, že žalobní důvody žalobkyň týkající se posouzení polehčujících okolností Komisí nejsou opodstatněné.

F – *K žalobním důvodům vycházejícím z nedodržení sdělení o spolupráci*

1. Napadené rozhodnutí

512 Komise posoudila spolupráci bank s ohledem na bod D sdělení o spolupráci. Přiznala jim snížení jejich pokut o 10 % v souladu s bodem D 2 druhou odrážkou

z důvodu, že nezpochybňovaly věcnou správnost skutkového stavu uvedeného v oznámení námitek (napadené rozhodnutí, bod 558 a 559 odůvodnění). Naproti tomu jim odmítla přiznat snížení na základě bodu D 2 první odrážky, podle kterého může být pokuta snížena, pokud „před odesláním oznámení námitek podnik poskytne Komisi informace, dokumenty nebo jiné důkazy, které přispívají k potvrzení existence spáchaného protiprávního jednání".

513 Co se týče odpovědí na žádosti o informace, Komise se domnívala, že ani oznámení dat konání kulatých stolů a jejich účastníků, ani poskytnutí dokumentů týkajících se kulatých stolů nebyla dobrovolná, a nemohou tedy být kvalifikována jako spolupráce. Pokud jde o odpovědi na otázky týkající se rozsahu tajně smluvených setkání, Komise tvrdí, že rozhodnutí je založeno pouze na dokumentech, které již byly k dispozici, takže tyto odpovědi nepřinesly žádnou přidanou hodnotu (napadené rozhodnutí, body 545 a 546 odůvodnění).

514 Co se týče společného vylíčení skutkového stavu předloženého bankami, má za to, že nepřineslo žádnou přidanou hodnotu v porovnání s tím, co bylo legálně požadováno. Uznává, že společné vylíčení skutkového stavu překračuje požadované informace tím, že popisuje do podrobností historický kontext sítě, a tím, že shrnuje obsah různých kulatých stolů. Nicméně podle ní tento výklad nesloužil k upřesnění skutkového stavu, ale spíše na obranu bank tím, že zlehčoval závažnost skutečností, zejména opomenutím uvést přesné úrokové sazby nebo provize, přikrášlováním reality při popisu některých kulatých stolů, představením různých kulatých stolů izolovaně a popíráním řídicí funkce vykonávané „Lombardským klubem".

515 Pokud jde o dokumenty poskytnuté spolu se společným vylíčením skutkového stavu, Komise poukazuje na to, že banky nebyly schopny na její žádost určit ty, které obsahují nové skutečnosti v porovnání se skutečnostmi uvedenými v dokumentech shromážděných při šetřeních nebo těch, které musely být předloženy v důsledku

žádostí o informace, a činí závěr, že tyto dokumenty, i když jich bylo mnoho a byly seřazeny podle časového pořádku, nepřinesly žádnou přidanou hodnotu. Mimoto vytýká bankám, že nepředaly všechny požadované dokumenty. Odkazuje v tomto ohledu na zprávu zvanou „z kulatého stolu v Halle" ze dne 25. května 1998, kterou obdržela v lednu roku 2001 od neznámého informátora, a na zprávy předložené s odpovědí na doplňující oznámení námitek (napadené rozhodnutí, body 547 až 557 odůvodnění).

2. Argumenty účastnic řízení

516 S výjimkou RLB (věc T-262/02) všechny žalobkyně uplatňují, že Komise protiprávně opomněla zohlednit jako dobrovolnou spolupráci vedoucí ke snížení výše pokuty mezi 10 a 50 % na základě bodu D 2 první odrážky sdělení o spolupráci zejména odpovědi na žádosti o informace, které jim byly určeny a předložení dokumentů, které k nim byly přiloženy, jakož i společné vylíčení skutkového stavu a předložení dokumentů k němu přiložených.

517 Ve věci T-259/02 se RZB, která je toho názoru, že její spolupráce musí být pokládána za spontánní spolupráci na základě bodů B nebo C sdělení o spolupráci, odvolává na své doznání protisoutěžního cíle protiprávního jednání. Ve věci T-260/02 BA-CA vytýká Komisi, že nevzala v úvahu 33 složek s dodatečnými dokumenty obsahujících více než 10 000 stran, které předložila v dubnu roku 1999, jakož i dodatečné informace, které poskytla ve své odpovědi na oznámení námitek.

518 Žalobkyně vytýkají Komisi, že vyžadovala, aby spolupráce přinesla „přidanou hodnotu", aby mohla být zohledněna. Jsou toho názoru, že se jedná o protiprávní retroaktivní uplatnění oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů (Úř. věst. 2002, C 45, s. 3; Zvl. vyd. 08/02, s. 155).

519 Žalobkyně tvrdí, že jejich spolupráce prostřednictvím odpovědí na žádosti o informace a předložení společného vylíčení skutkového stavu byla dobrovolná vzhledem k tomu, že dalece překročila to, co Komise mohla požadovat na základě článku 11 nařízení č. 17, a v že v každém případě podstatně ulehčila práci Komise.

520 Co se týče odpovědí na žádosti o informace, žalobkyně uplatňují, že Komise jim pokládala nepřípustné otázky s ohledem na jejich práva obhajoby, na které nebyly povinny odpovídat. Tvrdí, s výjimkou RZB (věc T-259/02), že tomu tak je v případě otázek vztahujících se na:

— předložení vnitřních dokumentů (zpráv, protokolů atd.) týkajících se konkrétních setkání,

— nebo, v rozsahu v němž takové písemnosti neexistovaly, popis obsahu uvedených setkání.

Mimoto považují za nepřípustné „všepostihující" otázky, jejichž cílem bylo, aby:

— uvedly data (včetně dat konání prvního a posledního setkání) a účastníky (jména, instituce, funkce) mnoha kulatých stolů jmenovitě určených, jakož i „případných jiných kulatých stolů scházejících se pravidelně" a všech kulatých stolů Länder (spolkových zemí) nebo regionálních (samostatně pro každou spolkovou zemi),

— poskytly Komisi všechny protokoly, zprávy, korespondenci nebo jiné písemnosti – oficiální nebo neoficiální – (v rozsahu, v němž již nebyly vyžadovány v rámci šetření), které odkazují na setkání, rozhovory nebo jiné kontakty každé banky s jinými rakouskými úvěrovými institucemi v rámci kulatých stolů, na něž se vztahuje předcházející otázka (ať už tyto písemnosti byly sepsány před takovými kontakty, během nich, nebo po nich).

521 Podle bank jejich odpovědi na tyto nepřípustné otázky a předložení požadovaných dokumentů musí být kvalifikovány jako dobrovolná spolupráce. BA-CA (věc T-260/02) tvrdí, že to platí rovněž pro všechny odpovědi na žádost o informace, protože odpovědi na přípustné otázky jsou úzce spojeny s odpověďmi na nepřípustné otázky. RZB mimoto uplatňuje, že všechny odpovědi bank musí být kvalifikovány jako dobrovolné vzhledem k tomu, že Komise nepřijala rozhodnutí na základě čl. 11 odst. 5 nařízení č. 17.

522 Pokud jde o společné vylíčení skutkového stavu, žalobkyně tvrdí, že informace, které obsahovalo a dokumenty, kterými bylo prováženo, dalece překračovaly informace a písemnosti, na něž se vztahovaly žádosti o informace.

523 Žalobkyně zdůrazňují užitečnost své spolupráce pro šetření Komise. Tvrdí, že odpovědi na nepřípustné otázky a společné vylíčení skutkového stavu přinesly nové skutečnosti tím, že informovaly Komisi o několika kulatých stolech, o jejichž existenci navzdory šetření nevěděla. V replice několik z nich poskytlo seznam 36 dokumentů uvedených v napadeném rozhodnutí a předložených podle nich poprvé se společným vylíčením skutkového stavu.

524 V každém případě uplatňují, že i nezávisle na podobné nové skutečnosti jejich spolupráce podstatně ulehčila práci Komise. Na jedné straně se odvolávají na podrobnou povahu odpovědí na žádosti o informace. Na druhé straně, co se týče společného vylíčení skutkového stavu, uplatňují, že bez této uspořádané prezentace všech skutečností a písemností, dosažené s velkými výdaji a úsilím a předané Komisi krátce po začátku šetření, by bylo pro Komisi velice těžké pochopit vztahy mezi samostatnými informacemi a dokumenty pocházejícími od jednotlivých bank. Poukazují na to, přičemž odkazují na to, že Komise použila mnohokrát popis kulatých stolů uvedený v tomto vylíčení a dokumentech, které k němu byly přiloženy, zejména co se týče skutečností, o kterých nevěděla na základě šetření a odpovědí na žádosti o informace. Žalobkyně zpochybňují tezi Komise, podle které cílem společného vylíčení skutkového stavu bylo jej přikrášlovat. Jsou toho názoru, že opomenutí předložit zprávu z jediného místního setkání, kterého se mnohé z nich neúčastnily a o jehož existenci ani nevěděly, nemůže ovlivnit užitečnost společného vylíčení skutkového stavu a že dokumenty předložené v odpověď na doplňující oznámení námitek nebyly relevantní.

525 BAWAG a PSK (věci T-261/02 a T-263/02) jsou mimoto toho názoru, že snížení o 10 % přiznané z důvodu nezpochybňování skutkového stavu je s ohledem na rozhodovací praxi Komise příliš malé.

526 Komise hlavně uplatňuje, že informace a dokumenty poskytnuté žalobkyněmi, jak v jejich odpovědích na žádosti o informace, tak v rámci společného výkladu skutkového stavu, nepřinesly přidanou hodnotu vzhledem k tomu, co banky měly povinnost jí poskytnout v souladu s článkem 11 nařízení č. 17. Tvrdí, že i za předpokladu, že by část otázek položených v rámci žádostí o informace překročila to, co měla právo od bank požadovat, nemělo by to žádný dopad, protože napadené rozhodnutí se opíralo výhradně o existující dokumenty.

3. Závěry Soudu

a) Úvodní úvahy

527 Úvodem je třeba odmítnout tezi uvedenou RZB, podle které její spolupráce musí být posouzena z hlediska bodů B nebo C sdělení o spolupráci.

528 Vzhledem k tomu, že totiž tato spolupráce nastala po šetření Komise, bod B sdělení o spolupráci, který se vztahuje na případ, kdy podnik oznámil tajnou kartelovou dohodu Komisi před tím, než Komise provedla šetření, není použitelný. Pokud jde o bod C, který se vztahuje na situaci, ve které podnik „oznámí tajnou kartelovou dohodu poté, co Komise na základě rozhodnutí provedla šetření u podniků, které se účastnily kartelové dohody, aniž by toto šetření mohlo poskytnout dostatečný základ k odůvodnění zahájení řízení za účelem přijetí rozhodnutí", nemůže být vyvozeno ze skutečnosti, že Komise formulovala své žádosti o informace po šetřeních, že jí tato šetření neposkytla dostatečný základ k odůvodnění zahájení řízení za účelem přijetí rozhodnutí. Navíc, jak bylo uvedeno v bodě 506 výše, některé aspekty kartelové dohody ani nebyly tajné. Tudíž bod C sdělení o spolupráci není rovněž v projednávané věci použitelný.

529 Z ustálené judikatury dále vyplývá, že spolupráce při šetření, která nepřekročí rámec povinností podniku podle čl. 11 odst. 4 a 5 nařízení č. 17 neodůvodňuje snížení pokuty (rozsudky Soudu ze dne 10. března 1992, Solvay v. Komise, T-12/89, Recueil, s. II-907, body 341 a 342, a Cascades v. Komise, bod 262 výše, bod 260). Naproti tomu je takové snížení odůvodněné, když podnik poskytne informace, které jdou výrazně nad rámec informací, které Komise může požadovat na základě článku 11

nařízení č. 17 (rozsudek Cascades v. Komise, bod 262 výše, body 261 a 262, a rozsudek Soudu ze dne 9. července 2003, Daesang a Sewon Europe v. Komise, T-230/00, Recueil, s. II-2733, bod 137).

530 Z ustálené judikatury rovněž vyplývá, že pro odůvodnění snížení výše pokuty na základě spolupráce, musí jednání podniku ulehčit úlohu Komise spočívající ve zjišťování a stíhání porušení pravidel hospodářské soutěže Společenství (viz rozsudek KTS, bod 333 výše, bod 270 a uvedená judikatura, a rozsudek Soudu ze dne 8. července 2004, Corus UK v. Komise, T-48/00, Sb. rozh. s. II-2325, bod 193) a svědčit o opravdovém duchu spolupráce (rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 189 výše, body 395 a 396).

531 Na jedné straně tedy přísluší Soudu přezkoumat, zda Komise přehlédla míru, v níž spolupráce bank v projednávané věci překročila to, co bylo požadováno v souladu s článkem 11 nařízení č. 17. V tomto ohledu vykonává úplný přezkum týkající se zejména mezí vyplývajících z práv obhajoby podniků, co se týče jejich povinnosti odpovědět na žádosti o informace.

532 Na druhé straně Soud je povolán ověřit, zda Komise správně posoudila, s ohledem na sdělení o spolupráci, užitečnost spolupráce pro stanovení protiprávního jednání. V mezích vytýčených uvedeným sdělením Komise požívá posuzovací pravomoci pro posouzení, zda informace nebo dokumenty dobrovolně poskytnuté podniky ulehčily její úlohu a zda je namístě přiznat podniku snížení na základě tohoto sdělení (rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, bod 189 výše, body 393 a 394). Toto posouzení je předmětem omezeného soudního přezkumu.

533 Při výkonu své posuzovací pravomoci Komise nicméně nesmí ponechat stranou zásadu rovného zacházení, která je porušena, je-li se srovnatelnými situacemi zacházeno odlišně nebo s odlišnými situacemi zacházeno stejně, není-li takové zacházení objektivně odůvodněné (rozsudek KTS, bod 333 výše, bod 237; viz rozsudek Soudu ze dne 20. března 2002, ABB Asea Brown Boveri v. Komise, T-31/99, Recueil, s. II-1881, bod 240 a uvedená judikatura, a rozsudek Tokai I, bod 331 výše, bod 394). Tato zásada brání tomu, aby Komise zacházela odlišně se spoluprací podniků, jichž se týká totéž rozhodnutí.

534 Naproti tomu samotná skutečnost, že Komise udělila při své dřívější rozhodovací praxi určitou míru snížení za určité jednání neznamená, že je povinna stejné poměrné snížení udělit během posouzení podobného jednání v rámci pozdějšího správního řízení (viz, co se týče polehčujících okolností, rozsudek Mayr-Melnhof, bod 205 výše, bod 368, a rozsudek Soudu ze dne 14. května 1998, Fiskeby Board v. Komise, T-319/94, Recueil, s. II-1331, bod 82, a, co se týče spolupráce, rozsudek Soudu ze dne 20. března 2002, Brugg Rohrsysteme v. Komise, T-15/99, Recueil, s. II-1613, bod 193).

b) K odpovědím na žádosti o informace

K absenci rozhodnutí na základě čl. 11 odst. 5 nařízení č. 17 (věc T-259/02)

535 Nejdříve je třeba odmítnout tezi RZB, podle které odpovědi na žádosti o informaci musejí být zohledněny jako celek na základě dobrovolné spolupráce, protože Komise bankám nezaslala žádné rozhodnutí na základě čl. 11 odst. 5 nařízení č. 17.

536 V případě, kdy cílem žádosti o informace na základě čl. 11 odst. 1 a 2 nařízení č. 17 je získat informace, jejichž vyzrazení Komise může požadovat rozhodnutím na základě odstavce 5 tohoto článku, může být totiž jako dobrovolná kvalifikována pouze rychlost odpovědi dotyčného podniku. Komisi přitom přísluší posoudit, zda tato rychlost ulehčila její práci takovým způsobem, aby odůvodnila snížení pokuty a sdělení o spolupráci jí nestanoví povinnost pokutu z tohoto důvodu systematicky snižovat.

K posouzení dobrovolné povahy odpovědí na žádosti o informace

537 Je třeba připomenout, že rozsah žádostí o informace zaslané Komisí různým bankám na základě čl. 11 odst. 1 a 2 nařízení č. 17 kolísal mezi 30 otázkami (BA-CA) a 3 otázkami (ÖVAG a PSK-B). Cílem otázek uvedených v podrobnějších žádostech a na které banky odpověděly bylo získat zejména:

— u konkrétních setkání některých kulatých stolů:

— uvedení účastníků (jména, podniky, pod které spadají, funkce);

— předložení všech vnitřních dokumentů vztahujících se k nim (zprávy, memoranda, protokoly);

— popis obsahu setkání v rozsahu, v němž nevyplýval z předložených dokumentů;

— u kulatých stolů jmenovitě určených:

— uvedení dat jejich setkání, včetně dat prvního a posledního setkání a účastníků;

— předložení všech dokumentů vztahujících se k nim v rozsahu, v němž již nebyly shromážděny v rámci šetření;

— u kulatých stolů určených obecně:

— uvedení dat, včetně dat prvního a posledního setkání a účastníků;

— předložení všech dokumentů vztahujících se k nim v rozsahu, v němž již nebyly shromážděny v rámci šetření;

— popis obsahu jednání;

— u „případných jiných kulatých stolů pravidelně se scházejících“: uvedení dat, včetně dat prvního a posledního setkání a účastníků.

538 Žádosti o informace obsahovaly mimoto otázky následujícího druhu:

— „Poskytněte laskavě všechny protokoly, spisové zprávy, korespondenci nebo jiné dokumenty, které odkazují na setkání, rozhovory nebo na jiné kontakty vašeho podniku s jinými rakouskými úvěrovými institucemi v rámci kulatých stolů dále uvedených nebo na jiné případné kulaté stoly, které se pravidelně konaly (ať už byly ustaveny před, během, nebo po takových kontaktech). Poskytněte laskavě data, včetně dat prvního a posledního setkání a účastníky (jméno, podnik, funkce)" (následoval seznam některých kulatých stolů);

— „Poskytněte laskavě všechny dokumenty (korespondenci, pokyny, memoranda, spisové zprávy, oběžníky atd.), jakož i veřejná vystoupení vašeho podniku mající vztah k změnám podmínek operací s aktivy a pasivy, reklamní opatření, struktury provizí a zavedení „doložky indexace sazeb" v průběhu období od [měsíce] ledna roku 1994 do dnešního dne".

539 Z ustálené judikatury vyplývá, že Komise nemůže na základě žádosti o informace podle čl. 11 odst. 5 nařízení č. 17 uložit podniku povinnost poskytnout odpovědi, kterými by tento podnik musel přiznat existenci protiprávního jednání, o kterém musí předložit důkaz Komise (rozsudek Soudního dvora ze dne 18. října 1989, Orkem v. Komise, 374/87, Recueil, s. 3283, bod 35; rozsudek Soudu ze dne 20. února 2001, Mannesmannröhren-Werke v. Komise, T-112/98, Recueil, s. II-729, bod 67). Má nicméně právo uložit podnikům povinnost poskytnout všechny nezbytné informace týkající se skutkových okolností, které jim mohou být známy a podle potřeby předat dokumenty s nimi související, které mají ve svém držení, i když mohou sloužit prokázání protisoutěžního jednání. Komise tak může uložit podnikům povinnost odpovědět na otázky čistě skutkové povahy a požadovat předložení již existujících dokumentů (výše uvedený rozsudek Orkem v. Komise, bod 34, a výše uvedený rozsudek Mannesmannröhren-Werke v. Komise, bod 65).

540 Naproti tomu žádosti vyzývající dotyčný podnik, aby popsal předmět a průběh setkání, kterých se účastnil, jakož i výsledky nebo závěry těchto setkání, existuje-li podezření, že předmět uvedených setkání může omezovat hospodářskou soutěž, jsou neslučitelné s právy obhajoby vzhledem k tomu, že mohou donutit podnik doznat se k účasti na porušení pravidel hospodářské soutěže Společenství (viz rozsudek Mannesmannröhren-Werke v. Komise, bod 539 výše, body 71 až 73 a uvedená judikatura, a rozsudek Tokai I, bod 331 výše, body 402, 403, 406 a 407).

541 Z toho vyplývá, že Komise mohla legitimně požadovat od bank, prostřednictvím žádostí o informace na základě čl. 11 odst. 5 nařízení č. 17, uvedení dat setkání kulatých stolů a jejich účastníků. To platí nejen pro kulaté stoly, u kterých Komise po šetřeních disponovala takovými přesnými informacemi, jako jejich označením a daty konání některých setkání, ale rovněž pro všechny ostatní kulaté stoly, vzhledem k tomu, že Komise po šetřeních disponovala mnoha indiciemi, pokud jde o existenci sítě dohod organizované do velkého počtu kulatých stolů týkajících se všech bankovních produktů. Za těchto okolností odpovědí na žádosti, jejichž cílem bylo získat skutkové informace o všech kulatých stolech, nemohou být kvalifikovány jako dobrovolné a Komise se nedopustila žádného právního omylu tím, že je odmítla zohlednit na základě dobrovolné spolupráce.

542 Dále z bodu 546 odůvodnění napadeného rozhodnutí vyplývá, že Komise uznala dobrovolnou povahu odpovědí na otázky týkající se obsahu tajně smluvených setkání.

543 Co se týče toho, zda se Komise dopustila právního omylu tím, že tvrdila v bodě 546 odůvodnění napadeného rozhodnutí, že předání dokumentů v odpověď na žádosti o informace nebylo učiněno dobrovolně, je nutno připomenout, že pro zachování užitečného účinku čl. 11 odst. 2 a 5 nařízení č. 17 má Komise právo uložit podniku, aby poskytl veškeré nezbytné informace týkající se skutkových okolností, které mu mohou být známy a aby jí podle potřeby předal dokumenty s nimi související, které

má v držení, i když mohou proti němu nebo jinému podniku sloužit k prokázání existence protisoutěžního jednání (rozsudek Orkem v. Komise, bod 539 výše, bod 34, rozsudek Soudního dvora ze dne 29. června 2006, Komise v. SGL Carbon, C-301/04 P, Sb. rozh. s. I-5915, bod 41, a rozsudek Mannesmannröhren-Werke v. Komise, bod 539 výše, bod 65).

544 Z toho vyplývá, že předložení dokumentů týkajících se setkání, na něž se vztahovaly žádosti o informace, nemůže být kvalifikováno jako dobrovolná spolupráce, protože Komise mohla uložit bankám povinnost poskytnout tyto dokumenty prostřednictvím žádosti o informace na základě čl. 11 odst. 5 nařízení č. 17 (rozsudek Komise v. SGL Carbon, bod 543 výše, bod 44). Tudíž žalobní důvod vycházející z právního omylu Komise s ohledem na dobrovolnou povahu poskytnutí dokumentů nemůže obstát.

545 Ostatně a v každém případě by tomu bylo stejně i v případě rozdílného posouzení dobrovolné povahy poskytnutí uvedených dokumentů.

546 Zohlednění, na základě dobrovolné spolupráce, dokumentů předložených bankami v odpověď na žádosti o informace totiž nemůže vést v projednávané věci k významnějšímu snížení pokut než ke snížení o 10 %, které již Komise přiznala v napadeném rozhodnutí.

547 V tomto ohledu vyplývá z odpovědí BAWAG, PSK, Erste a Komise na otázky Soudu, jejichž správnost nebyla zpochybňována ostatními žalobkyněmi, že Komise disponovala, v důsledku svých šetření, 5 000 stranami kopií dokumentů, relevantních pro prokázání existence, fungování, účastníků, doby trvání a dosahu kartelové dohody v rámci „Lombardského klubu" a pro určení nejvýznamnějších kulatých stolů. Je-li pravda, že v odpověď na žádosti o informace bylo předloženo

11 000 stran dokumentů, žalobkyně nezpochybňují, že u mnoha dokumentů je ve spisu uvedeno několik kopií a že odpovědi na žádosti o informace obsahovaly mnoho dokumentů, které již měla Komise k dispozici v důsledku šetření. Navíc žalobkyně v rámci svých odpovědí na otázky Soudu neupřesnily, jaký byl poměr dokumentů předložených v odpověď na žádosti o informace, které nebyly shromážděny při šetření a jejichž předložení se rovnalo doznání protiprávního jednání.

548 V tomto ohledu vyplývá z tabulky předložené Erste a nezpochybňované ostatními účastnicemi řízení, že 44 % citací dokumentů uvedených v napadeném rozhodnutí odkazuje na dokumenty vyplývající ze šetření. To prokazuje význam těchto dokumentů pro konstatování protiprávního jednání. Ten je potvrzen velmi podrobnou povahou žádostí o informace, které Komise mohla adresovat bankám. Tyto žádosti ukazují, že Komise objevila indicie nebo důkazy týkající se mnoha setkání hlavních kulatých stolů. Je třeba dodat, že i když Komise položila mnohé otázky, na které účastnice řízení nemohly být nuceny odpovídat, což ostatně nezpochybňuje, neplatí to pro otázky týkající se dat konání setkání a jmen účastníků. Žalobkyním tedy mohla být uložena povinnost poskytnout Komisi informace, které jí mohou umožnit přisoudit dokumenty shromážděné během šetření různým kulatým stolům, a posoudit tak jejich význam a jejich průkaznou hodnotu.

549 Je třeba dodat, že skutečnost, že Komise uvedla v napadeném rozhodnutí dokumenty předložené v odpověď na žádosti o informace neprokazuje, že nedisponovala těmito dokumenty již v důsledku šetření. Komise totiž tvrdila, aniž by jí bylo odporováno, že dala přednost tomu, aby uvedla dokumenty předložené žalobkyněmi z důvodu jejich uspořádané prezentace, nezávisle na tom, že se již dříve nacházely ve spise.

550 Mimoto, ty ze žalobkyň, které přistoupily k analýze průkazné hodnoty uvedených dokumentů, označily pouze málo dokumentů, kterým přisuzovaly vysokou průkaznou hodnotu. BAWAG a PSK tak uplatňují, že 37 dokumentů, které předložily v odpověď na žádosti o informace, ze skoro 900 dokumentů citovaných v napadeném rozhodnutí, má vysokou průkaznou hodnotu. Nicméně neuplatňují, že tyto dokumenty byly nezbytné, aby založily hlavní zjištění napadeného rozhodnutí.

551 Z předcházejícího vyplývá, že žalobkyně neprokázaly, že dokumenty předložené v odpověď na žádosti o informace byly nezbytné, aby umožnily Komisi určit všechny hlavní kulaté stoly, ani že při jejich absenci by byly důkazy získané prostřednictvím šetření nedostatečné pro dokázání podstatné části protiprávního jednání a pro přijetí rozhodnutí ukládajícího pokuty.

c) K posouzení společného vylíčení skutkového stavu

552 Komise v bodě 553 odůvodnění napadeného rozhodnutí uznala, že banky ve společném vylíčení skutkového stavu dobrovolně poskytly informace překračující to, o co je žádala.

553 Tím, že učinila zohlednění této spolupráce závislým na existenci přidané hodnoty vyplývající buď z oznámení „nových skutkových okolností", nebo z vysvětlení umožňujících lépe pochopit věc, Komise nepřekročila prostor pro uvážení, který jí připadá v souladu s bodem D 2 první odrážkou sdělení o spolupráci pro posouzení, zda spolupráce „přispívá k prokázání existence protiprávního jednání". Ani sdělení o spolupráci, ani judikatura uvedená v bodě 530 výše totiž neukládají Komisi povinnost snížit pokutu z důvodu praktické nebo logistické podpory jejího šetření.

554 Co se týče toho, zda Komise ponechala stranou, během posouzení dosahu a hodnoty této spolupráce, do jaké míry dokumenty předložené v příloze ke společnému vylíčení skutkového stavu byly „nové" vzhledem k dokumentům přiloženým k odpovědím na žádosti o informace, je namístě připomenout, že banky se během správního řízení domnívaly, že nejsou schopny poskytnout Komisi v tomto ohledu požadovaná upřesnění (viz bod 19 výše). Za těchto podmínek nemůže být Komisi vytýkán žádný omyl k tomu se vztahující.

555 Dále bylo legitimní, že Komise brala při svém posouzení užitečnosti dobrovolné spolupráce bank v úvahu skutečnost, že banky jí neposkytly se společným vylíčením skutkového stavu všechny dokumenty týkající se kulatých stolů (viz bod 515 výše). Neúplná povaha příloh ke společnému vylíčení skutkového stavu totiž ovlivnila důvěryhodnost tohoto dokumentu a snížila jeho užitečnost pro práci Komise.

556 Rovněž přísluší Komisi určit, zda vysvětlení poskytnutá prostřednictvím společného vylíčení skutkového stavu jí umožnila lépe pochopit věc a Soud může kontrolovat toto posouzení pouze v případě zjevného omylu. V tomto ohledu měla Komise právem za to, že banky použily tento dokument pro předložení svého vlastního pohledu na kulaté stoly, a tudíž jako prostředek na svou obranu. Je totiž přirozené a legitimní, že podnik, na nějž se vztahuje šetření Komise, postupuje tímto způsobem. Z toho vyplývá, že takový dokument, dokonce i nezávisle na svém konkrétním obsahu, nemůže Komisi ušetřit její vlastní prostudování věci, jakož i její vlastní rozbor a posouzení skutkových okolností a důkazů.

557 Za těchto podmínek skutečnost, že Komise při vyhotovení napadeného rozhodnutí použila kopie dokumentů poskytnuté bankami uspořádaně v příloze ke společnému vylíčení skutkového stavu, a nikoli kopie, které sama získala prostřednictvím šetření a žádostí o informace, jakož i písemnou část společného vylíčení skutkového stavu,

neprokazuje, že poskytnutá vysvětlení ulehčila práci Komise, pokud jde o meritorní základ věci, i když zpracování spisu Komisí mohlo být technicky ulehčeno.

558 Tudíž k žalobním důvodům žalobkyň týkajícím se posouzení společného vylíčení skutkového stavu Komisí nelze přihlédnout.

d) Ke zvláštním žalobním důvodům RZB a BA-CA

K doznání RZB o protisoutěžním cíli protiprávního jednání

559 Je namístě nepřijmout tezi RZB, podle které Komise měla brát v úvahu její výslovné doznání protisoutěžního cíle. Skutečnost uznání existence kartelové dohody může zajisté ulehčit práci Komise při šetření víc než pouhé uznání věcné správnosti skutkového stavu, takže Komise může přiznat odlišné zacházení podnikům, které připustily skutkové okolnosti, v porovnání s podniky, které připustily i existenci kartelové dohody (viz rozsudek KTS, bod 333 výše, bod 270). Komise není nicméně povinna takové rozlišení učinit. Přísluší jí totiž posoudit v každém individuálním případě, zda takové doznání skutečně ulehčilo její práci. Protisoutěžní cíl jednání, o které se jedná v projednávané věci, přitom vyplývá, pro většinu setkání, jejichž existence byla připuštěna všemi bankami, z jejich samotného předmětu, kterým byly konzultace s cílem dohodnout se o cenách nebo jiných parametrech hospodářské soutěže. Výslovné doznání tohoto cíle k tomu nic nepřidává. Tudíž Komise nebyla povinna v projednávané věci snížit pokutu z tohoto důvodu.

K dodatečným skutečnostem dovolávaným BA-CA

560 Co se týče 33 složek obsahujících více než 10 000 stran dokumentů zaslaných BA-CA Komisi v dubnu roku 1999, je třeba připomenout, že banky tím, že předložily společné vylíčení skutkových okolností chtěly spolupracovat na šetření stejným způsobem, takže dodržení rovného zacházení v rámci uplatnění sdělení o spolupráci velí, aby případné snížení pokuty z tohoto titulu bylo totožné pro všechny (rozsudek KTS, bod 333 výše, bod 270). Za těchto podmínek předložení dodatečných dokumentů jednou z bank může odůvodnit pozdější snížení její pokuty na individuálním základě, pouze pokud tato spolupráce skutečně přinesla nové a užitečné poznatky vzhledem k poznatkům poskytnutým společně všemi podniky. Navíc, jak správně poukazuje Komise, hodnota těchto dodatečných dokumentů je nepřímo úměrná hodnotě společného vylíčení skutkového stavu: pokud byl tento výklad vyčerpávající, přínos nových dokumentů předložených BA-CA nemohl být významný, zatímco v opačném případě užitečnost společného vylíčení skutkového stavu musí být považována za omezenou.

561 V tomto ohledu vyplývá z odpovědí BA-CA na otázky Soudu, že z více než 10 000 stran předložených dokumentů bylo 33 dokumentů uvedeno v napadeném rozhodnutí. Hodnota dobrovolné spolupráce přitom nezávisí na počtu předložených dokumentů, ale na jejich relevanci a jejich užitečnosti pro konstatování protiprávního jednání. Nemůže být automaticky připuštěno, že předložení více než 10 000 stran dokumentů, z nichž pouze 33 patří mezi ty, o které se opírá napadené rozhodnutí, ulehčilo práci Komise. Pokud totiž tyto dokumenty předložené BA-CA mohly přispívat k prokázání protiprávního jednání, aniž byly uvedeny v napadeném rozhodnutí, použití dokumentů představuje důležitou indicii o jejich užitečnosti, což BA-CA ostatně sama tvrdila ve svých spisech. Vzhledem k tomu, že podle vysvětlení poskytnutých BA-CA Komise uvedla 892 dokumentů v části napadeného rozhodnutí týkající se skutkového stavu, musí být přínos dodatečných dokumentů předložených BA-CA považován za omezený. Je tomu tak tím spíše, že BA-CA netvrdí, že dokumenty předložené v dubnu roku 1999 byly rozhodující pro podstatná zjištění napadeného rozhodnutí. BA-CA sice tvrdí, že v 21 případech zjištění napadeného rozhodnutí spočívají výlučně na jednom z dokumentů jí předložených v dubnu roku 1999. Nicméně v šesti z těchto případů dokument dovolávaný BA-CA byl uveden společně s jinými dokumenty, aniž by

žalobkyně poskytla upřesnění umožňující ověřit, jaký byl příslušný význam jednotlivých písemností. Ve dvou dalších případech dokumenty BA-CA odkazují na příklady jednání ve vzájemné shodě, jejichž význam v rámci globální kartelové dohody je druhotný (body 65 a 66 odůvodnění napadeného rozhodnutí), a v jednom případě se jedná o jeden z několika protokolů z téhož setkání (bod 248 odůvodnění napadeného rozhodnutí).

562 Za těchto podmínek Komise nebyla povinna z tohoto titulu přiznat BA-CA dodatečné snížení pokuty.

563 BA-CA navrhuje Soudu za účelem prokázání, že Komise použila dokumenty, které předložila, vyslechnout jako svědka úředníka Komise, který byl především pověřen vypracováním napadeného rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že použití těchto dokumentů samo o sobě neprokazuje, že jejich předložení podstatně ulehčilo práci Komise, tento návrh důkazu není přímo relevantní pro posouzení užitečnosti uvedených dokumentů. Není tudíž namístě vyhovět tomuto návrhu na opatření v rámci dokazování.

564 Rovněž nesprávně BA-CA tvrdí, že Komise měla brát ohled, z titulu spolupráce, na její odpověď na oznámení námitek. Cílem této odpovědi je totiž hlavně umožnit podniku bránit svá práva, takže její obsah musí být předmětem velmi pečlivého přezkumu Komisí. Vliv takové odpovědi na rozhodnutí přijaté Komisí prokazuje, že splnila tuto obrannou funkci, ale neznamená, že přinesla přidanou hodnotu ani že ulehčila nebo usnadnila práci orgánu.

e) Závěr

565 Z předcházejících úvah vyplývá, že k žalobním důvodům vycházejícím z nedodržení sdělení o spolupráci nelze přihlédnout.

566 S ohledem na závažnost protiprávního jednání, vzhledem ke které se úroveň pokut stanovených Komisí nezdá vysoká, má Soud dále v rámci výkonu soudního přezkumu v plné jurisdikci za to, že spolupráce žalobkyň neodůvodňuje v projednávané věci žádné dodatečné snížení pokut, které jim byly uloženy.

G – *K porušení procesních pravidel (věc T-271/02)*

567 Návrh uvedený podpůrně ÖVAG a NÖ-Hypo směřující k dosažení snížení pokut, které jim byly uloženy, z důvodu vady řízení připuštěním FPÖ jako stěžovatelky a předáním námitek této politické straně nemůže být přijat.

568 Některé vady řízení mohou zajisté někdy odůvodnit snížení pokuty, i když nemohou vést ke zrušení napadeného rozhodnutí (rozsudek Soudního dvora ze dne 17. prosince 1998, Baustahlgewebe v. Komise, C-185/95 P, Recueil, s. I-8417, body 26 až 48).

569 Nicméně pouze vady řízení, které mohou vážně poškodit zájmy účastníka řízení, který se jich dovolává, mohou odůvodnit snížení pokuty (rozsudek Baustahlgewebe

v. Komise, bod 568 výše, bod 30). Tak tomu může být zejména v případě, když se jedná o vady zakládající porušení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Takové porušení není v projednávané věci tvrzeno a ze spisu ani nevyplývá, že jednání Komise kritizované bankami, na rozdíl od jednání politické strany FPÖ, jejíž činy nejsou Komisi přičitatelné, mohlo vážně poškodit jejich zájmy. Aniž by Soud musel rozhodnout o tom, zda jednání Komise bylo, či nebylo stiženo vadou, je nutno konstatovat, že údajné vady řízení, o které se jedná v projednávané věci, nejsou dostatečně závažné na to, aby odůvodnily, i za předpokladu, že by byly prokázány, snížení pokuty.

H – *Závěr o návrzích směřujících k dosažení snížení pokut*

570 Z přecházejících úvah vyplývá, že k žalobním důvodům žalobkyň směřujícím k dosažení snížení pokut na základě přezkumu legality nelze přihlédnout, s výjimkou těch, které se týkají správnosti zjištění o společném podílu PSK a PSK-B na trhu (viz body 446 až 452 výše). Soud má dále za to, že na základě výkonu své pravomoci soudního přezkumu v plné jurisdikci není namístě, aby snížil pokuty z jiných důvodů.

571 Co se týče výše společné pokuty, kterou je namístě uložit PSK a PSK-B, se Soud v rámci výkonu své pravomoci soudního přezkumu v plné jurisdikci domnívá, s ohledem na dobu trvání protiprávního jednání a spolupráci bank s Komisí, že konečná výše pokuty tak, jak byla stanovena pro PSK (včetně PSK-B) v bodě 560 odůvodnění a v článku 3 rozhodnutí, musí být snížena o polovinu. Tudíž společná pokuta uložená PSK a PSK-B musí být stanovena na 3 795 000 eur.

V – *K návrhu Komise zvýšit pokutu uloženou RZB*

572 Ve věci T-259/02 Komise navrhla Soudu zvýšit pokutu uloženou RZB z důvodu, že RZB zpochybňovala poprvé v žalobě existenci dohod mezi bankami o přeshraničních platbách, dokumentárních operacích, jakož i koupi a prodeji cenných papírů.

573 V tomto ohledu je důležité, zda jednání RZB přinutilo Komisi, proti všemu očekávání, které mohla důvodně založit na spolupráci RZB během správního řízení, vypracovat a předložit u Soudu obranu namířenou proti zpochybnění protiprávních skutečností, o kterých měla právem za to, že je RZB již nezpochybní.

574 Význam bodů zpochybňovaných RZB je v systematice napadeného rozhodnutí minimální. Na rozdíl od toho, co tvrdí RZB, totiž existence dohod o výše uvedených přeshraničních operacích není rozhodující pro to, aby mohla být konstatována schopnost kartelové dohody, na kterou se vztahuje napadené rozhodnutí, ovlivnit obchod mezi členskými státy (viz body 177 a 178 výše).

575 Komise věnovala tomuto argumentu RZB tři body své žalobní odpovědi. Nejprve shrnula argumentaci žalobkyně, dále připomněla, že RZB prohlásila, že nebude zpochybňovat věcnou správnost skutkového stavu, a konečně tvrdila, že v napadeném rozhodnutí prokázala existenci dohod, přičemž cílem dokumentů zpochybňovaných RZB nebylo poskytnout tento důkaz, ale poskytnout příklady přeshraničních plateb. Vypracování této obrany tudíž nemohlo od Komise vyžadovat zvláštní úsilí.

576 Za těchto podmínek není v projednávané věci zvýšení pokuty vhodné.

K návrhovým žádáním směřujícím ke zrušení rozhodnutí připustit FPÖ jako stěžovatelku a předat jí oznámení námitek (věc T-271/02)

577 Podpůrný bod návrhových žádání předložený ÖVAG a NÖ-Hypo a směřující ke zrušení rozhodnutí připustit přistoupení FPÖ ke správnímu řízení a předat jí námitky, musí být jako opožděný zamítnut. V odpověď na otázky Soudu ÖVAG a NÖ-Hypo totiž uvedly, že byly informovány o připuštění FPÖ k řízení a o záměru předat jí námitky dopisem Komise ze dne 5. listopadu 1999, zatímco Komise tvrdí, že jim předala tuto informaci dopisem ze dne 27. března 2001. Žaloba ve věci T-271/02 přitom pochází ze dne 2. září 2002, a byla tudíž, co se týče těchto rozhodnutí, v každém případě podána po uplynutí lhůty.

K nákladům řízení

578 Podle čl. 87 odst. 2 jednacího řádu se účastníku řízení, který neměl úspěch ve věci, uloží náhrada nákladů řízení, pokud to účastník řízení, který měl ve věci úspěch, požadoval. Vzhledem k tomu, že žalovaná požadovala náhradu nákladů řízení a žalobkyně ve věcech T-260/02 až T-262/02, T-264/02 a T-271/02 neměly ve věci úspěch, je namístě uložit jim náhradu nákladů řízení.

579 Co se týče věcí T-259/02 a T-263/02, z čl. 87 odst. 3 jednacího řádu vyplývá, že Soud může rozdělit náklady mezi účastníky řízení nebo rozhodnout, že každý z nich nese vlastní náklady, pokud každý účastník měl ve věci částečně úspěch i neúspěch.

580 Ve věci T-259/02 žalobkyně neměla úspěch, co se týče její žaloby, zatímco Komise neměla úspěch, co se týče její vzájemné žaloby. Vzhledem k tomu, že vzájemná žaloba směřovala ke zvýšení pokuty pouze o 10 %, je nutno konstatovat, že žalobkyně neměla úspěch v podstatné části svých návrhových žádání a svých žalobních důvodů. Za těchto podmínek je namístě rozhodnout, že RZB ponese vlastní náklady řízení a 90 % nákladů vynaložených Komisí, zatímco Komise ponese 10 % vlastních nákladů.

581 Ve věci T-263/02 je namístě rozhodnut, že každá účastnice řízení ponese vlastní náklady řízení.

Z těchto důvodů

SOUD (druhý senát)

rozhodl takto:

1) **Ve věci T-263/02 se pokuta uložená článkem 3 rozhodnutí Komise 2004/138/ES ze dne 11. června 2002 v řízení podle článku 81 Smlouvy o ES (Věc COMP/36.571/D-1, Rakouské banky – „Lombardský klub“) Österreichische Postsparkasse AG, jejíž právní nástupkyní je žalobkyně, snižuje na 3 795 000 eur.**

2) **Ve zbývající části se žaloby zamítají.**

3) Ve věci T-259/02 se vzájemná žaloba podaná Komisí zamítá.

4) Ve věcech T-260/02 až T-262/02, T-264/02 a T-271/02 se žalobkyním ukládá náhrada nákladů řízení.

5) Ve věci T-259/02 ponese žalobkyně vlastní náklady řízení a 90 % nákladů vynaložených Komisí. Komise ponese 10 % vlastních nákladů.

6) Ve věci T-263/02 ponese každá účastnice řízení vlastní náklady řízení.

Pirrung Forwood Papasavvas

Takto vyhlášeno na veřejném zasedání v Lucemburku dne 14. prosince 2006.

Vedoucí soudní kanceláře

E. Coulon

Předseda

J. Pirrung

Obsah

Skutečnosti předcházející sporu ..... II - 5203

I – Předmět sporu ..... II - 5203

II – Žalobkyně ..... II - 5205

A – Erste (věc T-264/02) ..... II - 5206

B – RZB (věc T-259/02) ..... II - 5206

C – RLB (věc T-262/02) ..... II - 5207

D – BA-CA (věc T-260/02) ..... II - 5207

E – Anteilsverwaltung BAWAG PSK AG (věc T-261/02) a BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG (věc T-263/02) ..... II - 5207

F – ÖVAG a NÖ-Hypo (věc T-271/02) ..... II - 5208

III – Správní řízení ..... II - 5209

IV – Napadené rozhodnutí ..... II - 5211

A – Obecně ..... II - 5211

B – Zjištění týkající se kontextu kartelové dohody, různých kulatých stolů, jejich vztahů a role zastřešujících společností ..... II - 5212

C – Přezkum argumentů bank a právní posouzení ..... II - 5216

D – Příkaz ukončit protiprávní jednání a stanovení pokut ..... II - 5218

Řízení a návrhová žádání účastnic řízení ..... II - 5219

K dopadu restrukturalizace týkající se BAWAG (věc T-261/02) a PSK (věc T-263/02) ..... II - 5225

Právní otázky ..... II - 5227

I – K návrhům zrušit napadené rozhodnutí jako celek ..... II - 5227

A – K žalobním důvodům vycházejícím z porušení procesních pravidel ..... II - 5227

1. Ke konečné zprávě úředníka pro slyšení (věci T-260/02, T-61/02 a T-263/02) ..... II - 5227

a) Argumenty žalobkyň ..... II - 5227

b) Závěry Soudu ..... II - 5228

2. K postavení přiznanému politické straně FPÖ během správního řízení (věci T-260/02 a T-271/02) ..... II - 5232

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5232

b) Závěry Soudu ..... II - 5233

3. Závěr ..... II - 5236

B – K žalobním důvodům vycházejícím z nesprávného posouzení dohod ..... II - 5237

1. Úvodní poznámky ..... II - 5237

2. Ke kvalifikaci jakožto jediného protiprávního jednání přisouzené kulatým stolům (věci T-261/02 až T-263/02 a T-271/02) ..... II - 5238

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5238

b) Závěry Soudu ..... II - 5238

C – K volbě adresátů napadeného rozhodnutí (věc T-271/02) ..... II - 5244

1. Argumenty účastnic řízení ..... II - 5244

a) Argumenty žalobkyň ..... II - 5244

b) Argumenty Komise ..... II - 5246

2. Závěry Soudu ..... II - 5247

a) Ke kritériím uplatněným Komisí a velikosti institucí ..... II - 5247

b) K určení hlavních kulatých stolů ..... II - 5248

K odůvodnění ..... II - 5248

K posouzení významu kulatých stolů a k „úzkému kruhu bank“ .. II - 5249

c) K častosti účasti ÖVAG a NÖ-Hypo na hlavních kulatých stolech II - 5250

d) Závěr ..... II - 5251

D – K dokazování prostřednictvím dokumentů pocházejících z roku 1994 (věc T-271/02) ..... II - 5251

1. Argumenty účastnic řízení ..... II - 5251

2. Závěry Soudu ..... II - 5251

E – K žalobním důvodům vycházejícím z nedostatku účinku kulatých stolů na obchod ..... II - 5252

1. Úvodní poznámky ..... II - 5252

2. K výkladu kritéria schopnosti ovlivnit obchod mezi členskými státy a jeho uplatnění v projednávané věci ..... II - 5254

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5254

b) Závěry Soudu ..... II - 5256

K zásadám, jimiž se řídí posouzení schopnosti ovlivnit obchod mezi členskými státy ..... II - 5256

Ke globálnímu přezkumu přeshraničního účinku kulatých stolů .. II - 5259

Ke schopnosti kartelové dohody pokrývající celé území členského státu ovlivnit obchod mezi členskými státy ..... II - 5263

c) Závěr ..... II - 5265

3. Zvláštní případ RLB (věc T-262/02) ..... II - 5265

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5265

b) Závěry Soudu ..... II - 5265

II – K návrhům směřujícím ke zrušení článku 2 napadeného rozhodnutí (věci T-259/02, T-264/02 a T-271/02) ..... II - 5268

A – Argumenty žalobkyň ..... II - 5268

B – Závěry Soudu ..... II - 5268

III – K návrhům na zrušení článku 3 napadeného rozhodnutí ..... II - 5269

A – Nedostatek zavinění (věci T-261/02 až T-263/02, T-264/02 a T-271/02) II - 5269

1. Argumenty účastnic řízení ..... II - 5269

2. Závěry Soudu ..... II - 5270

B – Možnost výjimky pro dohody (věci T-262/02, T-271/02) ..... II - 5272

1. Argumenty účastnic řízení ..... II - 5272

2. Závěry Soudu ..... II - 5273

C – Závěr ..... II - 5273

IV – K návrhům směřujícím k dosažení snížení uložených pokut ..... II - 5274

A – Úvodní poznámky ..... II - 5274

1. K použitelnosti pokynů a sdělení o spolupráci ..... II - 5274

a) K údajnému porušení zásady zákazu zpětné účinnosti (věc T-264/02) ..... II - 5274

b) K relevanci pokynů a sdělení o spolupráci pro soudní přezkum napadeného rozhodnutí ..... II - 5275

2. Ke struktuře žalobních důvodů žalobkyň ..... II - 5277

B – Ke kvalifikaci protiprávního jednání jako „velmi závažného“ ..... II - 5279

1. Obecné úvahy o posouzení závažnosti ..... II - 5279

2. K povaze a kontextu protiprávního jednání ..... II - 5281

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5281

b) Závěry Soudu ..... II - 5283

3. Ke konkrétnímu dopadu protiprávního jednání na trh ..... II - 5288

a) Napadené rozhodnutí ..... II - 5289

b) Ke kvalifikaci argumentů BA-CA ..... II - 5290

c) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5290

d) Závěry Soudu ..... II - 5293

4. K rozsahu dotyčného zeměpisného trhu ..... II - 5301

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5301

b) Závěry Soudu ..... II - 5301

5. K selektivní povaze stíhání (věc T-259/02) ..... II - 5303

6. Závěr, pokud jde o závažnost protiprávního jednání ..... II - 5303

C – K rozdělení adresátů napadeného rozhodnutí do kategorií a stanovení výchozích výší pokut ..... II - 5304

1. K přičítání protiprávního jednání GiroCredit bance Erste (věc T-264/02) II - 5305

a) Skutkový základ tohoto žalobního důvodu a napadené rozhodnutí II - 5305

b) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5305

c) Závěry Soudu ..... II - 5306

2. K přičítání podílů na trhu bank „decentralizovaných sektorů" ústředním institucím (věci T-259/02, T-264/02 a T-271/02) ..... II - 5310

a) Napadené rozhodnutí ..... II - 5310

b) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5312

Argumenty žalobkyň ..... II - 5312

— K právům obhajoby a odůvodnění ..... II - 5312

— K podmínkám přičítání podílů na trhu ..... II - 5313

— Ke skutkovým zjištěním a jejich posouzení ..... II - 5314

Argumenty Komise ..... II - 5318

c) Závěry Soudu ..... II - 5319

Úvodní poznámky ..... II - 5319

K právům obhajoby a uvedení odůvodnění ..... II - 5324

K legalitě přístupu Komise, pokud jde o osobní povahu odpovědnosti za porušení práva hospodářské soutěže ..... II - 5326

K ostatním žalobním důvodům týkajícím se legality přístupu Komise ..... II - 5328

— Ke slučitelnosti přístupu Komise s pokyny ..... II - 5328

— K údajnému porušení zásady rovnosti ..... II - 5330

— K rozsudku SCK a FNK v. Komise ..... II - 5331

K žalobním důvodům týkajícím se skutkových zjištění a posouzení role ústředních institucí ..... II - 5331

Závěr ..... II - 5339

3. K odůvodnění zařazení do kategorií a stanovení výchozích výší pokut (věci T-260/02, T-261/02, T-263/02 a T-264/02) ..... II - 5339

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5339

b) Závěry Soudu ..... II - 5340

4. K údajnému porušení zásady rovného zacházení (věci T-261/02, T-263/02 a T-271/02) ..... II - 5342

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5342

b) Závěry Soudu ..... II - 5343

5. K určení podílů na trhu (věci T-263/02, T-264/02 a T-271/02) ..... II - 5346

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5346

PSK a PSK-B (věc T-263/02) ..... II - 5346

Erste a seskupení spořitelen ..... II - 5348

ÖVAG a seskupení lidových bank ..... II - 5350

b) Závěry Soudu ..... II - 5350

PSK a PSK-B (věc T-263/02) ..... II - 5350

Erste a seskupení spořitelen ..... II - 5354

— Pokuta uložená zastřešující společnosti ..... II - 5355

— Samostatná pokuta uložená EÖ ..... II - 5356

ÖVAG a seskupení lidových bank (věc T-271/02) ..... II - 5356

c) Závěr ..... II - 5357

6. Závěr o zařazení do kategorií a stanovení výchozích výší pokut ..... II - 5358

D – K žalobním důvodům týkajícím se doby trvání protiprávního jednání (věci T-259/02, T-261/02 a T-263/02) ..... II - 5358

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5358

b) Závěry Soudu ..... II - 5358

E – K polehčujícím okolnostem ..... II - 5360

1. Úvodní poznámky ..... II - 5360

2. K roli některých žalobkyň v rámci kulatých stolů (věci T-259/02, T-260/02, T-261/02, T-263/02 a T-271/02) ..... II - 5361

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5361

b) Závěry Soudu ..... II - 5363

K pasivnímu nebo následovnickému jednání (věci T-259/02, T-263/02 a T-271/02) ..... II - 5363

K roli BA-CA (věc T-260/02) a BAWAG (věc T-261/02) ..... II - 5366

3. K ukončení protiprávního jednání (věci T-259/02, T-261/02, T-263/02, T-264/02 a T-271/02) ..... II - 5368

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5368

b) Závěry Soudu ..... II - 5369

4. K existenci odůvodněné pochybnosti, pokud jde o to, zda omezující jednání nutně znamená protiprávní jednání ..... II - 5370

a) Argumenty účastnic řízení ..... II - 5370

b) Závěry Soudu ..... II - 5371

5. Ke krizi bankovního sektoru (věc T-264/02) ..... II - 5374

6. Závěr ..... II - 5374

F – K žalobním důvodům vycházejícím z nedodržení sdělení o spolupráci .... II - 5374

1. Napadené rozhodnutí ..... II - 5374

2. Argumenty účastnic řízení ..... II - 5376

3. Závěry Soudu ..... II - 5380

a) Úvodní úvahy ..... II - 5380

b) K odpovědím na žádosti o informace ..... II - 5382

K absenci rozhodnutí na základě čl. 11 odst. 5 nařízení č. 17 (věc T-259/02) ..... II - 5382

K posouzení dobrovolné povahy odpovědí na žádosti o informace II - 5383

c) K posouzení společného vylíčení skutkového stavu ..... II - 5389

d) Ke zvláštním žalobním důvodům RZB a BA-CA ..... II - 5391

K doznání RZB o protisoutěžním cíli protiprávního jednání ..... II - 5391

K dodatečným skutečnostem dovolávaným BA-CA ..... II - 5392

e) Závěr ..... II - 5394

G – K porušení procesních pravidel (věc T-271/02) ..... II - 5394

H – Závěr o návrzích směřujících k dosažení snížení pokut ..... II - 5395

V – K návrhu Komise zvýšit pokutu uloženou RZB ..... II - 5396

K návrhovým žádáním směřujícím ke zrušení rozhodnutí připustit FPÖ jako stěžovatelku a předat jí oznámení námitek (věc T-271/02) ..... II - 5397

K nákladům řízení ..... II - 5397